

UK Pedagogická fakulta

Katedra dějin a didaktiky dějepisu

Bakalářská práce

Název: Admirál Lord Nelson

Autor: Monika Bandasová

Vedoucí práce: doc. PhDr. Jiří Pokorný, CSc.

Rok: 2010

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracovala samostatně, a to na základě písemných podkladů a materiálů uvedených v seznamu použité literatury a pramenů.

Děkuji doc. Pokornému za trpělivost, za pomoc a odborné vedení při zpracování
bakalářské práce, jakožto za užitečné a cenné rady, které mi udělil.

ANNOTATION

The theme of my thesis is the most famous British admiral, Lord Horatio Nelson. I have chosen to write about his life, glorious deeds, thoughts and ideas supported by the quotation of his prolific correspondence. In my opinion, Nelson was unfortunately put in the shade by Napoleon in my country - apparently because of the fact that he fought some of his battles in Moravia and thus entered in the Czech consciousness. My aim is to prove that Nelson's personality deserves much more attention among the Czech public, to draw a portrait of Nelson and remind how important was the role he played in the British history – above all, by his last victory at the Battle of Trafalgar that absolutely averted the threat of the French invasion led by Napoleon and thus secured British supremacy at seas till the end of 19th century. But it is not only the Battle of Trafalgar I would like to give an account of, it is also the Battle of the Nile which was marked as “the most significant victory which had crowned the British Navy since the era of Spanish Armada” by one of Nelson's contemporaries. I would like to acknowledge the reader with the Battle of Copenhagen and the Battle of the Cape St. Vincent as well. Besides his military achievements I mention his private affairs such as his marriage to Fanny Nisbet and his well-known passionate relationship to Lady Hamilton, the beautiful wife of the British ambassador in Naples, so scandalous that it shocked the Europe.

My thesis has a chronological setting. I also mention the historical context such as the American war of Independence, French Revolution and Napoleonic wars which are very closely related to Nelson. The work is limited by Nelson's lifetime (1758-1805) but in order to obtain a better portrait of him and his importance nowadays, especially when I speak about the development of his legend, I had to go beyond this limit. The inset of maps and pictures relating to Nelson's life and battles and people who surrounded him is added to my work.

OBSAH

| | |
|---|-----------|
| 1. ÚVOD..... | 6 |
| 1.1. PRAMENY A LITERATURA..... | 8 |
| 2. DĚTSTVÍ A RODINA..... | 16 |
| 3. POČÁTKY KARIÉRY..... | 19 |
| 3.1. VÝPRAVA NA SEVERNÍ PÓL..... | 19 |
| 3.2. DŮSTOJNICKÉ ZKOUŠKY..... | 21 |
| 3.3. NICARAGUA..... | 23 |
| 3.4. PŘÍPAD EDWARDA DESPARDA..... | 25 |
| 4. OSUDOVÉ ŽENY..... | 26 |
| 4.1. MARY SIMPSONOVÁ..... | 26 |
| 4.2. SLEČNA ANDREWSOVÁ..... | 27 |
| 4.3. FANNY..... | 28 |
| 4.4. LADY HAMILTONOVÁ..... | 31 |
| 5. SVATÝ VINCENT..... | 35 |
| 6. NELSONOVY PORÁŽKY..... | 38 |
| 6.1. TENERIFE..... | 38 |
| 6.2. BOULOGNE..... | 44 |
| 7. FRANCOUZSKÉ LOĎSTVO VS KRÁLOVSKÉ NÁMOŘNICTVO..... | 47 |
| 7.1. LODĚ..... | 47 |
| 7.2. ZBRANĚ..... | 48 |
| 7.3. POSÁDKY..... | 49 |
| 7.4. KOMUNIKACE..... | 50 |
| 7.5. STRATEGIE A TAKTIKA..... | 51 |
| 8. HRDINA OD NILU..... | 52 |
| 9. ÚTĚK S BOURBONY..... | 60 |
| 9.1. RESTAURÁTOR..... | 60 |
| 9.2. NÁVRAT DO VLASTI..... | 63 |
| 10. BITVA U KODANĚ..... | 65 |

| | |
|---|------------|
| 11. INTERMEZZO..... | 72 |
| 11.1. AMIENSKÝ MÍR..... | 72 |
| 11.2. HON NA VILLENEUVA..... | 74 |
| 12. TRAFALGAR..... | 83 |
| 12.1. ANGLIE OČEKÁVÁ, ŽE KAŽDÝ MUŽ SPLNÍ SVOJI POVINNOST..... | 83 |
| 12.2. NELSONOVA SMRT..... | 86 |
| 12.3. REAKCE NA TRAFALGAR..... | 91 |
| 13. IMMORTAL MEMORY..... | 93 |
| 14. ZÁVĚR..... | 98 |
| 15. SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY..... | 103 |
| 15.1. PRAMENY..... | 103 |
| 15.2. LITERATURA..... | 103 |
| 16. KLÍČOVÁ SLOVA/KEY WORDS..... | 106 |
| 17. PŘÍLOHY..... | 107 |
| 18. SEZNAM ZDROJŮ K PŘÍLOHÁM..... | 122 |

1. ÚVOD

Jako téma své bakalářské práce jsem si zvolila životopis admirála Nelsona, jeho činy, názory a myšlenky, které dokládám citací z jeho korespondence. Mým cílem je dokázat, že tato osobnost si zasluhuje mnohem větší pozornost než jaké se jí v České republice dostává. Mnohem většímu zájmu se u nás těší Napoleon, patrně také z důvodu, že některé z jeho bitev byly vybojovány na našem území nebo v jeho blízkosti a zapsal se tak do českého povědomí. Nadto se domnívám, že je to způsobeno také tím, že Češi jako suchozemský národ nemají takové pochopení pro význam námořních operací a nedovedou tedy ocenit Nelsonovy úspěchy na moři tolika jako Napoleonovy na souši. Většině Čechů je známo, že Napoleon bojoval u Slavkova na Moravě, ale téměř nikdo už neví, že během cesty z Neapole do Anglie admirál Nelson spolu se svou milenkou lady Hamiltonovou a jejím chotěm jel přes Brno a navštívil Prahu, kde obdivoval kostel Sv. Mikuláše a zapsal se do návštěvní knihy Strahovského kláštera spolu s lady Hamiltonovou, která byla vůbec první ženou, která do kláštera vstoupila. Chtěla bych vykreslit jakýsi Nelsonův portrét a především připomenout, jak významnou úlohu admirál Nelson sehrál v historii Anglie, a to zejména svým vítězstvím u Trafalgaru, které zcela odvrátilo hrozbu francouzské invaze a zajistilo Velké Británii až do konce 19. století nadvládu na světových mořích. Nelson se ovšem do análů Královského námořnictva nezapsal pouze svým posledním vítězstvím, už v roce 1798 mu bitva na Nilu zajistila status hrdiny. Pakliže známe názory Nelsonových současníků, nebudeme překvapeni, neboť vítězství na Nilu bylo označené za to „nejvýznamnější, které ozdobilo Britské námořnictvo od dnů španělské Armady.“¹ Chtěla bych svou prací potvrdit fakt, že ze všech velitelů Královského námořnictva věku plachetnic je, vyjma sira Francise Drakea a kapitána Jamese Cooka, pamatováno pouze na Nelsona. Připomeneme si také, že oproti těmto námořníkům se Nelson stal pro Brity legendou, jakýmsi patronem britského námořnictva.

Časově jsem práci vymežila obdobím Nelsonova života, tj. 1758-1805, ale pro dokreslení celkového obrazu bylo nutné toto rozmezí překročit. Rozvržení práce vychází převážně z hlediska chronologického. Úvodní kapitola je seznámením se základními prameny a literaturou, které se k tématu vztahují a se kterými jsem

¹ Bennet, G: Nelson the Commander, London 1972, s. 138.

pracovala. Druhá kapitola čtenáři nastíní z jakého prostředí Nelson pocházel, kdo byli jeho rodiče a příbuzní a jak se projevoval, když byl malým chlapcem – už v jeho raném věku je markantní jeho odvaha, která je ovšem spojena s klukovskou nerozvážností a snad také s ambicí oslnit druhé. Třetí kapitola nás provede prvními Nelsonovými roky na moři a stručně nás seznámí s jeho prvními boji během americké války za nezávislost. Na konci této kapitoly je odbočka od chronologického řazení k soudnímu procesu s Nelsonovým přítelem Edwardem Despardem, který byl obviněn z příprav na atentát na krále Jiřího III. Skutečnost, že Nelson tohoto muže, kterého přes dvacet let neviděl, navzdory své oddanosti ke králi před soudem hájil, je tak zajímavá, že jsem ji nemohla opominout. Čtvrtá kapitola se týká admirálových lásek. Domnívám se, že je třeba zmínit ženy, které vstoupily do Nelsonova života, protože, jak už to tak bývá, něžné pohlaví výrazně ovlivňuje i velké muže. Nadto jsem tuto kapitolu zařadila do práce především z důvodu, že v poslední podkapitole jde o seznámení s Emmou Hamiltonovou, Nelsonovou milenkou, jejíž osoba je v českém povědomí možná výrazněji zapsána než Nelson, a to zejména díky Dumasově publikaci, o níž je řeč níže. Lady Hamiltonová byla skutečná *famme fatale* Nelsonova života, také to byla jediná žena, která Nelsonovi porodila dítě, dceru Horatii. Sehrála v Nelsonově životě tak výraznou roli, že je důvodné zmínit se o jejich vztahu, který vzbudil v tehdejší Evropě velké pohoršení, neboť šlo o mimomanželský poměr, kdy Nelson byl ženatý a Emma Hamiltonová vdaná. Čtenář se zde také dočte o tom, proč vlastně dal Nelson přednost Emmě před svou manželkou a jaké vlastnosti a přednosti, které Emma měla, u své chotě postrádal. V této kapitole se také dozvíme o Velké francouzské revoluci a o obléhání korsického města Calvi, během kterého Nelson přišel o zrak svého pravého oka. Pátá kapitola líčí první velkou Nelsonovu bitvu, ve které se hrál důležitou roli a šestá Nelsona ukazuje jako muže chybujícího i na poli válečném, neboť pojednává o dvou jeho porážkách, u Tenerifé v roce 1797, která jej stála ztrátu ruky, a u francouzské Boulogne v roce 1801. Sedmá kapitola si klade za cíl stručně seznámit čtenáře s britským a francouzským námořnictvem a především s tím, jaké kdo měl nad svým soupeřem výhody a nevýhody, aby bylo možné pochopit, proč to byli právě Britové, kdo měli nadvládu na moři. Osmá kapitola je věnována jedné z nejslavnějších Nelsonových bitev, bitvě na Nilu, které by se svou významností dala srovnat s bitvou u Trafalgaru. Devátá kapitola pojednává o revoluci v Neapoli a o tom, jak díky Nelsonově pomoci královskému dvoru

Království obojí Sicílie byli španělští Bourboni v Neapoli po potlačení revoluce restaurováni. V druhé podkapitole je shrnuta cesta Nelsona a manželů Hamiltonových z Neapole do Anglie. Desátá kapitola je vyličením bitvy u Kodaně a okolností, které jí předcházely. Jedenáctá kapitola se zabývá podmínkami Amienského míru mezi Francií a Velkou Británií a tím, co zakrátko vedlo k další válce. Jde také o Nelsonovo poslední povolání do aktivní služby. Druhá podkapitola popisuje to, co předcházelo bitvě u Trafalgaru, včetně tisíce mílové honičky mezi britskou a francouzsko-španělskou flotilou. Dvanáctá kapitola je věnována samotné bitvě u Trafalgaru, následně okolnostmi Nelsonovy smrti a tomu, jaké reakce zprávy o vítězství a jeho úmrtí v Anglii vzbudily. Třináctá kapitola se zabývá tím, jak vznikala a jak se vyvíjela Nelsonova legenda. Především v této části práce jsem byla nucena překročit rozhraní vymezené Nelsonovým životem a postupovat až do nedávné minulosti, aby čtenář pochopil, proč je Nelson pro Brity dodnes tolik důležitý. To by stačilo shrnout do jediné věty, kterou o Nelsonovi pronesl následník britského trůnu, princ z Walesu: „Už jen jeho jméno mělo obrovskou sílu. Pro nás byl Nelson zosobněním vítězství, zatímco u našich nepřátel vzbuzovalo jeho jméno děs a hrůzu.“² Pak už následuje závěr, seznam použité literatury a obrazové a mapové přílohy, o něž je práce doplněna. Přílohy se týkají nejen Nelsonových bitev a Nelsona samotného, ale také lidí, kteří sehráli důležitou roli v jeho životě.

1.1. Prameny a literatura

Studovala jsem Nelsonovy dopisy vydané v souboru Sirem Harrisem Nicolasem, které jsou rovněž dostupné v elektronické podobě na www.wtj.com - The War Times Journal: Letters and Dispatches of Horatio Nelson. Zde je chronologicky seřazen kompletní soubor Nelsonových dopisů v originálním znění, a to od roku 1797 do roku 1805. Nicolasovo původní dílo „The Dispatches and Letters of Vice-Admiral Lord Nelson“ bylo vydané v sedmi svazcích, a to mezi lety 1844 až 1846. Nicolas už od devíti let sloužil v Královském námořnictvu, stal se poručíkem, ale když se na konci války ocitl na poloviční mzdě, věnoval se advokátské činnosti. Byl také uznávaným starožitníkem a historikem. Třebaže se jeho dílo zdá být pouze sbírkou dopisů, Nicolas věnoval velkou pozornost tomu, aby dopisy byly seřazeny ve striktním chronologickém sledu a vše doplnil o rozsáhlý a velmi užitečný

² Worrall, S.: Bitva u Trafalgaru – Osudné vítězství. National Geographic, Praha, říjen 2005, s. 134.

poznámkový aparát, kdekoliv chtěl poskytnout doplňující životopisné údaje každé osoby, která se v textu objevila. Také dopisy doložil doplňujícími dokumenty vztahujícími se k Nelsonově kariéře. Dílo může tedy posloužit i jako biografie. Oproti výše uvedenému elektronickému zdroji, Nicolasovo dílo začíná již rokem 1777 a končí 21. října 1805, v den bitvy u Trafalgaru. Přesto ani důsledný Nicolas nebyl bezchybný. Kolem roku 1846 už nebylo nikoho, kdo by nevěřil tomu, že Nelson měl dceru Horatii. Stačilo se pouze podívat na její fotografii, aby bylo patrné, jak velice se ve zralejším věku podobala svému otci. Byla ale hluboce přesvědčená o tom, že Emma Hamiltonová není její matkou. Její přesvědčení bylo takové, že přimělo Nicolase k tomu, aby k sedmému, finálnímu svazku připojil zvláštní dodatek, který Horatiino přesvědčení podporuje. Ačkoliv došlo k této chybě z Nicolasovi strany, jeden z největších odborníků na Nelsona, Oliver Warner, o této publikaci prohlásil, že je to základ pro všechny vážné studie Nelsona a jeho života.

Další dopisy obsahuje anonymně publikovaná dvousvazková kniha „The Letters of Lord Nelson to Lady Hamilton“ z roku 1814. Vydáním tohoto díla se britská veřejnost vůbec poprvé dozvěděla o Nelsonově nemanželském poměru s lady Hamiltonovou, což proti němu zvedlo vlnu odporu. Když se veřejnost dozvěděla, že jejich hrdina nebyl bez poskvrny, vztah mezi ním a Emmou se stal námětem mnoha diskusí. Přesto se ve čtyřicátých letech devatenáctého století prokázalo, že některé z dopisů zahrnutých do publikace byly úmyslně zfalšovány, aby kniha byla pikantnější.

Nelsonovy dopisy se dochovaly v překvapivě velkém množství. Pokud jde o jeho dopisy Emmě Hamiltonové, je to díky tomu, že nedbala jeho rad, aby dopisy, které byly mnohdy velmi osobního charakteru, páčila – místo toho si je nechávala a po Nelsonově smrti byly vydány. Některé byly ukradeny a posléze publikovány, některé nechala zřejmě vydat sama kvůli své finanční situaci. Pramen „The Letters of Lord Nelson to Lady Hamilton“ do seznamu použité literatury jej uvádím jen pro přesnost, neboť jsem neměla možnost do originálu nahlédnout, ale všichni Nelsonovi životopisci, z jejichž děl čerpám, se při citaci dopisů Nelsona a Emmy Hamiltonové odkazují na toto dílo.

Stejně je to i v případě pramene „The Authentic Narrative of the Death of Lord Nelson“, který byl vydán dva roky po Nelsonově smrti, tj. v roce 1807, sepsaný Nelsonovým lodním chirurgem Sirem Williamem Beattym. Beatty byl s Nelsonem během jeho posledních hodin a jeho zápisky budí dojem, že vše důvěrně znal. Velice podrobně celou událost popisuje, krok za krokem, každé Nelsonovo slovo. Na Beattyho zápisy odkazují téměř všichni autoři zabývající se životem tohoto admirála, když líčí jeho poslední hodiny. Je třeba si uvědomit, že kdyby nebylo Beattyho autentického záznamu, byli bychom odkázáni pouze na zprávy z třetí ruky, z nichž většina je melodramatická a velmi nepřesná.

Dalším pramenem je Harrisonova biografie „The Life of Horatio Lord Viscount Nelson“ publikovaná v roce 1806. James Harrison byl nájemný spisovatel, který se topil v dlužích. Spřátelil se s Emmou Hamiltonovou v době, kdy podnikala zoufalé pokusy k tomu, aby od vlády získala penzi, jelikož po Nelsonově smrti se ocitla v tíživé finanční situaci, která ji přivedla až do věznice pro dlužníky. Tento pramen nelze brát příliš vážně, neboť hlavním cílem bylo vyzvednout zásluhy lady Hamiltonové a odvést pozornost na to, jakým skandálním způsobem byla ignorována Nelsonova závěť. Zdá se, že Emma za vydání knihy zaplatila a doufala, že spis, který vychvaluje roli, již v Nelsonově životě měla, přispěje k vyřešení jejího problému. Ačkoliv tato kniha nemůže být považována za důvěryhodný zdroj, jelikož lady Hamiltonová byla připravena překrucovat pravdu kdykoliv jí to bylo ku prospěchu, je tato kniha cenným zdrojem, protože Harrison do ní přidal několik anekdot, které jsou zcela jistě založeny na Emminých vlastních příbězích.

Pramen, který jsem ovšem měla k dispozici pouze v elektronické podobě, „The Life of Nelson“ od básníka Roberta Southeyho, se poprvé objevil v květnu 1813 ve dvou útlých svazcích a kvůli velkému zájmu se od té doby neustále pořizovaly dotisky. Jen v Anglii bylo publikováno více než sto vydání, která byla přeložena do mnoha jazyků. Southeyho práce na jedné z nejznámějších Nelsonových biografií započaly díky jeho stati v časopise v únoru 1810, která pojednávala o tomto admirálovi. Nakladatel byl článkem velmi potěšen, a proto Southeyho pověřil, aby o Nelsonovi napsal celou knihu. Southey, jenž se ani neorientoval v námořních termínech, měl ke svému štěstí bratra námořníka, který mu s tímto úkolem pomohl. Nadto díky svému stylu psaní Southey povýšil Nelsonův životopis na vyšší úroveň než jeho

konkurenti. Ovšem často je tento autor kritizován za stále opakované obviňování Nelsona za jeho počínání v roce 1799 během revoluce v Neapoli.

Sekundární literatura pojednávající o admirálu Nelsonovi se v českém překladu vyskytuje pouze zřídka. Většinou jde o beletrii jako například „Lady Hamiltonová“ od Alexandra Dumase či „Sladká Emma“ od Gilberta Sinoué – do seznamu literatury je uvádím, ale předem podotýkám, že z těchto knih jsem pro tuto práci nečerpala, přečetla jsem je, abych měla představu, jaký je osobní názor těchto autorů na Lady Hamiltonovou a Nelsona. Je třeba dodat, že lady Hamiltonová se dočkala také mnoha seriózních biografií, jmenujme např. „Beloved Emma: The Life of Lady Hamilton“ od Flory Fraser. Ovšem jediné nebeletristické dílo o životě admirála Nelsona, které bylo dosud přeloženo do češtiny, je „Osud admirála Nelsona“, jehož tvůrcem je ruský autor Truchanovskij. Tato kniha se českého překladu dočkala v roce 1992. Ještě uvádím svou vlastní publikaci „Horatio Nelson – Hrdina od Nilu“, která byla vydána v roce 2007. Pro tuto práci jsem z ní pochopitelně nečerpala, ale převzala jsem z ní některé ilustrace do příloh.

Musela jsem tedy vycházet z anglicky psané literatury, především z knih „Nelson and his world“ a „Horatio Nelson“, které napsal Tom Pocock, žurnalista a válečný korespondent Královského námořnictva, specializující se na námořní historii. Jeho životopisná díla se řadí k nejlepším, jelikož jeho zájem o Nelsona je celoživotní a díky svému povolání měl možnost navštívit mnoho míst Nelsonova působení. Richard Hough z Daily Telegraphu napsal, že Tom Pocock je bezesporu největším odborníkem na Nelsona. Žezlo největšího odborníka na Nelsona převzal po smrti Olivera Warnera. Posledně zmíněná kniha je první Nelsonovou biografií, kde je detailně popsána např. výprava na Severní pól, expedice do Nicaragui nebo také jeho svědectví, které u soudu podal ve prospěch svého někdejšího přítele Desparda. Při prepisech dopisů admirála Nelsona a jeho současníků vychází Tom Pocock z původních znění, nic nepozměňuje a vše nechává v originále i se všemi pravopisnými a interpunkčními chybami tak, aby byla zachována autenticita. Kromě těchto dvou knih napsal Pocock o Nelsonovi a jeho době ještě šest dalších. Za biografii „Horatio Nelson“ získal několik ocenění včetně medaile od Společnosti pro námořní výzkum.

Další důležitou knihou se pro mne stala publikace „Nelson and the Hamiltons“ od Jacka Russella, která se zabývá zejména milostným vztahem Nelsona a Emmy Hamiltonové a vše dokresluje úryvky ze stovek dopisů, zápisů v denících či novinovými články, které v té době vycházely.

Nelsonova osobnost je dobře zachycena v knize „Lord Nelson“ od Caroly Oman, která byla nejprve vydaná v Americe v roce 1946 a o rok později v Anglii. Carola Oman byla dcerou profesora moderních dějin na Oxfordu, k historii měla tedy blízko. Jako první autorka se více zaměřila na ženy v Nelsonově životě, na jeho manželku Fanny a milenku Emmu. Možná to bylo právě proto, že byla sama ženou. Díky důkladnému čtení tisíců dopisů, Oman dokázala vykreslit detailní, živý a důvěrný portrét hrdiny, který byl ovšem také chybujícím člověkem. Původní vydání mělo přes sedm set stran. Vydání z roku 1968, ze kterého jsem čerpala, je zhuštěno na pouhých 160 stran.

Z novějších publikací je třeba uvést dílo Edgara Vincenta „Nelson – Love and Fame“ vydané v roce 2003. Jde o komplexní a velmi podrobnou Nelsonovou biografii, vycházející především z výše uvedených pramenů, ale také z bádání v britských archívech a knihovnách. Přesto tato šestisetstránková publikace, až na několik výjimek, neobsahuje nic, co by nebylo již známé. Navzdory tomu se pro mě toto dílo stalo stěžejním zejména z toho důvodu, že v něm je vše, co je ve všech dalších Nelsonových životopisech.

Oliver Warner, který je autorem publikací „A Portrait of Lord Nelson“ a „Nelson's Battles“, je, jak už bylo uvedeno výše, považován za jednoho z největších expertů na Nelsona. Až do své smrti v roce 1976 byl uznáván jako nejpřednější odborník na tohoto admirála. „A Portrait of Lord Nelson“ byl prvně vydán v roce 1958. Je to mistrovské dílo, které poprvé odhaluje nová fakta, např. to, že Nelson měl před Emmou minimálně jednu milenku, kterou byla operní pěvkyně z Livorna. Je tu výborně popsána kampaň na Baltu a Nelsonova návštěva Neapole. Kniha je dokladem toho, jak velké znalosti Warner o Nelsonovi měl a dá se pochybovat o tom, jestli bude tato kniha někdy někým předčena. Nadto je to kniha velmi čtivá. To platí také o jeho knize „Nelson's Battles“. Zde se Warner zaměřuje na tři bitvy, kde Nelson sehrál hlavní roli, tedy na Nil, Kodaň a Trafalgar. Zde je Nelson vylíčen

především jako taktik a stratég, jeho milostný život je v této knize opomenut. Bitvy jsou však rozepsány do jednotlivých studií (faktem je, že v roce 1959 Warner vydal pouze studii o bitvě u Trafalgaru a o rok později o bitvě na Nilu) a výsledkem je velice detailní a erudovaný popis Nelsonových nejvýznamnějších bitev. Každá kapitola je uvedena vyličením událostí, které bitvě předcházely, a zakončena tím, jaké důsledky bitva měla.

„Nelson“ od Arthura Bryanta je barvitým a čtivým popisem Nelsonova života, věnující se především admirálovým úspěchům a jeho vojevůdcovským schopnostem. Bryant se, stejně jako Warner, zaměřuje zejména na bitvu na Nilu, u Kodaně a u Trafalgaru, které věnuje daleko největší pozornost. Ovšem jedná se také o celkové vykreslení Nelsonovy osobnosti. Celý text je doplněn řadou ilustrací a mapek.

V roce 1972 Geoffrey Bennett vydal knihu „Nelson the Commander“. Sám Bennett sloužil po třicet pět let v Královském námořnictvu a během druhé světové války získal zkušenosti v bitvách. Díky tomu mohl o Nelsonovi psát z pohledu námořníka. Bennett se v knize zabývá strategií a taktikou, která se používala během Napoleonských válek, popisuje zbraně a lodě a způsob, jakým se ovládaly. Analyzuje Nelsonovy bitvy, jeho selhání u Tenerife a Boulogne, ale také neopomíná jeho vášnivý vztah s Emmou Hamiltonovou. Jeho kniha je určitě nejlepší Nelsonovou biografií tohoto typu. Nalezneme v ní určitě nejvíce informací o tehdejší loďstvu.

Kromě Bennetta jsem při studiu poměrů v námořnictvu čerpala také z Giorgettiho obsáhlé publikace „Slavné plachetnice“, která je vhodnou publikací k nastudování historie plachetní plavby od starověku až do dnešních dnů. Je zde použita a vysvětlena řada termínů souvisejících s plachetními loděmi. Do Parkinsonovy publikace „Britannia rules; the classic age of naval history 1793-1815“ a do druhého svazku knihy „Naval History of England“ od Marcuse věnované věku Nelsona jsem pouze nahlédla, abych si o britském loďstvu přelomu 18. a 19. století udělala lepší přehled. Knihy autorů O'Briana a Forestera mi rovněž posloužily ke studiu poměrů v tehdejší loďstvu; ačkoliv jsou beletristické, život na moři je v nich dobře vyličen. Z knihy Jiřího Kovaříka „Trafalgar – anatomie námořní bitvy“

jsem čerpala dodatečné informace o průběhu bitvy u Trafalgaru, stejně tak jako i z „Nelson and Napoleon: the long haul to Trafalgar“ od Christophera Lee.

Ke studiu britských reálií mi posloužili Eltonovi „Angličané“ a Mauroisovy „Dějiny Anglie“. Použila jsem tyto publikace především proto, že byly přeloženy do češtiny, ale musím říci, že tematika, kterou se zabývám ve své práci, zde není příliš rozebrána, tudíž jsem si musela k ruce vzít další z anglického jazyka nepřeloženou literaturu. Ovšem z knih „England“ od Mountfielda a „An Illustrated History of Britain“ od McDowalla jsem vycházela pouze okrajově, neboť jsem je příliš užitečnými neshledala. Mému tématu se věnovaly podobně nedostatečně jako výše zmíněné publikace Eltona a Mauroise. Nejlepší uvedení do situace je v knihách „Eighteen century England“ od Marshalla, která je sice dílem starším (vydána v roce 1974) ale za to velice obsáhlým, stejně jako obdobná publikace „England in the eighteenth century“ od Plumba. Obě knihy jsou komplexním vylíčením anglické společnosti osmnáctého století. Dalšími knihami s podobným obsahem jsou Turbevillova publikace „English Men and Manners in the Eighteenth Century“ a McKendrickova „The Birth of a Consumer Society in Eighteenth-Century England“, které se mi bohužel nedostaly do rukou. Musím také dodat, že nápomocná mi byla i Kossakova kniha „Nevěry slavných“, kde je popsána problematika rozvodů a mimomanželského soužití v tehdejší společnosti.

Knih, které se týkají historie Velké Británie, je mnoho, avšak jen málo z nich lze nalézt v katalogích českých knihoven. Pro ilustraci toho, že při studiu dějin Británie nemusíme být odkázáni pouze na výše uvedenou literaturu, uvádím také tyto tituly: „The Oxford companion to British history“ od J. Cannona, „The companion to British history“ od Arnold-Bakera, starší Robertsonovu publikaci „England under the Hanoverians“, Christieho knihu „Wars and Revolution: Britain 1760-1815“ nebo také „Revolutionary and Napoleonic Era“, kterou napsal Holland Rose, ale jíž jsem nepoužila z důvodu, že jsem k dispozici měla obdobné práce přeložené do českého jazyka, jak uvádím níže.

Pokud jde o historický kontext, především o Napoleonské války a Velkou francouzskou revoluci, které proběhly či probíhaly za Nelsonova života, čerpala jsem z knih „Napoleonské války“ od Jůna a do češtiny přeložené Holmesovy

publikace se stejným názvem. K dispozici jsem také měla několik Napoleonových biografí, např. Johnsonova „Napoleona“, Wintrovu knihu „Napoleon a ti druzí“, „Bonaparte“ od Barnett či „Napoleon – Hvězdná dráha génia“ od Bouhlera. K problematice Velké francouzské revoluce jsem vycházela z knih „Velká francouzská revoluce“ od Soboula, „Francouzská revoluce“ od Micheleta a „Francouzská revoluce“ od Tinkové, která je nejaktuálnější z nich, neboť byla vydaná teprve v roce 2008. Výhodou všech těchto publikací vztahujících se ke kontextu bylo to, že všechny se dočkaly svého českého překladu.

K získání velké části obrazových příloh mi posloužily internetové stránky Národního námořního muzea Velké Británie, www.nmm.ac.uk

2. DĚTSTVÍ A RODINA

Horatio Nelson se narodil 29. září roku 1758 ve východní Anglii, v hrabství Norfolk, ve vesnici Burnham Thorpe. Jeho matkou byla osmadvacetiletá Catherine a otcem dvaatřicetiletý Edmund. Přišel na svět o sedm týdnů dříve, jako čtvrté dítě tohoto manželského páru (pokud bereme v potaz první dva syny, kteří zemřeli krátce po narození, narodil se jako šesté dítě). Během svého soužití spolu manželé Nelsonovi měli jedenáct dětí; v době Horatiova narození měli už tři zdravé děti, nejstaršímu Mauriceovi bylo pět let. V době Horatiova narození probíhala Sedmiletá válka (1756-1763) mezi Anglií a Pruskem na straně jedné a Francií, Rakouskem a Ruskem na straně druhé. Šlo zde především o postavení v Severní Americe, přičemž mezi sebou soupeřily britské a francouzské severoamerické kolonie, ale konflikt se přenesl i do Evropy. Válka skončila v roce 1763 Pařížskou smlouvou, která potvrdila vítězství Anglie. V důsledku toho Anglie získala Quebec, ovládla námořní cesty a upevnila své postavení v Severní Americe a Indii.

Horatiův otec, Edmund Nelson, byl farářem v Burnham Thorpu, zároveň pod něj spadaly kostely v sousedních vesnicích, Burnham Ulph a Burnham Sutton. Vystudoval univerzitu v Cambridgi³ a ještě během studií hledal vhodnou farnost, s čímž mu pomáhal jeho tchán. Díky jeho pomoci se Edmund Nelson hned v roce 1749, kdy se oženil, stal farářem v Burnham Thorpu. Jeho žena Catherine⁴ byla zbožná, vlastenecká a nenáviděla Francouze, což je rys, který po ní z jejich dětí zdědil především Horatio. Catherininina babička byla sestrou slavného sira Roberta Walpola⁵, čtvrtého hraběte z Orfordu, který byl v první čtvrtině století ministerským předsedou krále Jiřího II. Walpolův otec byl Catherininým prastrýcem, jehož křestní jméno bylo Nelsonovými vybráno pro jejich druhorozeného syna, ale když čtyři měsíce po porodu zemřel, rozhodli se, že toto jméno dostane jejich novorozený. 9. října 1758 byl Horatio pokřtěn, celá rodina mu ale říkala Horace, protože to prý znělo více anglicky.

³ Pocock, T. se v knize Horatio Nelson (London, 1999) na straně 2 zmiňuje, že Edmund Nelson „byl vzdělaný, ale prostý muž, kterému se nedostalo takové světaznalosti jako jeho otci, který studoval na univerzitě v Etonu.“ Edmundův otec i dědeček byli faráři v Hilborough, další norfolkské farnosti.

⁴ Za mlada Sucklingová. Zajímavostí je, že její dívčí jméno převzal i jeden z mladších synů jako své křestní; jmenoval se tedy Suckling Nelson.

⁵ Bennett se o tomto příbuzenském poměru zmiňuje na straně 9. Uvádí také, že prvním hrabětem byl admirál Russell, který porazil Francouze v bitvě u La Hogue v roce 1692.

Když bylo Horatiovi devět let, následoval dva své starší bratry do školy v Norwichi. Někdy zůstával se svými bratry v Hilborough v domě své babičky. K tomuto období Nelsonova života se váže zajímavá historka... Vypravil se tehdy se svým kamarádem, pasákem krav, do lesů vybírat ptačí vejce z hnízd. Děti ale v lese sešly z cesty a zabloudily. Vyšly až na druhé straně úzké, leč hluboké a rychle tekoucí říčky Wissey. Starší chlapec se vrátil zpět, ale Horatio, který neuměl plavat, zůstal opuštěný uprostřed lesa. Sedl si k potoku, který nemohl přejít, a klidně čekal. Babička měla o svého vnuka strach, když nepřišel ani na večeři, bála se, že ho mohli unést cikáni, kteří se v kraji zdržovali, tak zburcovala několik lidí z fary, aby se malého Horatia vydali hledat. Našli ho a přivedli zpátky k babičce. „Divím se, dítě,“ řekla babička, „že tě hlad a strach nevedl domů.“ „Strach!“ zvolal chlapec. „Babi, nikdy jsem nepoznal strach. Co je to?“⁶

26. prosince, na druhý svátek vánoční, roku 1767, zemřela Catherine Nelsonová a zanechala po sobě osm dětí. Patnáctiletého Maurice, Ann, Susannah, desetiletého Williama, devítiletého Horatia, pětiletého Edmunda, tříletého Sucklinga a ani ne devítiměsíční Catherine. Pouhý týden na to zemřela dětem i babička. Všechna starost o děti připadla teď na otce. Naštěstí námořní kapitán Maurice Suckling, straší bratr zesnulé Catherine, nabídl svému švagrovi pomoc. Vzal by jednoho ze synů s sebou na moře, aby se stal jeho sluhou nebo kvalifikovaným námořníkem - pak by mohl pokračovat jako lodní poddůstojník a zahájit důstojnickou kariéru. Přemýšlel o dvou nejstarších synech, Mauriceovi a Williamovi.

V roce 1770 o vánočních prázdninách odjel otec Edmund do lázní Bath, aby se zotavil ze zimnice. Maurice jako nejstarší syn z domu také odešel, protože mu

⁶ Vincent, E.: Nelson – love and fame, London 2003, s. 12. Tuto příhodu je ovšem možné nalézt téměř ve všech Nelsonových biografiích. Tamtéž je zaznamenána i jiná příhoda poukazující na neobyčejnou smělost, kterou Nelson projevoval už od dětství. Stala se na škole sira Williama Pastona v severním Walshamu, kam Horatio s bratrem Williamem začali docházet od září 1768, když odešli z norwichské školy. Ředitelem této školy byl velšský kněz a autoritář, který s oblibou mrskal žáky své školy březovou metlou. Na zahradě měl hrušeň, na jejíž plody se všem chlapcům z internátu sbíhaly sliny. Ale ani ti nejdovádňivější se neodvážili do zahrady vlézt a ovoce otrhat. Až jednoho dne v létě se Horatio nabídl, že se o to pokusí. Podařilo se mu to. Všechny hrušky rozdál mezi své spolužáky a ani jednu si nenechal pro sebe. „Vzal jsem je jenom proto, že se ostatní chlapci báli,“ odůvodňoval Horatio svůj čin. Už příštího rána učitel zjistil, že ovoce je pryč a žákům nabídl odměnu pěti guineí, když mu zloděje vydají. Horatia ale nikdo z nich neprozradil.

druhý strýček, William Suckling, našel práci na ministerstvu. Domácnost tedy vedl druhorozený syn, William, který se připravoval na univerzitu v Cambridgi a po studiích se chtěl stát vesnickým knězem, jako otec. Horatio po církevní kariéře netoužil, odmalička se projížděl na svém poníku po nízkých kopcích, odkud mohl pozorovat lodě. V době otcovy nepřítomnosti vypukla se Španělskem válka o Falklandské ostrovy a strýc Maurice Suckling, který byl od konce Sedmileté války na poloviční mzdě, byl znovu povolán do služby a jmenován do velení lodi o 64 dělech, *Raisonnable*. Horatio se tehdy obrátil na bratra s prosbou: „Bratře Williame, napiš otcí do Bath a řekni mu, že bych rád šel se strýčkem Mauricem na moře.“⁷ Williamovi se ulevilo, že jeho budoucnost bude pohodlnější a klidnější než nějaké strádání na moři a ochotně otcí do lázní napsal. Pan Nelson žádost svého syna poslal strýci. Za týden byl Horatio mezi strýcovu lodní posádku přijat. Ovšem Horatio nebyl chlapcem, kterého si Maurice Suckling představoval pro svou profesi. Zimnice, jež tehdy byla jednou z nejrozšířenějších chorob v Anglii, chlapce značně zeslabila. Horatio byl křehký a malý chlapec – byl ale plný ohně. Častokrát se pral při klukovských hrách se svým bratrem Williamem a většinou, ačkoliv byl William o rok starší, větší a silnější, ho Horatio přemohl. Jedné takové rvačce byl přítomen i nejstarší bratr Maurice, který od sebe bratry nemohl odtrhnout, tak zavolal na sestru Susannah, aby jim domluvila, ať se přestanou prát. Ta nad tím ale jen mávla rukou se slovy: „Nevšímej si jich, malý Horace mu natluče.“⁸ A skutečně se tak stalo. Tyto okolnosti ale kapitán Suckling neznal, a tak jeho odpověď na Horatiovu žádost o přijetí do služby byla poněkud svérázná: „Co ubohý Horatio udělal, že ho chcete poslat na moře mezi drsné námořníky? Ale ať přijde, až poprvé půjdeme do bitvy, dělová koule mu možná urazí hlavu a hned o něj bude postaráno.“⁹

Přesto ale prvního ledna 1771 kapitán Suckling zapsal jméno svého synovce do seznamu na *Raisonnable*. Zapsal ho jako lodního poddůstojníka, nikoliv jako kapitánského sluhu či kvalifikovaného námořníka, jak byli zapisováni chlapci, kteří se chtěli stát důstojníky. A raději než „Horace“ napsal „Horatio“, protože toto jméno se k možnému budoucímu námořnímu důstojníkovi hodilo více.

⁷ Pocock, T.: Horatio Nelson, s. 7.

⁸ Vincent, s. 12.

⁹ Oman, C.: Lord Nelson, London 1968, s. 12. Je zde přesně zaznamenána Horatiova žádost a následná strýcova odpověď na ni.

Díky pobytu v internátní škole Horatio nezískal velké vzdělání, ale naučil se být samostatný, nezávislý a osvojil si schopnost zapadnout mezi ostatní. Život na lodi pro něj byl tedy menší změnou a utrpěl menší „šok“ než ti, kteří internátem neprošli, což byl například Nelsonův přítel a budoucí admirál, Cuthbert Collingwood.

3. POČÁTKY KARIÉRY

3.1. Výprava na Severní pól

V březnu 1771 odvezl farář Nelson svého syna do Londýna, odkud pravidelně jezdily dostavníky do Chathamu, kde kotvila *Raisonnable*. Tam se Horatio dostal asi po šesti hodinách cesty a poprvé stanul na palubě válečné lodi. Kapitán lodi, Horatiův strýc, brzy po svém příchodu na palubu synovce seznámil s chodem a nařízeními Britského válečného námořnictva. Obeznámil jej také s faktem, že Británie prozatím válčit nebude, protože konflikt se Španělskem, týkající se Falklandských ostrovů, se vyřešil diplomatickou cestou. To ovšem znamenalo, že *Raisonnable* zůstávala na svém kotvišti, zatímco kapitán Suckling byl Admirálitou převelen na strážní loď *Triumph*¹⁰ kam ho v květnu Horatio doprovázel jako kapitánův sluha.

Triumph hlídkovala mezi ústím řeky Medway a Temže, tam Horatio získal své první zkušenosti v ovládání člunu. Nepobyl tam ovšem dlouho – kapitán Suckling se náhodou doslechl, že jeho bývalý první důstojník, John Rathbone, byl nedávno jmenován do velení obchodní lodi Západoindické společnosti. Tato loď měla v brzké době opustit své kotviště na Temži a vyplout do Karibiku. Počátkem léta byl na strýcovo přání Horatio svěřen pod velení kapitána Rathbona. Tehdy se poprvé ocitl na lodi, která jenom nestála na kotvách – to s sebou ovšem přineslo i první seznámení se s mořskou nemocí. A taky seznámení se s tím, že služba na obchodní lodi se nedala srovnávat se službou na lodi válečné. Ba i většina námořníků z loď kapitána Rathbona, který sám měl k válečnému loďstvu odpor, Horatia zrazovala od toho, aby se ještě někdy vracel na palubu válečné lodi.

¹⁰ *Triumph* byla o mnoho větší než *Raisonnable*, měla čtyřicet sedm děl.

Po roce křižování Atlantského oceánu se Horatio vrátil na *Triumph* ke svému strýci. Kapitán Suckling si ihned povšiml změn v synovcově chování – především zvýšeného sebevědomí a toho, že Horatio začal pojmát odpor k přijímání a plnění rozkazů a počínal si spíše jako námořník z obchodní lodi. To ovšem kapitán nechtěl, a tak dělal všechno pro to, aby Horatio tuto nelibost překonal. Jako odměnu za řádné studium navigace a manévrování, mu například nabídl, že bude moci sám navigovat kutr nebo člun. To bylo pro Horatia skutečně motivující, stal se tak poměrně dobrým kormidelníkem a získal další jistotu. Při jedné z těchto cvičných plaveb v roce 1773 však Horatio zatoužil po změně. Jeho člun plul po Temži kolem Londýna, když v tom několik mužů ze člunu začalo se vzrušením ukazovat na dvě velké lodě, které byly tou dobou zrovna v opravě. Byly to *Racehorse* a *Carcass*, které byly Královskou společností v Londýně pověřeny výzkumnou expedicí na severní pól. Za úkol měly zjistit, zda existuje průplav mezi Atlantským a Tichým oceánem, který se údajně měl nacházet na severu Asie nebo Ameriky. Horatio zatoužil po tom expedice se také zúčastnit. Shodou náhod večerel někdy v té době kapitán Suckling se svým přítelem ze Sedmileté války, kapitánem Phippem, který byl nyní ve velení lodi *Racehorse*. Kapitán Phipps se příteli svěřil s tím, že mu na jeho lodi dosud schází dobrý kormidelník. A tak se teprve čtrnáctiletý Horatio stal kormidelníkem na lodi, která měla namířeno na severní pól.

Čtvrtého června 1773, během oslav narozenin krále Jiřího III., vyrazily *Racehorse* a *Carcass* na sever. Norfolk byl poslední anglickou půdou, kterou námořníci viděli. Ke konci měsíce lodě propluly kolem Norska, brzy zakotvily na sever od Špicberku, kde se stalo něco, co nevynechá žádný Nelsonův životopisec. Příhoda, která zní téměř neuvěřitelně, jako z dobrodružného románu... Horatio a jeden z jeho kamarádů se jedné jasné noci vykradli z lodi ven, rozhodnutí vypátrat a zabít ledního medvěda. Horatio, ozbrojený pouze zrezivělou mušketou, vedl svého druha po ledových krách. Přibližně v půl čtvrté ráno něco probudilo kapitána Lutwidge, který velel lodi *Carcass*. Vstal, vyšel na palubu a když se mlha rozptýlila se zděšením zpozoroval, že venku dost daleko od lodi jsou dva členové posádky, kteří stopují obrovského ledního medvěda. Kapitán dal okamžitě signalizovat rozkaz, aby se oba chlapci vrátili na palubu. Horatiův kamarád jej přesvědčoval, aby rozkaz uposlechl. Bylo to však marné. Horatiůvi tehdy život zachránilo jen to, že byl od zvířete, které by jej jinak bylo roztrhalo, oddělen průrvou v ledovci, protože stará

mušketa při výstřelu selhala, čímž se její střelivo vypotřebovalo. Horatio se však nevzdával¹¹, jeho kamarád se nicméně vrátil zpátky ke člunu. Medvěd se zatím připravoval k útoku. Naštěstí zasáhl kapitán Lutwidge, který dal vypálit ránu z lodního děla, což medvěda vyděsilo natolik, že se obrátil k útěku. Horatio se poté vrátil na loď, kde vyšlo najevo, že to on přišel s nápadem jít na medvěda, protože chtěl jeho kůži přinést otci.¹² Kapitán ho ostře pokáral za takovou nepředloženost a tím byla celá záležitost smazána.

V září téhož roku se výprava po zdolání několika překážek (obě lodě například zůstaly ledem znehybněny a posádky musely čekat než ledové kry povolí) v pořádku navrátila do Yarmouthu. Ačkoliv nebyla úspěšnější než výpravy před ní a nedostala se dále na sever, přinesla tato expedice alespoň poznatek, že polární moře jsou občas splavná.

3.2. Důstojnické zkoušky

Brzy po svých patnáctých narozeninách byl Horatio svým strýcem převelen na válečnou fregatu *Seahorse*, která se pod velením kontraadmirála sira Edwarda Hughese chystala k plavbě do Východní Indie. V Indickém oceánu Horatio poprvé vystřelil z děla, když se *Seahorse* střetla s lodí indického prince, jenž byl spojencem Francouzů, a tehdy také navázal přátelství s lodním poddůstojníkem Thomasem Troubridgem, které trvalo celý život. Služba na fregatě trvala dva roky, během té doby povstala Severní Amerika. Boje za Americkou nezávislost začaly v roce 1775 a o rok později zástupci třinácti povstaleckých kolonií jednomyslně odhlasovali přijetí Deklarace nezávislosti Spojených států, kterými byla vyhlášena nezávislost Spojených států na britské koruně. Na *Seahorse* sloužil Horatio do doby než v Indii onemocněl malárií a na fregatě *Dolphin* byl poslán na zotavenou do Anglie, ačkoliv nikdo neočekával, že cestu domů přežije. Během cesty do Anglie se mu prý v horečnatém blouznění zjevilo Boží paprscité oko a Horatio si po tomto zážitku zapsal do deníku: „Po dlouhém a skličujícím snění, během něhož jsem si skoro přál, abych byl hozen přes palubu, rozhořel se ve mně náhlý plamen vlastenectví a

¹¹ Zvolal: „To nevádí, nech mne ještě udeřit toho ďábla pažbou muškety a dostaneme ho!“ Pocock, T.: Horatio Nelson, s. 15.

¹² Pocock, T.: Nelson and his world, London 1968, s. 17.

představil mi mého krále a vlast jako mé ochránce. ‚Dobře tedy,‘ prohlásil jsem, ‚budu hrdinou a spoléhajíc se na Prozřetelnost, budu čelit každému nebezpečí!‘¹³

Horatio se však naproti očekávání vbrzku uzdravil a 9. dubna 1777 se v necelých devatenácti letech vypravil do Londýna na Admirálitu, aby splnil důstojnické zkoušky. Jedním ze tří kapitánů v komisi byl shodou okolností i Horatiův strýc, který byl nedávno z kapitána strážní lodě povýšen na kontrolora válečného námořnictva a člena námořní rady. Přestože Horatiovi bylo teprve osmnáct let¹⁴ a neabsolvoval předepsané dva roky na královské akademii v Portsmouthu, u zkoušek bez problémů uspěl. Teprve po examinaci kapitán Suckling povstal a svým dvěma kolegům představil svého synovce. Když se ho ptali, proč jim to neřekl už před tím, odpověděl jim, že nechtěl, aby synovce protěžovali a že byl přesvědčen o tom, že uspěje.¹⁵

Již druhého dne byl Horatio jmenován druhým důstojníkem na fregatě *Lowestoffe*, která měla pod velením kapitána Lockera vyplout na Jamajku. U Jamajky se *Lowestoffe* střetla s americkou pašeráckou lodí, kterou zajala. Kapitán Locker dal spustit člun, aby americká loď mohla obsazena, ale moře bylo příliš rozbouřené a prvnímu důstojníkovi, na kterého tato povinnost připadávala, se do tohoto nesnadného úkolu nechtělo. Zmizel v podpalubí s omluvou, že si musí dojít pro meč a pomalu se tam oblékal. Když se kapitán Locker znovu objevil na palubě a zjistil, že člun je u boku *Lowestoffe* ještě pořád uvázaný, zneklidněně vykřikl: ‚Cožpak nemám důstojníka, který by se dokázal nalodit na zajatou loď?‘ Horatio by této možnosti využil rád, ale nechtěl si přisvojit něco, na co měl právo vyšší důstojník. Teprve ve chvíli, kdy kapitán chtěl nastoupit do spuštěného člunu, aby úkol vykonal sám, Horatio zasáhl: ‚Teď je řada na mně! A jestli se vrátím zpátky, bude ta loď vaše!‘¹⁶ A tak americká loď kapitulovala nakonec před druhým důstojníkem z *Lowestoffe*, který navíc trpěl mořskou nemocí a neuměl plavat.

¹³ Vincent, s. 27.

¹⁴ K důstojnickým zkouškám se obvykle hlásili ti, kteří již dosáhli dvacátého roku.

¹⁵ Pocock v knize *Nelson and his world* na s. 21, uvádí, že kapitán Suckling prohlásil: ‚Nechtěl jsem, abyste mladíka protěžovali.‘

¹⁶ Oman, s. 15. Je zde uvedena kapitánova otázka i Nelsonova reakce.

Šestého února 1778 se Francie spojila s americkými vzbouřenci, kterým pomohla vyrovnat vojenské a námořní síly, a britská vláda Francii vyhlásila válku. Jamajský Port Royal se stal základnou, jíž měl velet kontradmirál sir Peter Parker, na jehož vlajkovou loď *Bristol* Horatio nastoupil jako třetí důstojník. Brzy na to byl ovšem admirálem povýšen na prvního důstojníka. Tehdy se Horatio dozvěděl o smrti svého strýce, kapitána Maurice Sucklinga, který všem svým synovcům zanechal 500 liber a neteřím dvakrát tolik. Krátce před svou smrtí kapitán Suckling sdělil faráři Nelsonovi, že se domnívá, že jednoho dne se Horatio stane admirálem.¹⁷

Osmého prosince 1778 byl Horatio jmenován admirálem Parkerem do velení na brize *Badger*. S tímto jmenováním získal také hodnost kapitána. Bylo mu teprve jednadvacet let a stal se tak nejmladším kapitánem v historii válečného námořnictva.¹⁸ Krátce na to došlo k jedné příhodě, ve které Horatio díky své duchaplnosti zachránil mnoho lidských životů. Na severním pobřeží Jamajky kotvila britská fregata *Glasgow*, kterou nedopatřením zapálil lodní číšník, když kradl rum z lodních zásob. Tamtéž však naštěstí kotvila i Horatiova *Badger*, takže neváhal a poslal své čluny, aby zachránily posádku. Také námořníky donutil, aby přes palubu vyhodili všechn střelný prach, co na *Glasgow* byl, a přikázal, aby hlavně jejich děl byly zvednuty do co možná největší výše, aby děla nedopatřením nevystřelila do ostatních lodí, kotvících v zálivu. *Glasgow* byla poté odtazena na širé moře, kde vybuchla, aniž by ohrozila někoho dalšího.

3.3. Nicaragua

Šestnáctého června 1779 vyhlásilo Španělsko válku Velké Británii. Jamajka, nejbohatší z britských kolonií, byla ohrožena a očekávalo se, že všichni námořní důstojníci, kteří nebyli zrovna na moři, se zúčastní obrany tohoto ostrova, a tak Horatio své služby nabídl generálnímu guvernérovi Johnu Dallingovi. Krátce potom začali Španělé přepadávat osady na pobřeží Hondurasu, zatímco guvernér Dalling útočil na španělskou osadu Omoa, kde se shromažďovalo zlato z Guatemaly.

¹⁷ Tehdy také, aby svá slova kapitán Suckling ještě zdůraznil, požádal Horatiova otce o to, aby synovi předal meč, který zdědil od svého prastrýce kapitána Walpola a sám jej měl při sobě při všech bitvách. Pocock, T.: *Horatio Nelson*, s. 27.

¹⁸ Díky svému nízkému věku na něj někteří hleděli s despektem – kupříkladu podplukovník Polson, který jejich první setkání popsal tak, že spatřil světlolvasého hochu, kterému zpočátku přikládal malý význam. Lavery, B.: *Horatio Lord Nelson*, London 2003, s. 29.

Guvernér měl ze svého zdaru radost a začal počítat s dalším útokem, který by španělským a francouzským posádkám pevností znemožnil, aby americkým rebelům zaslaly posily. V prosinci byl Horatio zasvěcen do všech smělých plánů. Plán byl asi takový: vojenské regimenty by pomocí škunerů s plochým dnem po řece San Juan postupovaly směrem k jezeru Nicaragua a cestou by dobyly tvrz San Juan, která jediná by byla pro postup regimentů překážkou. Tímto by byla otevřena cesta pro posily, které by pak společně s regimenty obsadily Nicaraguu. Cílem by pak bylo získat přístavy na jihu a další španělská území, která by v případě ztráty všech třinácti amerických kolonií byla pro Británii dostatečnou kompenzací.

Úloha kapitána Nelsona spočívala v tom, že na jedné ze sedmi transportních lodí převezl vojsko k ústí řeky San Juan¹⁹ - tím měla Nelsonova povinnost končit, ale dobrovolně nabídl plukovníku Polsonovi, který byl pověřen velením výpravy, že nahoru po řece dopraví padesát námořníků a mariňáků v kutru a člunu své lodi, kterou nyní byla fregata *Hinchinbrooke*. Nelson prokázal neobyčejnou odvahu a vytrvalost, Polson o něm prohlásil: „Byl první v každé službě, ať už ve dne nebo v noci,“ a také, že „bylo stěží vypáleno z děla, které nebylo zaměřeno jím.“²⁰ Výprava se přesto stala katastrofou. Nelson málem přišel o život (v nohou jeho houpací síť spal stočený smrtelně jedovatý had, bylo štěstí, že ho nekousl), jeden z vojáků byl kousnut jedovatým hadem visícím ze stromu do oka a zemřel, jiný voják byl v džungli roztrhán hladovým jaguárem, po tom všem byl Nelson spolu s několika dalšími muži otráven vodou z jezírka, do níž Španělé vhodili větev s prudce jedovatými plody, které Indiáni používali na své šípky, a musel se vrátit zpět k ústí řeky jinak by zemřel. Tam dorazil den předtím než se tvrz San Juan vzdala. Jenže nikdy nebylo ovládnuto jezero Nicaragua, natož aby byla dobytá Granada, téměř všichni zbývající muži se nakazili zamořenou vodou a onemocněli úplavicí nebo malárií, zatímco na palubách dopravních lodí, které čekaly a hlídkovaly v přístavu, většina mužů zemřela (z celé posádky *Hinchinbrooke*, jejíž velení Nelson předal svému příteli, kapitánu Collingwoodovi²¹, přežilo pouhých deset mužů ze dvou set) a některé z lodí, protože je neměl kdo opravovat, klesly ke dnu. Krátce po návratu do Anglie, kde se Nelson zotavil, se dozvěděl, že

¹⁹ Plavba z Kingstonu k ústí řeky San Juan trvala čtyřicet devět dní.

²⁰ Bennett, s. 14.

²¹ Po celý život jej neoslovil jinak než „*My dear Coll.*“

z celkového počtu dvou tisíc mužů, kteří se výpravy zúčastnili, zůstalo naživu jen sto.

3.4. Případ Edwarda Desparda

Během této výpravy se Nelson seznámil s kapitánem Edwardem Despardem²², jedním z pětadvaceti stavebních důstojníků, kteří měli za úkol rozmisťovat vojenská ležení a dělostřelecké baterie. S tímto osmadvacetiletým důstojníkem Nelson sdílel stan a plánoval útok. S Despardem se Nelson setkal ještě v roce 1802, ovšem za zcela jiných okolností. V té době v Anglii panovaly politické nepokoje, z prostých tříd v Lambethu se začaly šířit bouře. 23. listopadu 1802, kdy měl král Jiří v parlamentu projev, byla uvězněna skupinka vojáků, obviněných z velezrady, nařčených z toho, že osnovali spiknutí a chtěli zavraždit krále. Jejich vůdcem byl plukovník Despard. Pod titulkem „Konspirace“ se ve všech novinách ihned začaly objevovat zprávy o spiknutí proti králi. Spiknutí však bylo vyzrazeno. 7. února 1803 se se vzbouřenci konal soud, jehož se účastnil i Nelson. Plukovník Despard jej totiž požádal, zda-li by se mohl objevit jako svědek na jeho obhajobu. Nelson souhlasil. Tehdy se viděli více jak po dvaceti letech a také naposledy. Nelson byl krátce podroben křížovému výslechu.

„Jak dlouho znalo vaše lordstvo plukovníka Desparda?“

„Naposledy jsem ho viděl před třiadvaceti lety,“ odpověděl Nelson. „Seznámil jsem se s ním na Jamajce v roce 1779. V té době byl nadporučíkem ve sboru, který se jmenoval Liverpoolští modří. Díky jeho schopnostem ženisty vím, že měl být povýšen...“

²² Despard nešťěstí na Rio San Juan přežil a zahájil úspěšnou kariéru správce kolonií v oněch oblastech. Když však přibyly další tři tisíce anglických osadníků, vypukl mezi nimi a koloniálními starousedlíky spor kvůli přidělení půdy. Despard se spor pokusil vyřešit tak, aby vyhověl oběma stranám, ale přesto jeho rozhodnutí poškodilo i zájmy starousedlíků, mezi nimiž byli i velice zámožní a vlivní lidé. Začali do Anglie posílat stížnosti a prostřednictvím podplaceného advokáta bezdůvodné žaloby. Despard proto odešel do Londýna, aby úřadům dokázal, že je v právu. Nekonečně dlouho čekal, až se vyšetřování zahájí, avšak ministerstvo pro kolonie neshledalo případ důležitým, tak jej odložilo. Despard pochopil, že tento případ nebude vyřešen nikdy. Byl realista. Brzy se však v londýnských kavárnách dal do řeči s Iry a se členy radikálních sdružení. Díky svým vojenským zkušenostem se dostal do vedení odbojné skupinky rebelantských vojáků, se kterými vymyslel plán na zavraždění krále a sesazení vlády. Atentát měl proběhnout ve chvíli, kdy by král, vracející se z Westminsteru do Svatojakubského paláce, projížděl kolem Koňské gardy – mělo být vystřeleno z děla, dovezeného z vítězného válečného tažení v Egyptě, které bylo předcházející noci tajně nabito čtyřmi dělovými koulemi a řetězovou střelou, a král Jiří by byl zavražděn. Následovala by povstání v Manchesteru, Leedsu, Sheffieldu a Birminghamu a svržení vlády.

„Je mi líto, že vaše lordstvo přerušuji,“ ozval se soudce, který Nelsona nenechal dokončit větu, „ale nechceme slyšet historii vojenského života tohoto muže, ale celkově charakterizujte jeho osobnost.“

„Byli jsme spolu na španělském území,“ pokračoval Nelson. „Po mnoho nocí jsme společně spali na holé zemi, společně jsme měřili výšku nepřátelských hradeb. Po celou tuto dobu nedokázal žádný jiný muž projevit horlivější oddanost svému panovníkovi a své vlasti než plukovník Despard. V té době jsem si o něm vytvořil to nejlepší mínění, jako o člověku i jako o důstojníkovi. Protože jsem ho za posledních dvacet let neviděl, když se teď ptáte, jaký na něj mám názor, určitě bych měl říct: Jestliže je na živu, je rozhodně jednou z nejzářivějších hvězd britské armády.“²³ O dva dny později byl však Despard shledán vinným a, přestože v jeho případě, díky Nelsonovu svědectví, porota doporučovala udělit milost, byl Despard odsouzen k smrti oběšením. Milost se nedala čekat, když ji mohl udělit jen ten, koho chtěl odsouzenec rozmetat na kusy střelou z děla. 21. února 1803 byl spolu se svými šesti druhy popraven před věznicí v Horsemonger Lane. Jakmile byl Despard popraven, byla mu setnuta hlava a ukázána davu se slovy: „Tohle je hlava zrádce!“²⁴

4. OSUDOVÉ ŽENY

4.1. Mary Simpsonová

Brzy poté, co se Nelson po nezdaru u Nicaragui, v Anglii zotavil, obdržel listinu z Admirality, v níž se psalo, že byl jmenován do velení fregaty šesté třídy *Albemarle* a v dubnu 1782 dostal rozkaz doprovodit konvoj přes Atlantský oceán a pak plout do Quebecu. Tam se ve svých čtyřiaadvaceti letech poprvé zamiloval. Šestnáctiletá Mary Simpsonová byla dcerou tamějšího plukovníka a velitele pevnosti, sama byla považována za jednu z nejkrásnějších dívek Quebecu²⁵. Nelson, který byl ve věku, kdy už pomýšlel na sňatek, si přísahal, že bez Mary Quebec neopustí. Mary s Nelsonem ale nepočítala. Ačkoliv ji okouzлил, příliš se jí

²³ Pocock, T.: *Horatio Nelson*, s. 289. Zde je zaznamenán celý křížový výslech. Je zvláštní, že Nelson, který byl nade vše oddán svému panovníkovi, promluvil ve prospěch někoho, kdo chtěl krále zavraždit. A to ještě v roce 1799 psal princovi z Walesu (princ William Henry), třetímu synovi krále Jiřího III. a budoucímu králi Williamu IV.: „Sloužit králi a zničit Francouze považuji za nejvyšší rozkaz ze všech.“ Russell, J.: *Nelson and the Hamiltons*, New York 1969, s. 122.

²⁴ Pocock, T.: *Horatio Nelson*, s. 290.

²⁵ Tom Pocock (*Horatio Nelson*, s. 52) se zmiňuje o tom, že v *Quebec Gazette* vyšla óda na půvab slečny Simpsonové.

nezamlouvalo, že by měla vyměnit život nejkrásnější ženy posádkového města, jež si za muže přála bohatého plantážníka, za život ženy mladého námořního kapitána, žijícího jen ze mzdy. To ale Nelson nevěděl a když dostal rozkaz, aby opustil Quebec a doprovodil konvoj vojenských lodí do New Yorku, opustil svou loď a šel do města za Mary. Měl štěstí, že ho tehdy spatřil jeho přítel Alexandr Davison²⁶, který ho zastavil a zeptal se ho na to, co ho přimělo k tomu, aby opustil svou loď. Nelson odpověděl: „Zjistil jsem, že je zcela nemožné, abych opustil toto místo bez té, jejíž společnost dodala tomuto místu takový půvab. Složím jí k nohám sebe i své jmění.“²⁷ Davison se nerozvážného kapitána snažil odradit: „Jestliže to uděláš v situaci, ve které se nyní nacházíš, musí neodvratně následovat tvá zkáza.“ „Tak ať následuje,“ vedl si Nelson svou, „protože jsem rozhodnut, že to udělám.“ Odhodlanější Davison měl ale poslední slovo: „A já jsem rozhodnut, že to neuděláš!“²⁸ Na to odvedl Nelsona zpět do člunu. Takto skončila první Nelsonova romance.

4.2. Slečna Andrewsová

Válka za americkou nezávislost skončila v roce 1783 porážkou Velké Británie a podepsáním Pařížského míru, který potvrdil nezávislost Spojených států. Nelson, který byl tedy bez zaměstnání, využil příležitosti a spolu se svým přítelem kapitánem Macnamarou odcestoval do Francie, aby si rozšířil obzory a mohl pokračovat v samostudiu jazyka nepřítelů k čemu si dokonce obstaral učebnici francouzské gramatiky. Ovšem namísto studia francouzského jazyka se Nelson podruhé zamiloval. Do penzionu ve městě St. Omer, kde se ubytoval, přibyl další host – pan Andrews, kněz z anglického Tivertonu, a jeho dvě dcery. Slečna Elizabeth Andrewsová byla podle Nelsona „nejdokonalejší ženou, jakou kdy spatřil.“²⁹ Nelson se rázem ocitl v situaci, kdy nutně potřeboval peníze, protože věděl, že bez nich nemůže Elizabeth požádat o ruku. Jak řekl: „... můj současný příjem je příliš malý na to, abych pomýšlel na sňatek a ona žádný majetek nemá.“³⁰ V lednu roku 1784 Nelson napsal jedinému členu rodiny, který mu mohl v tomto

²⁶ Alexandr Davison byl skotský obchodník, vládní dodavatel, rejdář a člen městské legislativní rady. Nelson se s ním seznámil právě v Kanadě a od té doby byli přáteli, později byl Davison Nelsonovým finančním poradcem a kořistným agentem.

²⁷ Pocock, T.: Horatio Nelson, s. 57.

²⁸ Vincent, s. 47. Je zde zaznamenán celý tento dialog.

²⁹ Pocock, T.: Horatio Nelson, s. 61.

³⁰ Vincent, s. 53.

směru pomoci, strýci Williamu Sucklingovi a požádal ho o peníze. Strýc s pomocí sice souhlasil, ale slečna Andrewsová ještě na sňatek nepomýšlela, a tak Nelson dostal košem. Navzdory tomu, že po zbytek života Nelson zůstal přítelem rodiny pana Andrewse, rozhodl se Francii neprodleně opustit, aby na Elizabeth zapomněl. Ze dvou po sobě jdoucích odmítnutí je zřejmé, že ženám Nelson nepřipadal nikterak přitažlivý.

4.3. Fanny

V roce 1785 Nelson u Závětrných ostrovů v Atlantském oceánu dohlížel na prosazování Navigačního zákona. Po válce s Amerikou se z vítězných osad staly Spojené státy americké, které již, jakožto cizinci, neměli právo obchodovat se zbývajícími britskými koloniemi. Tehdy byl na tomto stanovišti velitelem admirál Hughes, který se mocných a bohatých obchodníků z Karibiku obával a raději proti nim nezasahoval. Díky prosazování Navigačního zákona, který ostatní přehlíželi, se Nelson dostal do problémů. Celníci dělali, že nevidí, jak americké lodě kotví v britských přístavech a vesele obchodují, Nelson byl jediný, kdo se rozhodl, že bude ctít zákon a konat svou povinnost. Prohlásil: „Dokud mám čest velet anglické válečné lodi, nedopustil bych se toho, abych sloužil kvůli nějakého guvernéra anebo toho, abych s ním spolupracoval v jeho nezákonných činnostech.“³¹ Admirála Hughese Nelson o prosazování Navigačního zákona přesvědčil. Větší problém byl ovšem s guvernérem ostrovů, generálmajorem Thomase Shirleyem. Když s ním mluvil na totéž téma a sdělil mu své námitky k tomu, že Navigační zákon není respektován, guvernér mu odpověděl, že „staří a vážení důstojníci na vysokých postech, kteří jsou již dlouho ve službě, nemají ve zvyku řídit se radami mladých mužů, jejichž služba a zkušenosti je neopravňují k tomu, aby jim rady udíleli.“ Na to Nelson směle odpověděl: „Pane, jsem stejně starý jako ministerský předseda Anglie a myslím, že jsem schopen velet jedné z lodí Jeho Veličenstva právě tak, jako tento ministr řídí stát.“³²

Nelson americké lodě ihned nezajímal, nechával jim čas na to, aby si uvědomily, že Navigační zákon je uveden v platnost. Nicméně Američané měli velkou podporu a tvrdili, že britské lodě nemají žádné právo na to, aby americké zajímaly. Ani ne za

³¹ Vincent, s. 62.

³² Lavery, s. 40.

měsíc poslal admirál Hughes Nelsonovi rozkaz, aby nechal na pokoji všechny americké lodě, kterým guvernér povolil vplout do přístavu. Nelson nevěděl, co má dělat. „Buďto musím neuposlechnout rozkazy nebo zákony parlamentu. Rozhodl jsem se pro to první, věřím v čestnost svých záměrů a domnívající se, že má vlast by nedopustila, abych byl zničen, když hájím její obchod.“³³ Nelson admirálu Hughesovi napsal, že musí jeho rozkazy neuposlechnout. Admirál se rozčiloval, dokonce chtěl Nelsona propustit, ale když se o tom zmínil svému kapitánovi, dozvěděl se, že celá eskadra považuje jeho rozkazy za ilegální, a proto nevědí, jak mají jednat.

Na rejdě u Charlestownu, hlavního města ostrova Nevis, kotvily čtyři americké lodě pod ostrovní vlajkou. Nelson jim nařídil, aby vztyčily takové vlajky, jaké jim náleží, a do osmačtyřiceti hodin přístav opustily. Posádky lodí ovšem neuposlechly a nadto tvrdily, že nejsou Američané. Nelson je nechal prověřit, získal přiznání, že o Američany skutečně jde, a všechny čtyři lodě tedy zajal. To však vyvolalo vlnu odporu. Ti muži, kteří se doznali, že jsou Američané, začali tvrdit, že tak učinili pod nátlakem, protože nad nimi celou dobu stál muž s vytaseným mečem. Skupina Američanů, která díky tomuto činu přišla o svůj náklad, si najala právníka, který jim našeptal, aby si tuto historiku o muži s vytaseným mečem vymysleli, a protože stráž před dveřmi do kajuty skutečně hlídala s vytaseným mečem, Američané se nerozpakovali a přísahali, že to, co řekli, je pravda. Hned na to začalo soudní stíhání proti Nelsonovi a Američané tvrdili, že jim byla způsobena škoda ve výši neuvěřitelných 40 000 liber. Nelson se musel zdržovat na palubě své lodi *Boreas*, protože mu Američané hrozili, že pokud by vyšel na pobřeží, nechají ho uvěznit. Nelson musel zůstat ve svém lodním vězení po dobu osmi týdnů, dokud mu prezident ostrova Nevis, John Herbert, nenabídl 10 000 liber na soudní kauci, a to navzdory tomu, že pro nikoho neznamenala ztráta amerického nákladu větší ztrátu než pro něj. Nakonec Nelson získal dobrého právníka, ale sám se před soudem hájil tak dobře, že soudní při vyhrál. Pro jistotu však napsal anglickému králi, aby byl v případě nezdaru hájen na náklady britské koruny. Britská vláda s Nelsonovým počínáním naprosto souhlasila, ale za ochranu obchodu Velké Británie státní

³³ Bennett, s. 18.

pokladna poděkovala admirálu Hughesovi. „...poděkují někomu jinému za to, co jsem udělal proti jeho rozkazům,“³⁴ prohlásil Nelson rozmrzele.

Díky tomuto incidentu se však Nelson seznámil s prezidentem ostrova a stali se z nich přátelé. Od té doby pana Herberta často v jeho domě navštěvoval, a tak se na jaře 1785 stalo, že se seznámil s neteří pana Herberta, Fanny Nisbetovou. Fanny byla vdovou po lékaři, se kterým měla pětiletého syna Josiu³⁵. Byla jí dvacet sedm, byla asi o pět měsíců starší než Nelson. Uměla hrát na klavír, ovládala francouzštinu a vypadala noblesně, jako kdyby byla aristokratkou, čemuž odpovídalo i její vybrané vystupování. Konečně nebyly žádné překážky v tom, aby se Nelson mohl dvořit ženě, kterou by chtěl pojmout za manželku. Nadto se zdálo, že se ho nesnažila odradit od myšlenky na sňatek. Neměla zatím žádného nápadníka. Neměla ovšem ani žádný vlastní majetek, ale měl ho pan Herbert a vypadala to, že by ji dobře zaopatřil. Zatímco Nelson Fanny pořád ještě oslovoval jako paní Nisbetovou, požádal ji o ruku. Fanny řekla ano a stala se tak jeho snoubenkou. Na to Nelson napsal svému bývalému veliteli, kapitánu Lockerovi: „Našel jsem ženu, která mne učiní šťastným.“³⁶ Svému bratrovi Williamovi pak sdělil: „Možná nebudeme bohatá dvojice, přesto přece jen nemám nejmenších pochyb o tom, že budeme šťastným párem – chyba musí být na mé straně, pokud nebudeme.“³⁷

Jedenáctého března 1787 se Nelson s Fanny oženil. Svatební obřad se uskutečnil přímo v domě pana Herberta. Nevěstu k oltáři na své vlastní přání vedl osobně korunní princ William Henry³⁸. Fanny byla Nelsonovi dobrou ženou, byla věrná,

³⁴ Vincent, s. 64.

³⁵ Na jednu z návštěv u pana Herberta přišel Nelson příliš brzy a všichni, až na černošského sluhu, ještě spali. Sluha Nelsona odvedl do přijímacího pokoje, kde Nelson přece jen uviděl někoho z rodiny, kdo už byl vzhůru. Byl to právě pětiletý Josiah. Nelson si s ním začal hrát pod stolem v jídelně na všech čtyřech. Když do přijímacího pokoje přišel pan Herbert, aby svého hosta přivítal, nikoho tam nenašel. Jakmile ale vstoupil do jídelny a viděl ho tam pod stolem, vrátil se do vedlejšího pokoje, kde zvolal: „Dobrý Bože! Kéž bych nenašel tohoto malého velkého muže, ze kterého má každý strach, jak si v pokoji pod jídelním stolem hraje s dítětem paní Nisbetové!“ Pocock, T.: Horatio Nelson, s. 74.

³⁶ Pocock, T.: Nelson and his world, s. 28.

³⁷ Pocock, T.: Horatio Nelson, s. 75.

³⁸ Princ William Henry se s Nelsonem seznámil již před lety na palubě lodi admirála Hooda – princ byl v té době, ve svých sedmnácti letech, na palubě admirálské lodi poddůstojníkem. Zajímavé je, jak mladého Nelsona popsal, když se poprvé setkali. Tento popis je také uveden u Vincenta na s. 48: „Kapitán Nelson vypadal jako ten nejprostší kapitánský chlapec, kterého jsem kdy spatřil. Jeho oblečení zasluhovalo pozornost. Nosil krajkovanou uniformu, jeho dlouhé a splíhlé nenapudrované

starostlivá a obětavá, celá léta na něj oddaně čekala, když byl na moři, dovedla hospodařit s penězi a vystupovat ve společnosti – co jí však chybělo byla rozhodnost a schopnost vyjádřit své pocity, ale především vášně a nadšení pro plnění manželských povinností v ložnici.³⁹ Nelson a Fanny spolu nikdy neměli děti. Možná je Fanny už mít nemohla. Nelson měl tedy jen nevlastního Josiu, syna z Fannina prvního manželství, kterého vzal s sebou na moře. I když Nelson své ženě nebyl věrný a velice jí ublížil, nikdy znovu se nevdala a až do konce svého života si vzpomínek na něj velmi vážila a cenila si všech předmětů, které jí ho připomínaly. Jednou, mnoho let po Nelsonově smrti, políbila Nelsonův portrét a řekla své vnučce: „Až budeš starší, malá Fan, možná taky poznáš, co to znamená mít zlomené srdce.“⁴⁰

4.4. Lady Hamiltonová

Na konci roku 1787 Nelson s Fanny odjeli do Anglie, kde strávili společných pět let. Během té doby ve Francii vypukla revoluce a Nelson očekával, že bude povolán zpět do služby.⁴¹ Prvotní reakcí Velké Británie na pád Bastilly 14. července 1789 byla sympatie k národu, který svrhl absolutistickou monarchii. Jakmile se však heslo „Libeté, egalité, fraternité“⁴² začalo prosazovat díky zvěrstvům, která

vlasly byly svázány v mastný cop pozoruhodné délky a staromódní klopy na jeho vestě přispívali k naprosté zvláštnosti jeho vzezření. Byl to jeho vzhled, co mou pozornost zvláště upoutalo, neboť jsem nikdy předtím nic podobného neviděl a vůbec jsem si nedokázal představit, kdo to vlastně je. Nicméně mé pochybnosti se rozplynuly, když jsem mu byl lordem Hoodem představen. V jeho vystupování a řeči bylo cosi neodolatelně přitažlivého a na odborná témata mluvil s nadšením, což bylo důkazem toho, že nebyl obyčejnou bytostí.“

³⁹ Nelsonova sestra Catherine vinila Fanny z toho, že je frigidní. Jednou napsala: „Nelson měl velkou omluvu... Ona byla tak strašně chladná.“ Vincent, s. 352.

⁴⁰ Russell, s. 414.

⁴¹ Na Admiraltě však byli proti Nelsonovi zaujati (zřejmě kvůli prosazování Navigačního zákona nebo snad za to vděčil svému přátelství s princem, protože vztahy mezi ním a králem byly poněkud napjaté) a neměli pro něj zatím žádnou loď. Zpět do služby byl povolán až když Francie vyhlásila Velké Británii válku. Pokud jde o Navigační zákon, došlo ještě k jednomu incidentu. Jednoho jarního dne se Nelson vracel domů na faru a od Fanny se dozvěděl, že se po něm ptali nějací dva muži. Jedním z nich byl soudní zřízenec, který mu přinesl soudní příkaz. Američtí kapitáni, jejichž loď Nelson u ostrova Nevis zajal, odhadli, že jim byly způsobeny škody ve výši 20.000 liber a předvolali Nelsona k soudu. Southey, R. ve své knize *The Life of Horatio Lord Nelson*, v kapitole II (v elektronické podobě na www.worldwideschool.org) uvádí, že Nelson byl velice rozčilen a zvolal: „Takovou urážku si nezasluhuji! Okamžitě napiši finanční správě a pokud mne vláda nepodpoří, jsem rozhodnut, že tuto zemi opustím.“ Finanční správě pak skutečně napsal, že pokud nedostane uspokojivou odpověď, emigruje se svou manželkou do Francie. Dokonce i přemýšlel o tom, že by sloužil pro ruské námořnictvo. Ovšem nebylo třeba, aby to Nelson řešil takto radikálně, neboť odpověď, která mu přišla, byla dostačující – stálo v ní, že kapitán Nelson je velmi dobrým důstojníkem a že jej vláda zajisté podpoří.

⁴² Volnost, rovnost, bratrství.

vyvrcholila zářijovými masakry v roce 1792, tato sympatie začala vyprchávat. Když byl pak v lednu 1793 popraven Ludvík XVI., pominula zcela. Francie byla prohlášena republikou a postupně vyhlásila válku Rakousku, Sardinii a Prusku. 1. února 1793 přišla řada na Británii. Nelson byl konečně po pěti letech znovu povolán do služby, jeho lodí se stala *Agamemnon*. Nebyl přítomen dobývání Toulonu⁴³, ale od admirála Hooda dostal důležitý úkol – zajistit podporu Království obojí Sicílie⁴⁴ a získat posily pro obranu Toulonu. Misi Nelson úspěšně splnil a co víc – navázal cenné přátelství s britským velvyslancem sirem Williamem Hamiltonem⁴⁵ a seznámil se s jeho o třicet let mladší ženou, krasavicí, jež byla modelem spoustě umělců, lady Emmou Hamiltonovou. Měla velmi pohnutou minulost, ale tehdy se už za pomoci svého chotě vyšplhala vysoko po společenském žebříčku a stala se důvěrníci královny Marie Karoliny. Na Nelsona okamžitě zapůsobila. Jak by také ne, byla to žena, o které sám Johann Wolfgang Goethe při své návštěvě Neapole v roce 1787 poznamenal: „Po tolika letech, které jsem zasvětil umění a studiu přírody, jsem vrchol těchto půvabů našel v osobě anglické dívky s nádherným obličejem a dokonalou postavou.“⁴⁶ Nelson a Emma se poprvé setkali 10. září 1793, po dvou dnech však Nelson Neapole opustil a s manželi Hamiltonovými si pouze dopisoval až do 22. září 1798, kdy se s nimi, po více jak pěti letech, spatřil znovu.

Brzy po splnění úkolu v Neapoli se Nelson dozvěděl, že 16. října byla v Paříži setnuta hlava Marii Antoinettě. Jakmile se tyto zprávy dostaly do Středomoří,

⁴³ V Toulonu zvítězili rojalisté, kteří přísahali věrnost dauphinovi Ludvíkovi, jenž byl vězněn v Paříži. Jih Francie chtěl vytvořit samostatnou republiku pod ochranou Anglie. Jakmile rojalisté zjistili, že se admirál Hood chystá k blokádě přístavu, sami se rozhodli, že mu město vydají. Dokonce i Marseille chtěla kapitulovat, ale byla rychle obsazena republikánskou armádou. O dobytí Toulonu napsal Nelson Fanny: „Jaká událost to pro lorda Hooda musí být. Takové se v celé historii žádná nemůže rovnat. Nejmocnější místo Evropy a dvaadvacet řadových lodí se vzdaly bez výstřelu jedině rány, až tomu nelze věřit.“ Vincent, s. 107.

⁴⁴ Jih Itálie až k Římu a Sicílie. Království, kterému v té době vládla dynastie španělských Bourbonů, král Ferdinand IV. a Marie Karolina, dcera císařovny Marie Terezie a sestra Marie Antoinetty.

⁴⁵ Po prvním setkání s kapitánem Nelsonem sir William Hamilton oznámil své ženě: „Chtěl bych ti představit malého muže, který se nemůže chlubit tím, že by byl nějak pohledný, ale tento muž, jenž je anglickým námořním důstojníkem, kapitán Nelson, se stane největším mužem, kterého Anglie kdy zplodila. Vím to z těch několika slov hovoru, která jsem si s ním řekl. Prohlašuji, že jednoho dne překvapí celý svět.“ Uvádí to Russell na s. 11, ale zmiňuje také skutečnost, že tento záznam nemusí být považován za věrohodný, protože pochází z Nelsonovy biografie od Jamese Harrisona „The Life of Horatio Lord Viscount Nelson“, která byla napsána pouze pár týdnů po Nelsonově smrti dle toho, co mu diktovala lady Hamiltonová.

⁴⁶ Vincent, s. 295.

spojenectví proti Francii se ještě utužilo, zejména s Královstvím obojí Sicílie. Marie Karolina, přísahala Francouzům pomstu, když se dozvěděla o smrti své sestry.⁴⁷ Zakrátko se Nelson také dozvěděl, že Francouzi dobyli Toulon nazpět, a to i navzdory tomu, že král Ferdinand poslal namísto dvou tisíc mužů, čtyři tisíce. Tehdy se také poprvé doslechl o Bonapartově existenci. Nicméně, dalším Nelsonovým úkolem bylo pomoci zajistit novou námořní základnu. V úvahu připadala Korsika, jejímiž nejdůležitějšími body byla pevnostní města Bastia a Calvi. Bastia po měsíci obléhání kapitulovala. Tehdy se 4000 francouzských a korsických vojáků vzdalo Angličanům o počtu 1200 mužů, což vedlo Nelsona k tomu, aby prohlásil: „Vždy jsem byl toho mínění, vždy jsem podle toho jednal a nikdy jsem neměl důvod k tomu, abych toho litoval, že jeden Angličan se vyrovná třem Francouzům.“⁴⁸ Stejně jako Bastia, kapitulovalo i Calvi. Nelsona toto vítězství ovšem stálo zrak jeho pravého oka. Stalo se tomu během dělostřelecké palby, kdy Nelson z výhodného bodu sledoval bojiště a obléhané město. Stál za valem z pytlů písku a kamení, když v tom na valu vybuchla nepřátelská střela a sprška kamení a písku zasáhla Nelsonův obličej, přičemž mu roztrhla pravé obočí. Šest měsíců po zranění Nelson psal: „Okno se mi zhoršilo a vidím téměř jen tmou, občas to velmi bolí. Ale nevádí, druhým okem vidím velice dobře.“⁴⁹

V březnu 1795 se Nelsonova *Agamemnon* a *Princess Royal* kapitána Goodalla střetly s francouzskými *Censeur* a *Ca Ira*. Angličané zvítězili a Nelson napsal své ženě: „Troufám si ti říct, ale je to tajemství, že mám milenku a tou není nikdo jiný než bohyně Bellona...“⁵⁰ Ano, Nelson skutečně měl milenku, ale bohyně války to nebyla. V Livornu, které se teď stalo důležitým přístavem pro *Agamemnon* z hlediska zásobování a oprav, se Nelson seznámil s italskou operní pěvkyní, Adelaidou Correglia. Neuměl sice ani slovo italsky a ona anglicky, ale to jim zřejmě nevádílo. Je pravděpodobné, že tato žena, jež byla, dá se říci, kurtizánou,

⁴⁷ V roce 1794, který byl nekrutějším rokem revoluce, byl gilotinován sám Robespierre, vůdce jakobínů, a tato událost revoluci ukončila. K moci se dostalo Direktorium, které v roce 1796 svěřilo mladému Bonapartovi italskou armádu, se kterou dosáhl vítězství nad Rakusy a v roce 1797 s nimi uzavřel mír v Campoformiu, čímž skončila první koaliční válka.

⁴⁸ Vincent, s. 125. Třebaže Nelson měl v té době důvod něco podobného prohlásit, přesto je toto protifrancouzské tvrzení krajně přehnané a z těchto slov lze vytušit, jak velká musela být jeho nenávisť, či spíše opovržení, vůči tomuto zneprátenému národu.

⁴⁹ Lavery, s. 51. Zpočátku dokázal rozeznat světlo od tmy, ale už nikdy na své pravé oko normálně neviděl. V roce 1803 byl na své pravé oko už zcela slepý. Přesto nikdy nenosil pásku přes oko, jak se často traduje.

⁵⁰ Pocock, T.: Horatio Nelson, s. 123.

v něm probudila zájem o sex – teprve při svém prvním mimomanželském poměru poznal to, co se svou chladnou chotí nezažil. Kdykoliv se pak vrátil do Livorna, jejich avantýra pokračovala.

Ovšem jen do té doby než se Nelson v roce 1798 vrátil do Neapole jako Hrdina od Nilu a vzplál cit mezi ním a krásnou paní velvyslancovou, lady Hamiltonovou. Ti, kdo znali Fanny se příliš nepodivovali nad tím, že Nelsonovy city k ní ochladly a našel zalíbení v Emmě Hamiltonové. Manželka Nelsonova pozdějšího kapitána, Thomase Hardyho, byla tohoto názoru: „Lady Nelsonová byla laskavá, ale překvapivě nutná a předpojatá a přestože nic nemůže omluvit chování jejího manžela vůči ní, když si navykl na veselou a nevázanou konverzaci s lady Hamiltonovou, jeho nezajímavá choť jej nudila.“⁵¹ Emma byla skutečná osudová žena jeho života. Jediná žena, která Nelsonovi dala dítě. Dcerku Horatii. Žena, která byla plná vášně a oplývala zkušenostmi, co se sexu týče (vzhledem k její minulosti nebylo divu). Nadto byla přirozeně inteligentní, se zázračnou rychlostí se naučila hovořit italsky, uměla nádherně zpívat a tančit a u dvora Království obojí Sicílie rostl její vliv. A Nelsonovi uměla pochlebovat, což bylo přesně to, co potřeboval a u jeho ženy se mu toho nedostávalo. Ve svých dopisech Nelsona vychvalovala, kdežto Fanny, ačkoliv její listy byly dlouhé, byly vždy plné drbů, namísto chvály Nelsonových činů. Není pochyb o tom, že kdyby rozvody v té době nebyly komplikovanou záležitostí⁵², jistě by se Nelson s Emmou oženil. Ovšem, nutno

⁵¹ Vincent, s. 352.

⁵² Kossak, V. v knize Nevěry slavných (Praha 2001) se na straně 105 zmiňuje o této problematice a uvádí, že kompetenci pro rozvody měly v rukou anglikánské církevní soudy, pro které manželství zůstávalo nerozlučné. Bylo možné akorát oddělení od stolu a lože, ale to neznamenalo povolení dalšího sňatku. Ještě parlament mohl manželství prohlásit za rozvedené, ale to se stávalo velmi zřídka. Jedinou možností pro Nelsona a Emmu tedy bylo, že jejich stávající manželství zaniknou. Pro Nelsona představoval nemanželský poměr problém, neboť byl vychováván v přísné, téměř puritánské rodině a jeho svědomí nebylo v této věci čisté – byl si dobře vědom překročení křesťanské mravnosti. Proto sám sobě namlouval a ospravedlňoval své počínání před Bohem tím, že jeho milostný poměr je jakýmsi duchovním manželstvím. Doklad o tom máme i v jednom z Nelsonových důvěrných dopisů, kde Emmu oslovuje takto: „Má drahá, milovaná ženo, kterou podle mého mínění a před nebesy jsi (...)“ Dopis je zakončen slovy: „Má láska, můj milovaný anděly, má nebem darovaná choti, nejdražší, jediná, skutečná ženo až do smrti.“ Celý tento dopis je u Russella na straně 215. Dalším krokem v tomto „duchovním manželství“ byl obřad, který se uskutečnil v roce 1805, krátce před poslední Nelsonovou bitvou. Nelson věděl, že Emma touží po svatbě a doufá, že přežije Fanny, aby se mohla vdát za Nelsona a legálně s ním žít. Aby své svědomí ještě očistil, naplánoval společné svaté přijímání. Během přijímání nebo po něm si Nelson s Emmou vyměnili prsteny. Nelson vzal Emmu za ruku a před knězem prohlásil: „Emmo, v tento den jsem s tebou přijal svátost oltářní, abych světu dokázal, že naše přátelství je nejčistší a nejnevinnější a k tomuto volám Boha za svědka.“ Vincent, s. 555. Tehdy Nelsonovo oklamávání sebe sama dosáhlo

podotknout, že na počátku toho vztahu byla spíše potřeba sehnat silného spojence pro Království obojí Sicílie, někoho, kdo království ochrání před Francouzi – tím člověkem měl být Nelson. Dnes už se můžeme jen dohadovat, zda Emma cítila k Nelsonovi lásku i na počátku⁵³ nebo byla „přinucena“ neapolskou královnou získat Nelsona na svou/jejich stranu a ten hluboký cit plný vášně se zrodil až postupem času.

5. SVATÝ VINCENT

Španělsko, které se v červnu roku 1793 stalo spojencem Velké Británie, Rakouska, Nizozemí a Pruska, již v roce 1796 uzavřelo s Francií mírovou smlouvu v San Ildefonso. Nelsonovi, který byl v březnu roku 1796 jmenován komodorem⁵⁴, byla přidělena fregata *La Minerve*. Brzy na to *La Minerve* vyplula do Gibraltaru a Nelsonovi se doneslo, že španělská flotila 1. února odplula z Cartageny. U španělského pobřeží také dvě velké španělské lodi zpozorovaly ty britské a začaly je pronásledovat. *La Minerve* napnula všechny plachty, aby jim unikla. Vyrázila na západ a za soumraku se ocitla v bezpečné vzdálenosti od pronásledovatelů. Té noci padla velice hustá mlha, která se ani následujícího rána, 12. února, nerozptýlila. Nebylo vidět ani od zádě k přidi. Tak se stalo, že se toho rána *La Minerve* nedopatřením ocitla přímo uprostřed nepřátelské flotily.⁵⁵ Nelsonova loď proplula naštěstí španělskou flotilou aniž by si jí kdo všiml, neboť španělská hlídka si ještě doprávala spánku.

Druhého dne za svítání se *La Minerve* poblíž mysu Svatého Vincenta, na jihozápadě Španělska, podařilo spojit se zbývajícimi patnácti loděmi britské flotily, jíž velel admirál Jervis. Nelson admirála neprodleně informovat o tom, že nepřátelská flotila je v Atlantiku asi 17 mil od britské. Starý admirál byl těmito zprávami velmi potěšen a ihned Nelsona převedl z *La Minerve* na *Captain*, která by jim v boji byla platnější. Cílem britské flotily nyní bylo zabránit španělské flotile, aby dorazila do

zřejmě vrcholu. Chceme-li někoho přesvědčit o něčem, co není pravda, musíme to nejdříve namluvit sami sobě, abychom tomu uvěřili.

⁵³ Dumas a Sinoué líčí Emmu téměř jako světici, jejíž city byly od počátku ryzí a neměla žádné postranní úmysly.

⁵⁴ Dočasná hodnost mezi kapitánem a admirálem.

⁵⁵ Tato událost byla zachycena i v britském seriálu „Hornblower“. Tento snímek byl o mladém námořním důstojníkovi, který se stal později kapitánem, jehož osudy byly velice inspirovány životem admirála Nelsona.

Cádiz. Španělská flotila totiž měla za úkol doprovodit konvoj s rtuť z Malagy do tohoto španělského přístavu. Rtuť byla potřebná ke slučování stříbra, na němž závisel blahobyt Francie a Španělska – proto Britové považovali za nutné tento konvoj zničit, aby španělská ekonomika utřžila vážnou ránu.

Čtrnáctého února roku 1797 za svítání byla španělská flotila na dohled. Nepřítel disponoval sedmadvaceti válečnými plachetnicemi, Britové jen patnácti. Přestože bylo toho dne moře klidné a vál jen lehký větřík, Nelson si povšiml toho, že španělské lodě, které vezou rtuť, jsou od hlavního útvaru odděleny a plují proti větru. Tím mezi oběma útvary nepřítele vznikla mezera dost velká na to, aby jí britské lodi mohly proplout. V jedenáct hodin dopoledne dal admirál Jervis signalizovat rozkaz k vytvoření bitevní linie. Nelsonova *Captain* zaujala třetí místo odzadu. Bylo jasné, že admirál Jervis má v úmyslu proplout mezi španělskou závětrnou a návětrnou divizí. Byl signalizován nový rozkaz „Projít skrz nepřátelskou linii,“⁵⁶ načež *Culloden* kapitána Troubridge jako první proplula mezerou a zahájila palbu na nepřátelskou divizi plující k větru, jež se skládala z osmnácti lodí, zatímco divize plující proti větru sestávala ze zbylých devíti lodí. Španělský admirál Cordova si uvědomil, že britská linie leží mezi ním a jeho závětrnou divizí a nechal změnit kurz. Nelson prohlédl Cordovův úmysl proplout za britskou flotilou, jenže admirál Jervis patrně ne. Jervis dal svým lodím rozkaz, aby křižovaly za sebou a následovaly vlajkovou loď, čímž by se otočila celá britská linie a Jervis by tak Cordovovi umožnil, aby svůj plán uskutečnil a mohl se tak přemístit k odříznuté divizi. Nelson se rozhodl neuposlechnout velitelův rozkaz⁵⁷ a namísto toho vyjet s *Captain* z řady a obrátit ji proti větru o 180 stupňů, aby Cordovovi zabránil v realizaci jeho úmyslu. *Captain* proplula mezi britskými loděmi *Diadem* a *Excellent* a vrhla se přes cestu španělské vlajkové lodi. *Captain* vypálila z děla a tím donutila nepřátelskou loď k tomu, aby se obrátila zpátky. Ve tři hodiny odpoledne dal admirál Jervis signalizovat kapitánu Collingwoodovi, který se svou lodí *Excellent* uzavíral bitevní linii, aby opustil svou pozici a vjel do stopy, kterou za sebou nechávala *Captain*. *Captain* se rázem ocitla ve vedení eskadry, protože Nelsonova příkladu nenásledoval jen Collingwoodův *Excellent*, ale i Towryho

⁵⁶ Bennett, s. 97. „*Pass through the enemy line.*“

⁵⁷ Tento prvek, tj. neuposlechnout rozkaz svého nadřízeného, je u Nelsona velmi častý. Jednal tak i vzdor tomu, že mohl skončit například jako admirál John Byng, který byl po bitvě u Menorky popraven na palubě své vlastní lodi, protože zavinil porážku.

Diadem. Captain musela plout minimální kormidlovací rychlostí, protože byla velice poničená, ale Nelsona ani na okamžik nenapadlo, že by se vzdal. Vyhlédl si už cíl, španělskou *San Nicolas*. *Captain* bokem přirazila k této španělské lodi a ihned došlo k abordáži. Nelson vstoupil na palubu nepřátelské lodi následován ostatními. Vypukl krátký boj, který pro Brity skončil vítězstvím. Španělská vlajka byla stažena a kapitán Geraldino Nelsonovi na důkaz kapitulace odevzdal svůj meč. Mnohem větší lodí než *San Nicholas* byla *San Josef*, která se zdržovala *San Nicholas* nablízku a díky tomu se do sebe tyto dvě lodi zahákly. Ze záďového ochozu na *San Josef* přicházela neustávající palba z mušket a kosila námořníky z Nelsonovy skupiny. To Nelsona vyprovokovalo, chtěl aborovat a zajmout i *San Josef*. Trval na tom, že své muže do boje povede sám. To, co uplatnil, vešlo později do podvědomí flotily jako „Nelsonův patentní most k aborování lodí první třídy“⁵⁸, což spočívalo v tom, že vzal útokem dvě španělské lodi tak, že přestoupil z jedné na druhou po padlém stěžni. Když Nelson na tento „most“ vstoupil, vytáhl z pouzdra svůj kord a zvolal: „Westminsterské opatství, nebo slavné vítězství!“⁵⁹ Na to se všichni muži, jež vedl, s pistolemi a šavlemi v rukou začali hrnout na palubu *San Josef*. Někteří přeskakovali z jednoho hrazení paluby na druhé, další skákali na plachtoví nepřátelské lodi. Na zadní palubě se objevil španělský důstojník, který prohlásil, že se loď vzdává.

Bitva u mysu Svatého Vincenta byla po třech letech první námořní bitvou, kde zvítězili Britové. Britská flotila zajala čtyři nepřátelské lodě: *San Nicolas*, *San Josef*, *San Ysidor* a *Salvador del Mundo*. Za soumraku, po skončení bitvy, se Nelson dostavil na vlajkovou loď *Victory*. Nestačil se ani opláchnout, a tak za admirálem Jervisem přišel začerněný od kouře s uniformou na cáry a celý pohmožděný s tělem pokrytým modřinami a podlitinami.⁶⁰ Když svého admirála spatřil, zasalutoval a on mu s otevřenou náručí vyšel v ústrety. Jervis Nelsona vděčně sevřel v náručí a málem se štěstím rozplakal, když se Nelsonovi snažil vyjádřit jak moc mu je zavázán. Řekl mu, že mu nemůže dostatečně poděkovat.⁶¹ Kapitán Calder admirálovi iniciativně připomněl, že Nelson záměrně neuposlechl

⁵⁸ „*Nelson's patent bridge for boarding first-rates*“. Bryant, A.: Nelson, London 1970, s. 23.

⁵⁹ Oman, s. 46.

⁶⁰ Během bitvy byl Nelson lehce raněn, když jej střešina zasáhla do břicha. Nebyl však „nucen opustit palubu.“ Lavery, s. 60. Ačkoliv zranění bylo povrchové a Nelson sám jej označil za

„bezvýznamnou pohmožděninu“, ještě týden po bitvě mu způsobovalo velké bolesti. Bennett, s. 103.

⁶¹ Vincent, s. 189.

jeho rozkazy a porušil Bojové instrukce. Na to se sir Jervis rozčílil a Calderovi odpověděl: „Jistěže tomu tak bylo. Kdybyste se kdykoliv dopustil takového přestupku, také bych vám odpustil.“⁶² Takto admirál obhajoval Nelsonovu „slavnou nekázeň“. S patnácti loděmi a 1232 děly Britové zvítězili nad španělskou flotilou o síle sedmadvaceti lodí s 2308 děly. Britové měli 300 mužů mrtvých nebo zraněných, Španělé 1092 mužů. Admirál Jervis byl po této vítězně vybojované bitvě jmenován hrabětem St. Vincentem. Nelson byl jmenován rytířem nejctihodnějšího Bathského řádu⁶³ a obdržel své úplně první vyznamenání a zlatou námořní medaili. A co bylo důležitější, byl jmenován kontraadmirálem.

6. NELSONOVY PORÁŽKY - TENERIFE A BOULOGNE

6.1. Tenerife

Jako kontraadmirál byl Nelson spolu s kapitánem Millerem jmenován do velení lodi *Thesues*, která měla pověst nejvíce se bouřící lodi v celém námořnictvu. Měla velký podíl na vzpourách ve válečném námořnictvu, které tou dobu vypukly. Nejprve v přístavu Spithead a pak v Noru. „Čeho chtějí dosáhnout tím, že mě posílají na vzbouřeneckou loď?“ ptal se Nelson. „Domnívají se, že se stanu katem flotily?“⁶⁴ Nelson ovšem zjistil, že na této lodi velel neschopný kapitán a první důstojník šikanoval námořníky, nadto na lodi nebyly žádné zásoby, tudíž nebylo divu, že se námořníci bouřili. Za pouhých deset dní svým přístupem Nelson dokázal udělat z nejvíce vzpurné lodi královského námořnictva loď s klidnou a spořádanou posádkou. Mohl za to vděčit své ideologii, že když důstojník selže při získávání náklonnosti a sympatií těch, kteří jsou pod jeho velením, pak si může být jistý tím, že chyba je především v něm. Během dvou týdnů byl na zadní palubě *Theseus* nalezen vzkaz podepsaný slovy: „Lodní posádka“. Jeho znění bylo následující: „Úspěch ať provází admirála Nelsona! Bůh žehnej kapitánu Millerovi! Děkuje jim za důstojníky, které nad nás umístili. Jsme šťastní a spokojeni a prolijeme poslední kapku krve z našich žil, aby *Theseus* byla zvěčněna stejně jako *Captain*.“⁶⁵

⁶² Bennett, s. 104.

⁶³ Bathský řád byl patrně zaveden v jedenáctém století, poté upadl v zapomnění, až v roce 1725 jej znovu zavedl král Jiří I. a uděloval jej jako vyznamenání za vojenské služby a civilní zásluhy. Pasování rytířem dávalo Nelsonovi právo, že směl být nazýván „sirem“.

⁶⁴ Oman, s. 51.

⁶⁵ Bennett, s. 106. *Captain* byla Nelsonova loď v bitvě u St. Vincenta.

V květnu 1797 se *Theseus* stala součástí flotily lorda St. Vincenta, která prováděla blokádu Cádizu a byla připravena bojovat, kdyby nepřátelé přístav opustili. Ovšem začátkem července dostal Nelson rozkaz, aby všechny válečné pramice a velké říční čluny vybavené karonádami byly v půl deváté večer připraveny k mimořádné službě. Tou službou, jak se ukázalo, byl noční útok na Cádiz. Plánem bylo ostřelovat město v naději, že se tím španělská flotila nechá vyprovokovat k výpadu, čímž by byla vtažena do bitvy předtím než dorazí další posily. Za setmění Nelson a jeho muži vstoupili do pramice *Thunderer*, kterou loď dotáhla jednu míli před městský vlnolam. Byla neobyčejně jasná noc. Nelson dal rozkaz a jeho muži začali na město vrhat bomby z minometu, ostřelování ale příliš dlouho netrvalo. Brzy se k Nelsonově pramici přiblížil španělský člun, který byl dvakrát větší než *Thunderer*, přičemž jeho posádka čítala šestadvacet mužů, posádka *Thunderer* pouze třináct včetně Nelsona. Don Miguel Tyrason, velitel španělského člunu, ve svitu měsíce rozpoznal člun britského velitele a své posádce nařídil, aby jej zajala. Na to se obě plavidla srazila a nastala krvavá řež. Dva na jednoho. Mnoho ran směřovalo na Nelsona, který nestačil všechny odrážet. Jednu ránu, která mu mohla být osudnou, za něj odvrátil kormidelník Sykes svou šavlí. Krátce na to se další Španěl pokusil zasáhnout Nelsona. Jeho rána byla vedena tak, aby Nelsonovi setnula hlavu, ale Nelson toto nebezpečí nezapomínal. Tehdy podruhé kormidelník Sykes Nelsonovi zachránil život. Nastavil Španělovi do rány vlastní ruku, aby zachránil svého velitele. Při této zdánlivě zoufalé akci zvítězili Britové, osmnáct Španělů bylo zabito. Po obsazení španělského člunu Nelson podepřel svého krvácejícího kormidelníka a odvedl ho na ošetřovnu, zatímco mu děkoval: „Sykesi, nikdy vám to nezapomenu.“⁶⁶

Vítězný boj u Cádizu předcházela prvnímu velkému Nelsonovu nezdaru. Patnáctého července 1797 dal Nelson rozkaz k vyplutí z Cádizu na Tenerife. Od admirála St. Vincenta dostal instrukce, aby obsadil hlavní město ostrova, Santa Cruz. Toto město bylo nejdůležitějším přístavem největšího z Kanárských ostrovů a bylo zjištěno, že se tam zdržují španělské lodi. Předmětem britského zájmu byly především lodě naložené zlatem a stříbrem z dolů ve Španělské Americe. Pokud by španělské obchodní lodě nebyly ochotné vydat Britům svůj náklad, město mělo být zničeno

⁶⁶ Pocock, T.: Horatio Nelson, s. 136.

ostřelováním. 21. července byl učiněn první pokus o vylodění v Santa Cruz, ovšem bez úspěchu. Dmutí moře, silný proud a nepříznivý vítr rozptýlil lodě tak, že se nedostaly blíže jak míli k vylodovacímu bodu. Britská plavidla byla zahlédnuta od pobřeží a neměla už jinou možnost než se stáhnout zpátky. Tehdy byla *Theseus* dostižena německou obchodní lodí a do všeobecného rozrušení se zapletl i pruský kupec, jenž z města uprchl. Prus důvěřivému Nelsonovi sdělil, že je město Santa Cruz mizerně bráněno a „nic nemůže být snadnějšího než obsadit toto místo. Je tam pouze 300 vojáků, ostatní jsou sedláci vystrašení k smrti.“⁶⁷ Nelson tuto informaci nikterak nepřezkoumával, podporovala přesně to, co chtěl udělat, nadto ji bral jako informaci od spojence a neviděl důvod, proč by tomu neměl věřit. Ukázalo se ale, že opak toho, co tvrdil pruský kupec, byl pravdou.

Čtyřicetého července 1797 v půl jedenácté v noci dal Nelson rozkaz k dalšímu pokusu o útok na Santa Cruz. Čluny byly rozděleny do šesti divizí, on sám velel jednomu z nich. Než byly čluny spuštěny na vodu, dal si Nelson zavolat svého nevlastního syna Josiu, kterého vzal s sebou na moře a který byl nyní poručíkem. Když Josiah přišel, Nelson si povšiml, že je ozbrojen a došlo mu, že se také zúčastní boje. To ho velmi rozrušilo a zapřísahal svého nevlastního syna, aby za žádných okolností nechodil do přední linie. Pak dodal: „Kdybychom oba padli, Josio, co by se stalo s tvou ubohou matkou! Velení na *Theseus* by připadlo tobě, proto zůstaň a vezmi si ji na starost.“ Josiah odpověděl: „Pane, loď se o sebe musí postarat sama. Dnes večer půjdu s vámi, pokud nebudu muset jít už nikdy jindy.“⁶⁸ Po této rozmluvě se jeden tisíc námořníků, příslušníků námořní pěchoty a důstojníků nalodilo do člunů svých lodí. Nelson osobně měl vést útok na město. Čluny postupovaly ve čtyřech řadách. Podle plánu měly dorazit k molu a muži se měli pohotově vylodit a od mola spěchat na Velké náměstí, kde by utvořili formaci a pokračovali dál. Až do jedné hodiny ranní čluny pokračovaly v cestě k molu. Po další půlhodině se Britové dostali až do vzdálenosti tří set metrů od přístavu. V tom se ale od pobřeží ozvaly poplašné zvony, Britové byli odhaleni. Brzy se před nimi objevil španělský kutr a začal na ně střílet. Nelson ještě nikdy neviděl Španěle tak dobře připravené. Přesto se několik britských člunů, včetně Nelsonova, k molu dostalo. Ve dvě hodiny po půlnoci dal Nelson rozkaz k vylodění na molu.

⁶⁷ Vincent, s. 211.

⁶⁸ Oman, s. 55. Zde je zaznamenán celý tento rozhovor.

Z pevnosti a domů postavených u mola Španělé vytrvale pálili na muže. Skoro všichni z těch, kteří vykročili na pevninu, padli pod těžkou palbou. Nelson také vyskočil z člunu následován svými muži a z pouzdra vytasil meč. Náhle odněkud přišel příval kartáčových střel. Nelson byl zasažen do pravé paže. Levou rukou ještě stačil zachytit svůj meč, jeho samotného zachytil Josiah, který nevlastního otce za pomoci ostatních námořníků odvedl zpět do člunu. Z paže se Nelsonovy bez ustání řinuly proudy krve, kartáčová střela nebo kule z muškety mu zřejmě rozštěpila tepnu. Josiah svým kloboukem ránu zakryl, protože si povšiml toho, že pohled na krvácející zranění nedělá Nelsonovi dobře. Následně podržel Nelsonovu ruku tak, aby krev zastavil a svůj šátek omotal těsně nad zraněním jako provizorní přístroj na podvázání cév. Jeden muž ze člunu si roztrhal košili na cáry a takto vytvořenou pásku přehodil Nelsonovi přes krk, aby do ní mohl zavěsit ruku, která byla podle všeho i zlomená. Josiah, který se sám chopil vesla, si uvědomoval, že život jeho nevlastního otce závisí na okamžitém návratu na loď, kde by mohl být ošetřen. V tu chvíli ovšem kutr *Fox*, který se nacházel nedaleko od člunu, dostal do trupu střelu a začal se potápět. Všech 180 mužů, kteří tvořili posádku kutru, začalo vybíhat na palubu a skákat do vln, aby se zachránili. Nelson se s vypětím všech sil zvedl a rozkázal, aby k *Fox* pluli. Nelson sám námořníky z kutru pomáhal vytahovat z vody, což ještě zvýšilo jeho bolest. Josiah proto mužům ze člunu rozkázal, aby dostihli první loď, kterou spatří. Za chvíli Nelsonovi sdělil, že dostihli *Seahorse*, loď kapitána Fremantla. Nelson odporoval, že ho nikdo nedostane na palubu této lodi, protože tam byla kapitánova žena, kterou nechtěl znepokojovat, když její manžel bojoval na pobřeží. Josiah ale oponoval tím, že když se budou pokoušet najít jinou loď, ztratí mnoho času a Nelson může zemřít. Nelson na to reagoval slovy: „Raději zemřu, než abych vylekal paní Fremantlovou tím, že by mne viděla v tomto stavu, když jí nemohu podat žádné zprávy o jejím manželovi.“⁶⁹ Člun tedy pokračoval dál a nakonec se mu podařilo dorazit k *Theseus*. Nelsonovi ihned přispěchali námořníci na pomoc, aby ho vytáhli na palubu. Pravá ruka Nelsonovi visela podle boku a nemohl s ní hýbat, ale byl příliš pyšný na to, aby si nechal

⁶⁹ Oman, s. 56. Toto udává více Nelsonových životopisců. Ovšem nutno dodat, že když autor vychází z pamětí a vzpomínek současníků a přímých svědků, neměl by věřit tomu, co se traduje a ihned to považovat za fakt, který se skutečně stal. Lidská fantazie je bezmezná a paměť nestálá. Je možné, že některé výroky jsou Nelsonovi pouze přičítány, aby byl v historii zapsán jako hrdina nejen skutky, ale i slovy. Můžeme si jen klást otázku, zda je skutečně pravděpodobné, že v této situaci, kdy byl ohrožen na životě, něco podobného pronesl (což samozřejmě neplatí jen u tohoto konkrétního příkladu).

pomoci. Na námořníky se místo toho podrážděně obořil: „Nechte mě na pokoji! Ještě mi zbyly nohy a jedna ruka. Řekněte chirurgovi, ať si pospíší a připraví nástroje. Vím, že přijdu o svou pravou paži, takže čím dříve, tím lépe.“⁷⁰ Požádal pouze o lano, které si obtočil kolem levé ruky a vyšvihl se na palubu. Ještě než byl odveden k lodnímu lékaři, shlédl dolů na muže ve člunu a rozkázal jim, aby se ještě vrátili k vraku kutru *Fox* v naději, že se jim snad ještě podaří najít a zachránit několik dalších mužů.

Nelson utrpěl komplikovanou zlomeninu pravé paže, kule pronikla těsně nad loktem a rozštěpila tepnu. Nelsonova paže byla amputována asi 15 centimetrů nad loktem. Nebyla mu podána žádná anestetika, jen po zákroku dostal opium na bolest. Díky tomu je ještě překvapivější skutečnost, že Nelson celou operaci přetrpěl v tichosti a už za půl hodiny byl schopen dát svému vlajkovému kapitánovi rozkazy „jakoby se nic nestalo“⁷¹. Chirurgovi ale navrhl, aby propříště operační náčiní nahříval, neboť chladná čepel nože způsobuje větší bolest. Pro Nelsona útok na Santa Cruz neznamenal jen ztrátu ruky, ale především také první velký nezdar. Britové utrpěli vážné ztráty, všechny zbývající divize selhaly. Španělský velitel, generál Gutierrez, přistoupil na požadavky Britů, čímž došlo na výměnu válečných zajatců. Sami Španělé sehnali čluny, aby se na ně Angličané mohli nalodit, neboť jejich vlastní byly potopeny už při vyloďování. Zranění Angličané byli přijati do španělské nemocnice. V souladu s rozkazy španělského velitele, přeživší Nelsonovi muži museli vyprázdnit své muškety střelbou do moře. Předtím než britské lodě Tenerife opustily, každý muž od španělských nepřátel dostal bochník chleba a pintu vína a důstojníci byli pozváni na večeři k vrchnímu veliteli. Nelson pokorně tyto projevy šlechtnosti od Gutierrez přijal a vyměnil si s ním několik dopisů a darů. Poslal mu sýr a sud anglického piva a Gutierrez na oplátku Nelsonovi zaslal dva demižony nejlepšího vína z Kanárských ostrovů. Načež se mu Nelson nabídl, že španělskému velení v Cádiz doručí depeše ohlašující vítězství Španělů. Nelson v tomto boji přišel o 153 mužů, mezi kterými bylo sedm důstojníků.

Když Nelsonova eskadra od ostrova odplouvala, pokusil se Nelson poprvé napsat dopis levou rukou. Byl adresován lordu St. Vincentovi: „Levoruký admirál už nikdy

⁷⁰ Bankl, H.: Život a smrt slavných, Praha 2004, s. 255.

⁷¹ Bennett, s. 110.

nebude považován za užitečného. Čím dříve si najdu skromný domek a přenechám místo někomu schopnějšímu, kdo bude sloužit vládě, tím lépe.⁷² Další dopis adresoval své ženě, Fanny. Když jí byl doručen a viděla to podivné písmo, neotevřela ho ze strachu, že se dozví o smrti svého muže. Až její tchán, starý pan Nelson, a jeho dcera a Fannina švagrová Susannah, ji přiměli k tomu, aby dopis otevřela. V dopise stálo: „Má nejdražší Fanny, jsem přesvědčen o tvé náklonnosti a vím, že ke mně budeš chovat stejné city, ať už je můj dopis psán pravou rukou nebo levou. Byla to náhoda války a měl bych být vděčný. Víím, že tvou radost zvýší zjištění, že Josiah, veden Boží Prozřetelností, byl nápomocen záchraně mého života. (...)“⁷³ Tehdy Nelson, díky bolesti, kterou mu způsobovala amputovaná paže, zešedivěl. Nebylo mu ještě ani čtyřicet, ale vypadal starší. Měl propadlou, vrásčitou tvář a ztratil několik zubů. Když se po neúspěchu u Tenerife vrátil do Anglie, byl ke svému překvapení vlídně přijat. Měl strach, že se stane terčem všeobecného posměchu, místo toho s ním jednali tak, jako kdyby před časem nepřátele porazil. Po téměř pěti letech se zase viděl se svou ženou, která se o něj obětavě starala a pomáhala svému jednorukému muži překonávat překážky každodenního života. To byly zřejmě jejich nejhezčí společné chvíle. Krátce po svém návratu do Anglie byl Nelson se svým starším bratrem a kapitánem Berryem pozván do královského paláce Svatého Jakuba. Během této audience se král Jiří III.⁷⁴ zachoval dost netaktně nejen vůči Nelsonovi, ale i vůči kapitánu Berrymu, kterého si vůbec nevšímal. Podíval se na Nelsona a vykřikl: „Vy jste přišel o svou pravou ruku!“ Nelson na to však pohotově zareagoval: „Nejen o svou pravou ruku, jakožto i o čest představit vám kapitána Berryho.“⁷⁵

Během krátkého pobytu v Anglii si Nelson musel také obstarat invalidní podporu za ztrátu oka a paže. Byrokracie byla už v té době nepříjemnou záležitostí. Nelson na úřad zapomněl přinést potvrzení od chirurga, že je jeho zrak skutečně přerušeno, a tak mu nic proplaceno nebylo. Byl podrážděn tím, že jsou po něm od úředníků vyžadovány tyto formalities, neboť si myslel, že tato fakta vztahující se k jeho osobě jsou notoricky známá. Potřeboval tedy písemné vyjádření lékařské komise. Chtěl si

⁷² Oman, s. 58. Je zde celý Nelsonův dopis admirálu St. Vincentovi.

⁷³ Pocock, T.: Horatio Nelson, s. 146.

⁷⁴ Nutno dodat, že Jiří III. byl mentálně zaostalý. Např. číst a psát se naučil až v jedenácti letech.

Nadto v druhé polovině svého života trpěl občasnými a později trvalými záchvaty duševní choroby.

⁷⁵ Vincent, s. 222. Je zde zapsána králova i následná Nelsonova reakce.

obstarat současně potvrzení o ztrátě zraku i o ztrátě ruky. Až před lékařskou komisí se dozvěděl, že lékaře zajímá jen jeho oko. Tehdy poznamenal: „Ach tak! Přišel jsem tedy jenom kvůli oku. Za pár dní budu muset přijít kvůli ruce a možná později – to ví sám Bůh – si mne pozvete kvůli noze.“⁷⁶

6.2. Boulogne

Druhým velkým neúspěchem na válečném poli se po Santa Cruz stal útok na francouzskou Boulogne. V létě roku 1801 začaly do Anglie přicházet zprávy, že u břehů kanálu La Manche (pravděpodobně ve francouzské Boulogni, Calais a v Le Havru) Napoleon shromažďuje vojenské jednotky a vylod'ovací čluny. V britských novinách se začalo psát o tom, že „se Francouzi pokusí o bezprostřední vpád na tento ostrov“⁷⁷. Mluvílo se tedy o invazi. Tou dobou měla již Francie v Lunévillu uzavřený mír s Rakouskem a mohla svou pozornost soustředit na nepřítele číslo jedna, na Velkou Británii. Tehdy lord St. Vincent, prohlásil: „Neříkám, že Francouzi nepřijdou. Říkám pouze, že nepřijdou po moři.“⁷⁸ Kvůli této hrozbě byl Nelson povolán do vrchního velení narychlo svolaného protiinvazní eskadry sestávající z fregat, brig, bombových plavidel, plovoucích baterií a velkému množství malých lodí. Pod svým velením měl 900 mužů. Podle vedení Admirality bylo důležité, aby nepřátelé věděli, že se proti nim postaví právě Nelson.⁷⁹

V srpnu 1801 doplul Nelson na fregatě *Meduse* k Boulogni, aby zjistil, že v ústí přístavu kotví řada pramic a dělových člunů, v přístavu čtyřicet brig a podél pobřeží byly rozmístěné dělostřelecké baterie. Když se britské lodě přibližovaly k Boulogni, velitel jednoho z francouzských oddílů na Brity zavolal v angličtině: „Dovolte mi, moji stateční Angličané, abych vám poradil, abyste si udržovali odstup. Nemůžete zde nic udělat a pokud zaútočíte, bude to jen zbytečné prolívání krve odvážných mužů.“⁸⁰ Nelson ale varování nedbal a svá plavidla poslal ještě blíže k pobřeží. 4. srpna za rozbřesku začalo ostřelování města tím, že britská

⁷⁶ Oman, s. 60.

⁷⁷ Russell na straně 256 uvádí, že toto se psalo v novinách *Morning Post*, a to 25. července 1801.

⁷⁸ Warner, O.: *Nelson's Battles*, London 1965, s. 152. Z tohoto výroku je patrné jaké důvěře se Královské loďstvo těšilo.

⁷⁹ Je třeba dodat, že touto dobou měl Nelson za sebou již vítězství u Svatého Vincenta, na Nilu i u Kodaně.

⁸⁰ Southey, kapitola VIII, www.worldwideschool.org

plavidla na nepřítele vrhala granáty. Palba pokračovala až do setmění. 8. srpna Nelson a jeho loď Boulogne opustily, aby odvrátily pozornost Francouzů od jejich záměru zaútočit na Boulogne znovu. Díky zvědům o tom však Francouzi stejně byli informováni, stejně tak jako díky neprozřetelnému britskému tisku, který v červenci hlásal: „Boulogne bude bombardována.“⁸¹ La Touche-Tréville, francouzský admirál, se na střetnutí mohl tedy dobře připravit. Nařídil, aby na všech jeho lodích byly od hrazení paluby až po ráhna nataženy sítě a každá loď byla ke druhé přivázána řetězy, které nemohly být sekerami námořníků přetřaty. Na každé lodi bylo několik set vojáků, námořníků a členů dělové posádky, takže všechny lodě byly navíc chráněny mušketami i kartáčovými střelami.

Patnáctého srpna 1801 měl být veden útok na Boulogne. Nelson své lodě rozdělil do čtyř divizí pod velením kapitánů. Poprvé se útoku neměl účastnit osobně – zřejmě proto, že Emminy starosti o jeho bezpečí na něj působily víc než ty, které kdysi mívala Fanny.⁸² Nelsonovým plánem bylo, že hlavní jednotka zahájí útok na lodi zakotvené u Boulogne, na které se nalodí námořníci a příslušníci námořní pěchoty. V jedenáct hodin večer se čtyři divize lodí přibližovaly k pobřeží. Útok poněkud připomínal nezdár u Tenerife – byl rovněž veden v noci a díky mořskému proudu se jednotky, které měly zaútočit, roztrousily, stejně jako u Tenerife. Nadto jedna z divizí byla proudy zahnána tak daleko, že se po celou dobu nemohla zapojit do boje. Zdá se, že Nelson se někdy ze svých chyb nepoučil.

Před jednou hodinou ranní započala palba. Námořníci, kteří se chtěli nalodit na loď nepřítele, uvázli v síťovině. Podařilo se jim nalodit jen na jedinou brigu, ale díky tomu, že byla uvázána řetězy, ji nemohli odtáhnout. Francouzské lodě byly přeplněné vojáky, Britové se ocitli pod těžkou palbou. Byla to naprostá porážka. 44 důstojníků a mužů bylo zabito, 128 zraněno, dvanáct britských plavidel bylo zajato. Francouzi o žádné plavidlo nepřišli, na jejich straně padlo pouze deset mužů a třicet bylo zraněno. Nelson za porážku přijel plnou zodpovědnost. Na rozdíl od Tenerife, kdy byl vážně raněn, u Boulogne žádné zranění neutrpěl, a proto tu pro něj nebyla žádná polehčující okolnost.

⁸¹ Russell, s. 258.

⁸² Kupříkladu po bitvě u Sv. Vincenta mu Fanny psala: „Naléhavě tě žádám, aby ses už nikdy neabordoval. Nechej to na kapitánech.“ Vincent, s. 197.

Nelson věděl, že zklamal a stejně jako po neúspěchu u Tenerife měl strach z toho, jaká bude odezva lidí v Anglii. Francouzské noviny ho nadto provokovaly poznámkami, jestli bude za odměnu jmenován „Baronem z Boulogne a rytířem z Průlivu“⁸³. Nelson si to velmi vyčítal a lordu St. Vincentovi napsal: „Už nikdy nedopustím, aby se uskutečnil útok, na kterém já osobně nebudu mít podíl. Má mysl trpí mnohem víc, než kdyby mi v této akci byla ustřelena noha.“⁸⁴ Je pochopitelné, že útok na Boulogne se stal předmětem četných kritik. Celá flotila se domnívala, že Nelson chybil. Ke konci září, když se chystala další válečná výprava a rozhodovalo se o tom, kdo jí bude velet, Nelson na rovinu napsal tajemníkovi Admirality: „Mým přáním, vážený Sire, je to, abych za všech těchto okolností nebyl protlačen do popředí. Opravdu si myslím, že by bylo lepší odebrat mi toto velení.“⁸⁵ V té době byl Nelson dokonce vydírán. Od jistého pana Hilla, jehož příbuzný byl údajně během akce u Boulogne zabit, obdržel dopis, kde mu vyhrožoval, že uveřejní odhalení Nelsonova špatného vedení útoku, když od něj nedostane sto liber. Nelson mu odpověděl: „Je velice pravděpodobné, že nejsem schopen svého nynějšího velení, ale věřím, že budete potrestán za to, že ohrožujete mou pověst. Nebyl jsem ve škole kárán za zbabělost, a proto se nestarám o to, co uděláte. Pohrdám vámi a vaší záští.“⁸⁶

Zůstává však otázka, proč Nelson na Boulogne vůbec útočil. Proč nebral v potaz působení mořských proudů a vzdálenost? Proč ignoroval varování kapitána Troubridge, že Francouzi byli varováni a věděli, že se chystá útok na město? Když se nad tím zamyslíme, musíme dospět k závěru, že obsazení několika nevýznamných lodí by celou situaci ještě zhoršilo a poskytlo by k invazi záminku. Pokud se na situaci podíváme z vojenského hlediska, jen těžko lze očekávat, že síla, již měl Nelson pro útok k dispozici, by postačila na dobytí Boulogne a zničení vojenského ležení. Dnes už můžeme nad Nelsonovými, zdánlivě neracionálními motivy, pouze spekulovat.

⁸³ Russell, s. 262.

⁸⁴ Russell, s. 264.

⁸⁵ Russell, s. 272.

⁸⁶ Vincent, s. 454.

7. FRANCOUZSKÉ LOĎSTVO VS KRÁLOVSKÉ NÁMOŘNICTVO

Ještě než se dostaneme k první opravdu významné Nelsonově bitvě, ve které porazil Napoleonovo loďstvo, čímž se stal pro Angličany i jejich spojence hrdinou, měli bychom se v této kapitole zaměřit na to, jak vypadalo loďstvo, ve kterém Nelson sloužil a také na loďstvo hlavního nepřítele, tedy francouzské.

7.1. Lodě

„Dřevěné hradby Anglie“, tedy lodě v britském loďstvu, se dělily do tříd podle výzbroje. Lodě první třídy nesly 100 až 120 děl, lodě druhé třídy 90 až 98 děl a lodě třetí třídy 64 až 84 děl. Lodě, které měly 80 děl a více patřily mezi trojpalubníky. Lodě třetích tříd nesoucí 64 děl jako například Nelsonův *Agamemnon* anebo 74 děl jako jeho *Captain* byly dvoupalubníky, což byla také nejpočetnější skupina lodí ve službě. Dvoupalubníky byly ale dostatečně vybavené na to, aby se mohly utkat s větší lodí než byly samy. Pro ilustraci uvádím, že mezi lety 1689 až 1815 Francouzi a Španělé přišli o šest troj-palubníků v bitvách s britskými dvoupalubníky. Zajaté lodě nepřátel, pokud byly v dobrém stavu, Britové využívali pro službu ve svém loďstvu. Byli to právě Britové, kdo ze všech nejvíce využíval zajatých nepřátelských lodí pro službu ve vlastním námořnictvu. Mezi lety 1793-1805 to bylo 55 lodí, zatímco u Francie pouhých pět.

Jádro námořnictva tvořily lodě první, druhé a třetí třídy. Lodě, které měly 50 až 60 děl náležely do skupiny lodí čtvrté třídy, lodě s 32 až 44 děly patřily mezi lodě páté třídy a ty, které měly 20 až 28 děl byly loďmi šesté třídy. Lodě pátých a šestých tříd se označují termínem „fregata“, což byla např. Nelsonova *Boreas*. Lehčí konstrukce a štíhlejší linie fregatám umožňovaly předstihnout ostatní lodě, takže se mohly snáze vyhnout střetnutí s bitevní lodí, která by jí nebyla rovnocenným soupeřem. Námořnictvem byly fregaty většinou využívány k zajímání obchodních lodí a doprovázení konvojů, ale některé spolupracovaly s flotilou jako průzkumné lodě.⁸⁷ Za těch nejlepších povětrnostních podmínek mohla válečná loď dosáhnout rychlosti sedmi uzlů (cca 13 km/h), fregata až o dva uzly více (cca 16,6 km/h).

⁸⁷ Fregaty Nelson označoval jako „oči flotily“ (zmiňuje to např. Oman na straně 67). Protože byly rychlé, byly velice důležité pro výzvědnou činnost a získávání informací, kupříkladu o pohybu nepřátelských lodí.

Lodě se vyráběly z dubového dřeva, pouze dno a část lodi, která byla neustále ponořena pod vodní hladinou, bylo pokryté vrstvou mědi jako ochrana proti sášní lodní⁸⁸. Ráhna a stěžně se zhotovovaly ze skandinávské nebo ruské borovice - poté, co Británie v americké válce za nezávislost přišla o své kolonie, které jí do té doby tento materiál poskytovaly.

Pokud jde o francouzskou flotilu, v roce 1793 se počtem svých lodí její velikost rovnala dvěma třetinám britské flotily. Když se ale s Francií spojilo Španělsko, Holandsko a Dánsko, počtem svých lodí Královské námořnictvo předčily. Francie a Španělsko stavěly větší počet lodí první a druhé třídy než Velká Británie, přičemž španělská flotila zahrnovala jediný čtyřpalubník na světě, *Santisima Trinidad*. Francouzské fregaty měly často větší počet děl než britské. Většinou nesly 44 děl, kdežto britské 32, 36 nebo 38 děl. Francouzské a španělské lodě ovšem byly stavěny z nekvalitního materiálu, přesto byly lépe navrženy. Např. střílny jejich nižších palub byly výše nad čarou ponoru. Většina lodí nemohla na moři používat baterie svých spodních palub, ale Francouzi žádný takový handicap neměli. Tím měli Francouzi výhodu, jak řekl britský admirál Knowles: „Jedna jejich loď o 52 dělech je na tom téměř stejně dobře jako naše loď o 70ti dělech.“⁸⁹

7.2. Zbraně

Nejdůležitějšími zbraněmi námořnictva byla samozřejmě děla. Vyráběla se ze železa, výjimečně z bronzu. Maximální dostřel byl 2500 yardů⁹⁰. Střelivem byl střelný prach, kterého např. *Victory* měla ve svém zbrojním skladu 35 tun. Náboji byly dělové koule, kterých průměrný trojstěžník v muničním skladu vezl 120 tun. Dělová koule dokázala proniknout do tří stop⁹¹ dřeva, odletující třísky a střepiny se stávaly často smrtícím nástrojem k zabíjení posádek. K ničení ráhen nepřátelských lodí se však častěji používaly dvě dělové koule spojené řetězem (tzv. bar shot). Manipulace s dělem zabrala mnoho času, avšak zkušené a dobře vycvičené posádky byly schopné vypálit tři salvy během dvou minut. V tom byli Britové téměř třikrát

⁸⁸ Sášeň lodní je druh mořské škeble rozežirající dřevo.

⁸⁹ Bennett, s. 62.

⁹⁰ Přibližně 2,3 kilometru.

⁹¹ Tři stopy se rovnají cca 93 centimetrům.

rychlejší než Francouzi. Francouzi však měli lepší ostřelovače. Využívali je především jako obranu proti abordáži, tj. proti nepřítelům, kteří se chtěli dostat na jejich palubu. Zkušení střelce umísťovali na přední, střední a zadní stěžně, odkud mohli shlížet na palubu nepřítele a sestřelit toho, koho si vzali na mušku. Nelson neměl ovšem v takovou praktiku důvěru, a tak své mariňáky takto nezaměstnával. Je tragickou ironií osudu, že Nelson byl zabit právě francouzským ostrostřelcem.

Děla různých kalibrů byla v britském námořnictvu doplněna o další dva typy děl. V roce 1774 bylo navrženo dělo s kratší a lehčí hlavní střílejší s menší prachovou náplní, tzv. karonáda, jejíž název je odvozen podle prvního výrobce, firmy Cannon Iron Company ve Skotsku. Karonády střílely na kratší vzdálenosti, ale byly schopné vystřelit dělové koule vážící 68 liber⁹², přičemž bylo zapotřebí prachové nálože jako na dělovou kouli o pěti a půl librách. Karonáda byla téměř o polovinu lehčí a kratší než dělo, které střílelo stejně těžké koule. Kolem roku 1800 byla už většina britských lodí na předové nástavbě vybavena dvěma nebo čtyřmi děly tohoto typu. Karonády neměly svůj ekvivalent ve francouzském loďstvu, kde se upřednostňoval především boj, ve kterém bylo zapotřebí delšího dostřelu. Druhým typem byl moždíř či minomet. Moždíře měly rovněž kratší hlaveň, kterou ovšem bylo možné zvednout tak, aby mohly být bombardovány pobřežní cíle. Většinou střílely střelným prachem naplněné střely. Další avšak zcela rozdílnou zbraní, kterou je třeba zmínit, byly zápalné lodě. Jde o plavidla, které jsou naložená dehtem a hojným množstvím dalšího hořlavého materiálu. Zápalné lodě se často používaly proti kotvicím nepřátelským lodím, pokud byl příznivý vítr. Takových vhodných příležitostí, kdy uplatnit zápalnou loď, bylo ovšem málo, a proto se příliš nepoužívaly. V roce 1793 mělo britské loďstvo pouze osmnáct zápalných lodí k dispozici.

7.3. Posádky

Mnoho britských důstojníků získalo zkušenosti v Sedmileté válce a ve válce za Nezávislost. Seznam námořních důstojníků byl plný skutečných profesionálů, kteří měli mimořádné schopnosti a mnoho zkušeností. Jediným problémem bylo, že důstojníci byli často v pokročilém věku. Nebyly pro ně totiž žádné důchody, vyjma

⁹² 68 liber je cca 31 kg.

těch, kteří byli vážně zraněni a museli odejít ze služby. Když v roce 1744 hrozila invaze Francouzů, byl vrchním velitelem admirál Norris, kterému bylo již čtyřiaosmdesát let. Pokud jde o příslušníky námořní pěchoty, byli také profesionálně vycvičeni, disciplinováni a přísahali věrnost Koruně. Jinak to bylo s prostými námořníky a poddůstojníky. Někteří z nich nebyli ani Britové (nebo Irové), mnoho jich pocházelo ze dvanácti dalších států. Nadto mezi členy lodních posádek patřily někdy i ženy. To bylo Admirálitou tolerováno, avšak ne oficiálně uznáno.

Ve Španělsku byl nedostatek námořníků a důstojníků, a proto do námořnictva museli vstupovat důstojníci z pozemní armády, kteří postrádali jakékoliv zkušenosti. V roce 1795 se Nelson o španělské flotile vyjádřil, že tam jsou „špatní námořníci a ještě horší důstojníci“⁹³. Francouzi si získali renomé během Sedmileté války díky zkušeným důstojníkům pocházejícím z řad šlechty a z vyšší střední třídy. Během války za Americkou nezávislost slavili své úspěchy admirálové de Guichen, de Grasse a Suffren. Ale v roce 1789 anarchie vystřídala zákon a pořádek na moři stejně jako na souši a mnohé bylo obětováno na oltář revoluce. Oddanost a věrnost novému řádu se stala vším. Ovšem, jak zjistil francouzský kontradmirál de Galles, když vypukla válka: „Patriotismus sám nedokáže řídit loď.“⁹⁴ Mnoho francouzských důstojníků uprchlo do zahraničí během Robespierrova teroru. Mnoho dalších bylo gilotinováno. Přesto každým rokem francouzské loďstvo získávalo na zkušenostech a dovednostech. To co platí o Napoleonově armádě se ale nedá říct o jeho loďstvu, neboť francouzští námořníci nebyli nikdy tak vycvičeni jako britští. Nadto nebyli zvyklí na neustálý pobyt na moři, neboť jejich lodě často prodlévaly v přístavech na rozdíl od lodí Královského námořnictva.

7.4. Komunikace

Komunikace s velením a mezi loďmi byla v té době složitá. Musíme si uvědomit, že jediným přímým prostředkem komunikace byly pouze dopisy. Když Admirálitá posílala rozkazy lodím na Baltu, trvalo celý týden než instrukce dorazily. Do Středomoří dva nebo více týdnů a celý měsíc do Západní Indie. V roce 1794 byla ve

⁹³ Bennett, s. 76.

⁹⁴ Tamtéž.

Francii zkonstruována síť telegrafů⁹⁵ na trase Paříž-Lyon. O dva roky později britská Admiralita sestrojila vlastní telegrafickou síť spojující Whitehall, kde bylo sídlo Admirality, s některými přístavy (např. se Spitheadem, Norem, Plymouthem atd.). Ovšem tento systém měl vážná omezení – nemohl být používán v noci a v mlze. Přesto to byl velký krok kupředu, tímto způsobem mohla Admiralita předat rozkazy do Spitheadu pomocí jedenácti signalizačních stanic za pouhých deset minut.

7.5. Strategie a taktika

Základním rozdílem mezi strategií Francouzů a Britů bylo to, že Francouzi se do poslední chvíle snažili bitvě předejít, na rozdíl od Britů, kteří se snažili střetnout se s nepřítelem kdykoliv se jim naskytla příležitost. Britové také častěji prováděli blokády nepřátelských přístavů.

Pokud jde o taktiku, podstatou souboje dvou lodí byl dělový duel na paralelním kurzu, což platilo i o bitvách mezi flotilami, neboť když lodě byly postaveny bok proti boku boční salva tak měla největší efekt. V roce 1691 byly vydány Bojové instrukce, kde se stanovilo, že žádná loď nesmí opustit linii dokud nebude nepřítel zneškodněn nebo se nedá na útěk. Bojové instrukce kodifikovaly řadu manévrů a taktik závazných pro boj bitevních seskupení. Protože lodě nesly děla seřazená na bocích v etážových bateriích, bylo jasné, že nejničivějšího účinku mohou dělostřelci dosáhnout, když se jejich lodě obrátí k nepřátelským plavidlům boky. Ještě na počátku osmnáctého století se očekávalo, že bitva bude vedena v paralelním kurzu. S touto taktikou přišli vojáci, kteří postrádali zkušenosti s nekontrolovatelnými živly, jako je voda a vítr, a tak předpokládali, že bitva na moři může být vedena podobným způsobem jako na zemi. Bojové instrukce však byly porušovány již dlouho před Nelsonem. Již v roce 1782 v bitvě u Saintes admirál Rodney nezformoval svou linii paralelně s linií nepřítele, nýbrž prorazil nepřátelskou linii na třech místech, čímž ji rozdělil a mohl zaútočit z obou stran. V roce 1794 admirál Duncan porazil Holanďany v bitvě u Camperdownu tak, že se k formaci nepřítele přiblížil ve dvou řadách, na dvou místech ji prorazil a rozdělil ji na tři části. Tím se Nelsonovi otevřela cesta k inovaci bitevní taktiky. Všimněme si také, že Rodneyho,

⁹⁵ Mluvíme spíše o tzv. telegrafickém semaforu. Britský telegraf fungoval pomocí šesti kruhových děr na velké vertikální tabuli, které se mohly zavírat a otevírat díky mechanickým závěrkám, přičemž každá kombinace znamenala něco jiného.

ale především Duncanův postup v bitvě se velmi podobá Nelsonově taktice, kterou uplatnil v bitvě u Trafalgaru.

8. HRDINA OD NILU

V březnu 1798 byl Nelson, který za neúčinného očividně považován nebyl (během jeho nepřítomnosti začala na lodích upadat morálka a muži byli nepokojní), opět povolán do služby. Jeho loď se nyní stala *Vanguard*. U Lisabonu⁹⁶ se sešel s admirálem St. Vincentem, který mu sdělil, že se v Janově, Marseille a Toulonu chystá velká výprava, kterou má vést generál Bonaparte.⁹⁷ Jen cíl jeho výpravy nebyl Angličanům znám. Existovaly také zvěsti, že podpoří vzbouřené Írsko nebo se vyloží přímo v Anglii. Nelson byl jmenován do velení malé eskadry, která měla důležitý úkol, zjistit cíl Bonapartovy výpravy. První lord Admirality, lord Spencer, tehdy admirálu St. Vincentovi napsal: „Jsem velmi rád, že vám mohu opět poslat sira Horatia Nelsona, a to nejenom proto, že jsem přesvědčen o tom, že vám nemohu poslat horlivějšího, aktivnějšího a přijatelnějšího důstojníka, ale také proto, že mám důvod, abych věřil tomu, že to, že bude pod vaším velením bude ve shodě s vaším přáním.“⁹⁸ St. Vincent, který si sice pamatoval na Nelsonův nezdar u Santa Cruz, ale také dobře věděl, kdo je zodpovědný za vítězství u Mysu Svatého Vincenta, lordu Spencerovi odpověděl: „Nemohl jste mě potěšit víc než tím, že jste mi ho poslal. Jeho přítomnost ve Středomoří je natolik nezbytná, že mám v úmyslu poslat jej pryč, aby se snažil zjistit, co je skutečným cílem Francouzů.“⁹⁹ Fakt, že si vrchní velitel, lord St. Vincent, pro tento úkol vybral Nelsona, značně pobouřil služebně starší důstojníky, pětapadesátiletého kontraadmirála sira Williama Parkera a kontraadmirála sira Johna Orda. Sir Orde se cítil natolik uražen, že admirála St. Vincenta vyzval na souboj a za tuto urážku byl poslán domů. Ani Orde ani Parker ještě nevěděli, že mají smůlu, neboť Nelsona si nevybral pouze vrchní velitel, ale také Admiralita. To dokládá další list lorda Spencera vrchnímu veliteli: „Jste obeznámen s tím, že přítomnost britské eskadry ve Středomoří je podmínkou, na které může v tuto chvíli záviset osud Evropy. (...) Pokud do Středozemního moře pošlete speciální jednotku (místo toho, abyste tam jel osobně v čele flotily),

⁹⁶ Portugalsko bylo tehdy jediným spojencem Velké Británie, který byl ochoten poskytnout britské flotile základnu.

⁹⁷ Je zajímavé, že Nelson většinou místo „Bonaparte“ psal „Buonaparte“.

⁹⁸ Bennett, s. 120.

⁹⁹ Tamtéž.

domnívám se, že je zcela nezbytné doporučit, aby tato jednotka byla pod velením sira Horatia Nelsona, jehož znalost této části světa, stejně jako jeho aktivita a předpoklady, jej opravňují k této službě.“¹⁰⁰

Nelsonova průzkumná eskadra vyplula ihned k Toulonu, kam dorazila v květnu a zajala nepřátelskou korvetu a od zajatců se dozvěděla, že se Bonaparte chystá k nalodění a celá výprava se připravuje k odplutí, spekulovalo se o tom, že cílem výpravy bude Východ, ačkoliv nejprve se za cíl výpravy považovala Neapol nebo Sicílie. Francouzské flotile měl velet viceadmirál Francois de Bruyes¹⁰¹, jeden z nejlepších francouzských admirálů. Na začátku června přinesl kapitán Hardy z fregaty *La Mutine* hlášení. Francouzům se podařilo uprchnout z Toulonu, směřovali na jihozápad, propluli kolem severní části Korsiky a pokračovali směrem k Itálii. Vypadalo to, že zaútočí na Neapol a Království obojí Sicílie. Z Toulonu, před kterým Nelson hlídkoval, se jim pravděpodobně podařilo uniknout 19. května, tedy v den, kdy byla veliká bouře. Nelson nechápal jak Francouzi za takového počasí dokázali vyplout na moře a přitom se ještě obratně vyhnout jeho eskadře.

O dva dny později se k Nelsonovi připojilo deset bitevních lodí, které mu poslal admirál St. Vincent. Jednoruký admirál začal spekulovat o tom, že „pokud Francouzi nenapadnou Sicílii, mají zřejmě v úmyslu vylodit se v Alexandrii a dostat vojsko do Indie.“¹⁰² 17. června Nelson se svými loďmi připlul do Neapolského zálivu a zahájil korespondenci se sirem Hamiltonem. Nelsonovou hlavní starostí nyní bylo, aby měl kde zásobit své lodě a aby získal další fregaty. Jenže zjistil, že celé Království obojí Sicílie je ochromeno strachem z Francouzů a ministr Acton se vyjádřil, že pro britskou flotilu „nemůže udělat vůbec nic, jinak by mohl být ohrožen jejich mír s Francouzskou republikou.“¹⁰³ Nicméně ministr Acton se ani neobtěžoval projednat tuto záležitost s králem Ferdinandem. Další fregaty Nelson nezískal, ale lady Hamiltonová, která věděla, že Acton Britům nevyhoví, si pospíšila za královnou a získala od ní rozkaz pro správce přístavů Království obojí Sicílie, aby britské lodě zásobili vodou a potravinami. Toto nařízení nakonec Acton

¹⁰⁰ Vincent, s. 236.

¹⁰¹ Francois Paul Bruyes, narozen roku 1753, sloužil jako poručík během Americké války za nezávislost, v roce 1793 byl během Vlády teroru propuštěn, v roce 1795 byl do služby opět povolán a záhy povýšen, v roce 1797 byl jmenován do velení flotily u Toulonu.

¹⁰² Bryant, s. 39.

¹⁰³ Russell, s. 42.

podepsal. Bez pomoci lady Hamiltonové by se Nelson nemohl vydat na další cestu. Mimo jiné se Nelson dozvěděl, že nepřátelé jsou na Maltě. Ještě téhož večera Nelsonova flotila na Maltu vyplula. Cestou tam od janovské brigy zjistil, že se před několika dny Malta bez boje vzdala Francouzům. Nelson měl za to, že dobytí Malty mělo jen rozptýlit jejich pozornost, a že skutečným cílem je Egypt.¹⁰⁴ V tomto přesvědčení ho ještě utvrzoval fakt, že Francouzi si na svou válečnou výpravu vzali i astronomy, vědce a matematiky a že dobytí Egypta by znamenalo pro Brity velkou ránu, protože z hlediska obchodu pro ně byl velmi důležitý. Následně by se Francouzi mohli pokusit vytlačit Brity z Indie, což by pro ně mělo nedožrnné následky. Na schůzi se svými kapitány se Nelson dohodl, že flotila bude dále postupovat na Alexandrii. Krátce na to se Nelson od rakouské brigy dozvěděl, že Francouzi opustili Maltu den po tom, co ji obsadili, což znamenalo, že britská flotila se s nimi musela těsně minout. Ze zpráv, které dostal, bylo jasné, že v noci ze 22. na 23. června francouzské flotile překřížil se svými loděmi cestu a musel být nepřátelům tak blízko, že mohli slyšet britská signální děla. Došlo k tomu tak, že ve snaze zmýlit své pronásledovatele, admirál Bruyes změnil na pobřeží Kréty kurz. Kvůli těžkému konvoji však musela francouzská flotila zpomalit, takže Britové pluli rychleji a za úsvitu už byli z dohledu.¹⁰⁵

Nelsonova flotila se pustila na jihovýchod. 28. června lodě konečně dorazily k Alexandrii. K velkému Nelsonovu zklamání Francouze v přístavu nezastihl. Kotvila tam jen turecká plavidla a po Francouzích ani stopy. Kapitán Hardy byl na pobřeží vyslán s listem pro konzula a zpět přišel se zprávami, že je možné, že se Francouzi vylodili dále na západ. Nelsonovy lodě změnilly kurz a pokračovaly podél

¹⁰⁴ Jak píše Barnett, C. v knize Bonaparte (Brno 2005) na straně 56: Bonaparte napsal již v srpnu roku 1797 Direktoriu: „Brzy dospějeme k závěru, že k tomu, abychom zničili Anglii, musíme dobýt Egypt.“

¹⁰⁵ Francouzská flotila dorazila do Alexandrie 1. července. Tehdy se Napoleon doslechl, že přede dvěma dny tam po něm pátrala Nelsonova flotila. Rozhodl se tedy k okamžitému vylodění a už druhého dne byla armáda na pobřeží. Francouzský admirál svůj úkol splnil ve chvíli, kdy vylodil zásoby a postaral se o to, aby transportní lodě byly bezpečně kryty v přístavu. Proč tedy se svou flotilou v Aboukirské zátocce zůstával ještě třetí týden po vylodění? Dobová korespondence odhaluje, že francouzské loďstvo setrvalo na kotvách na přímý Napoleonův rozkaz. Admirál de Bruyes chtěl odplout na Korfu a přibrat další řadové lodě, ale Napoleon trval na tom, aby flotila v alexandrijském přístavu zůstávala a bránila dopravní lodě v případě, že je nepřítel napadne. Do přístavu se svou flotilou Bruyes vplout nemohl, protože vjezd byl pro velké lodě, jako byla *L'Orient*, příliš úzký. Zakotvil tedy v deltě Nilu na nejsilnější strategické pozici, jakou mohl na nekrytém kotvišti najít. Zástupce flotily se nechal slyšet, že francouzské loďstvo je rozmístěno tak, že by lodě mohly čelit síle, která by byla dvakrát větší než jejich.

pobřeží, ale cestou nenarazily ani na jedno plavidlo. Teď už byl Nelson zahrán do kouta a admirálu St. Vincentovi poslal dopis, kde ospravedlňoval své počínání: „Jediná námitka, která může být vznesena je: neměl jste podnikat tak dlouhou plavbu bez určitějších informací o cílech nepřítele. Mám připravenou odpověď – od koho jsem měl tyto informace získat? Vláda Neapole a Sicílie buď nic neví, nebo se rozhodli, že mně budou udržovat v nevědomosti. Měl jsem trpělivě čekat do doby než bych získal jisté zprávy? Jestliže jejich cílem je Egypt, tak by, dříve než bych to věděl s určitostí, už byli v Indii. (...)“¹⁰⁶ Od 30. června do 19. července prohledávala Nelsonova flotila všechny přístavy Východu a pak, jakmile se rozplynuly poslední naděje, že tam Francouzi jsou, vrátila se k Sicílii. Teď už Nelson věděl určitě, že Francouzi nenapadli Sicílii, ale jinak stále žádné zprávy. V Anglii se proti němu začala stahovat mračna, bylo mu zazlíváno, že nechal francouzské loďstvo vyplout z Toulonu a pak je celý měsíc marně hledal ve Středozemním moři. To vše ale pramenilo z toho, že veřejnost byla málo a často i mylně informována o dění na moři a neznala všechny okolnosti. Admirál Goodall, o němž se vědělo, že k Nelsonovi chová velké sympatie, později Nelsonovi svěřil, že musel častokrát vystát kritiku typu: „K čemu se váš oblíbený hrdina chystá? Francouzská flotila mu utekla přímo před nosem atd.“¹⁰⁷

Dvaadvacátého července se Nelson dozvěděl, že francouzská flotila měla skutečně namířeno do Alexandrie, ale když tam se svou flotilou doplul a Francouze nenašel, nemohlo ho napadnout, že zvolil kratší cestu než oni, a proto do Alexandrie doplul dříve. Kdyby v Alexandrii počkal pouhé dva dny, byl by tam se svou flotilou i ve chvíli, kdy připluli Francouzi. Napoleon věděl o tom, že se Nelsonova flotila ukázala v Alexandrii a počítal tedy s jeho brzkým návratem. Trval proto na okamžitém přistání a námitky admirála Bruyese přerušil slovy: „Admirále, nesmíme ztrácet čas. Štěstěna mi dává pouze tři dny, nevyužijí-li jich, jsme ztraceni.“¹⁰⁸ 25. července britská flotila vyplula ze Syrakus. 1. srpna v deset hodin dopoledne se před britskou flotilou objevilo egyptské pobřeží. V alexandrijském přístavu kotvily konečně francouzské lodě. Byly to ovšem jen lodě dopravní, a tak Nelson se svou flotilou plul podél pobřeží dále na východ. Flotila doplula až k Aboukiru v deltě

¹⁰⁶ Bryant, s. 46.

¹⁰⁷ Vincent, s. 265.

¹⁰⁸ Bouhler, P.: Napoleon – Hvězdná dráha génia, Praha 1944, s. 53.

Nilu. A tam už opravdu Nelson objevil nepřítele. Kapitán Berry se Nelsona zeptal: „Pokud uspějeme, co na to řekne svět?“ Nelson mu odpověděl: „V tomto případě neexistuje *pokud* – to že uspějeme je jisté. Ale jiná otázka je, kdo z nás zůstane naživu, aby o tom mohl vyprávět.“¹⁰⁹

Prvního srpna 1798 ve tři hodiny odpoledne dal Nelson signalizovat flotile rozkaz: „Připravte se na bitvu a na zakotvení zádi“. Z otevřeného moře se zdálo, že je francouzská flotila nenapadnutelná, nadto Francouzi v lodích, dělech i mužích měli jasnou převahu. Třináct řadových lodí a čtyři fregaty s 1196 děly a 11230 mužů, kdežto Angličané měli dohromady 1012 děl a 8068 mužů. Jenže Nelson si povšiml, že se admirál de Bruyes dopustil neodčinitelné chyby. Každá z nepřátelských lodí byla vzdálena asi sto šedesát yardů od další, což znamenalo, že mezi Francouzi by mohly zakotvit i britské lodě a rozpoutal by se boj loď proti lodi. Nadto Nelson přišel na to, že by jeho lodě mohly prolomit francouzskou linii a zaútočit z obou stran. Tento úkon sice komplikovaly mělčiny¹¹⁰, ale vzhledem k tomu, že francouzská děla obrácená směrem k pevnině zřejmě nebyla k boji připravena ani osazena posádkou, Britové by mohli rozvinout šik z obou stran kterékoliv francouzské lodi, čímž by získali nespornou početní převahu v dělech. V šest hodin večer to začalo. Nelson věděl, že svou flotilu bez map a lodivodů vystavuje velkému nebezpečí – do neznámé zátoky jeho lodě vplouvaly za soumraku a tudíž se dalo předpokládat i to, že by při útoku na nepřátelskou loď, která by ležela mezi dvěma britskými, Nelsonovy lodě začaly střílet na další lodě ze své vlastní flotily. Do vedení se dostala britská *Goliath*, jejíž kapitán, Foley, u sebe měl jako jediný nejnovější atlas publikovaný Francouzi. *Goliath* byla podle brázd následována *Theseus* kapitána Millera. *Goliath* zakotvila podél boku francouzské *Le Conquérant*, obrácené směrem k pevnině, a *Theseus* zaútočila na třetí loď v linii, *Le Spartiate*. To už byla Nelsonova *Vanguard* připravena na druhé straně nepřátelské lodi, která se tímto dostala do obklíčení. Po dvou hodinách vysilujícího boje, když kapitulovaly čtyři francouzské lodě včetně *Le Spartiate*, Nelson rozhodl, že nastal čas ke zničení zadní a střední části francouzské linie.

¹⁰⁹ Bryant, s. 51. Tento krátký dialog je dobře znám všem Nelsonovým životopiscům.

¹¹⁰ Nelsonovi však neuniklo, že francouzské lodě se na hladině houpají, což znamenalo, že „když je tam dost místa na to, aby se nepřátelská loď houpala, je tam také dost místa na to, aby tam naše loď mohla zakotvit.“ Vincent, s. 263.

Tehdy stál Nelson na zadní palubě *Vanguard* a studoval plánek kotviště v Aboukirské zátocy, který pro něj kapitán Hallowell ze *Swiftsure* získal od zajaté lodi. *Le Spartiate*, ještě před tím než se zcela vzdala, vypálila ještě jednu boční salvu. Nelson byl zasažen střepinou, která mu sedřela kůži nad pravým okem. Kůže byla sedřená až na lebeční kost a silně to krvácelo. Nelson se sesul k zemi a díky odchlípnuté kůži a obličejí zalitým krví nic neviděl a myslel si, že umírá. Když jej jeho muži odnášeli k chirurgovi, zašeptal: „Zabili mne. Zmiňte se o mně mé ženě.“¹¹¹ Jakmile byl u chirurga, lékař ustal ve své práci a ihned chtěl ošetřit velitele. Nelson se ale ohradil: „Ne, teď je řada na mých statečných družích.“¹¹² Chirurg Nelsona uklidnil, zranění vážné nebylo. Zastavil krvácení a dal mu obvaz. Lebka byla neporušená, ale Nelson utrpěl otřes mozku.¹¹³ Lodní lékař mu tedy přikázal, aby zůstal v klidu a nadále nevelel.

Druhým ve velení byl sir Saumarez, který jako jediný z kapitánů Nelsona nechoval v přílišné lásce a už nyní otevřeně kritizoval jeho taktiku. Saumarez navzdory Nelsonově nevoli převzal prozatím velení a Nelson si tedy alespoň poslal pro svého tajemníka, aby mu nadiktoval nějaké depeše. Jenže jeho tajemník byl také raněn, tak se Nelson pera chopil sám a psal až do tři čtvrtě na deset, kdy ho vyrušil křik na palubě, načež obdržel od kapitána Berryho zprávu, že francouzská vlajková loď *L'Orient* hoří. Nelson vyšel na palubu a zjistil, že francouzská admirálská loď, do které pájilo šest britských, hoří v měsíčním světle. Oheň plál skrze řady čtvercových střílen a bylo jisté, že brzy dosáhne prachárny a loď vyletí do vzduchu. Posádky oněch šesti britských lodí, jež *L'Orient* obklopovaly, přežezaly kotevní lana, aby se od ní co nejrychleji vzdálily. V deset hodin večer francouzská vlajková loď vybuchla. Výbuch byl slyšet až v Alexandrii, která byla patnáct mil od nilské delty. Výbuch otřásl okolními loděmi a do stometrové výšky vyhazoval kusy stěžňů, ráhen, děl i zmrzačených lidských těl. Na okolních palubách všichni ustrnuli a střelba ustala. Ticho trvalo asi deset minut, jako kdyby obě strany ve spontánním příměří uctívaly památku obětí. Okamžitě po výbuchu nechal Nelson na hladinu spustit poslední nepoškozený člun *Vanguard* a poslal ho na pomoc přeživším

¹¹¹ Russell, s. 51.

¹¹² Pocock, T.: Nelson and his world, s. 70.

¹¹³ Toto zranění, ačkoliv je sám Nelson pokládal za povrchové, mohlo díky otřesu postihnout i mozek. Názor současných lékařů je takový, že poškození předních mozkových laloků, zapříčiněné prudkou ranou, může mít za následek občasné ztrácení zábran a poškození úsudku.

nepřátelům. Po deseti minutách ticha se ale střelba rozhořela nanovo. Kolem půlnoci kapitulovaly všechny lodě v přední a střední části linie. Druhého dne ve tři hodiny ráno střelba pozvolna ustávala. Tou dobou byly obsluhy všech děl natolik vyčerpané, že ke konci bojovaly téměř v polospánku a usínaly ve stoje. „Moji muži byli tak strašně vyčerpaní,“ zaznamenal kapitán Miller z *Theseus*, „že hned jak vytáhli kotvu, padli pod vratidlo a ve všech možných pozicích v mžiku usnuli.“¹¹⁴

Vítězství bylo úplné. Jen dvě francouzské lodi, *Le Guillaume Tell* a *Le Généreux*¹¹⁵, jejímž velitelem byl kontraadmirál Pierre Villeneuve, vydržely a za doprovodu dvou fregat unikly na moře. Nelson se rozčiloval: „Kdyby tomu Bůh chtěl a já bych nebyl raněn, neunikl by ani jediný člun.“¹¹⁶ Francouzská loď *Le Timoleon* najela na břeh, kde byla zapálena svou vlastní posádkou, aby nepadla do rukou Britům. Podobný osud potkal francouzskou fregatu *Artemise*, která se sice vzdala, ale poté, co vypálila boční salvu na britskou *Theseus*, byla zapálena svým vlastním kapitánem, který se s většinou své posádky spasil útekem na pobřeží. Aboukirský záliv byl obrazem zkázy. Jeho vody byly pokryté mrtvými, zmrzačenými a spálenými těly. Ze třinácti francouzských lodí bylo deset zajato, jedna vybuchla a dvěma se zdařilo uniknout. Když se Nelson na tu spoušť díval, prohlásil: „Vítězství není označení dost silné pro takovýto pohled.“¹¹⁷ Odhadovalo se, že bitvě u Aboukiru, již Britové překřtili na bitvu na Nilu, utrpěli Francouzi téměř šestkrát větší ztráty než oni. Na straně Britů bylo 218 mrtvých a 677 zraněných. Na straně Francouzů bylo 1700 mrtvých, 1500 zraněných a 3000 zajatých mužů. Zajatce nechal Nelson po dohodě o výměně zajatců poslat na břeh. V této bitvě padl admirál de Bruyes. Nejprve byl raněn do hlavy a do paže, ale odmítl se dát ošetřit a proudy krve se snažil zastavit kapesníkem. O půl hodiny později, když sestupoval na zadní palubu, mu dělová koule urazila obě nohy. Nenechal se snést do podpalubí, protože řekl, že francouzský admirál by měl zemřít na své vlastní palubě. Další koule ho rozpúlila.

¹¹⁴ Bryant, s. 59.

¹¹⁵ *Le Généreux* zajal kapitán Berry ještě v srpnu téhož roku a *Le Guillaume Tell* byla zajata o dva roky později. Tím se Nelsonovi podařilo zajmout nebo zničit všech třináct francouzských lodí, které prvního srpna v Aboukirské zátocy kotvily a splnit tak rozkaz hraběte St. Vincenta k rozdrčení nepřátelské flotily.

¹¹⁶ Bennett, s. 138.

¹¹⁷ Warner, s. 64.

Po bitvě, napsal Nelson svému otci: „Boží ruka udeřila na Francouze: nebylo v lidských silách dosáhnout takového vítězství.“¹¹⁸ A siru Williamu Hamiltonovi: „Všemohoucí Bůh mne učinil šťastným nástrojem ke zničení nepřátelské flotily, což, jak doufám, bude požehnáním pro Evropu. (...) Zadržel jsem Bonapartovy depeše odesílané do Francie. Tato armáda je v maléru a nedostane se z něj.“¹¹⁹ Jeden ze zadržených dopisů byl od Eugéna de Beauharnais, tedy syna Napoleonovy ženy Josefíny. Druhý dopis byl napsán samotným Napoleonem, a to jeho bratrovi Josefovi. Napoleon měl ovšem tak nečitelný rukopis, že jeho písmo musel rozluštit jeden z francouzských zajatců, který pracoval v Napoleonově kanceláři. Veškerá zadržaná korespondence francouzské armády byla poslána do Londýna a 24. listopadu bylo vše v anglickém a francouzském jazyce publikováno v *Morning Chronicle*. S výkony svých kapitánů byl Nelson spokojen, prohlásil: „Měl jsem štěstí, že jsem mohl velet Bratrstvu.“¹²⁰ Od jednoho člena Bratrstva, kapitána Hallowella z lodi *Swiftsure* obdržel Nelson netradiční dar – rakev zhotovenou z hlavního stěžně *L'Orient*. Nelson měl z daru velikou radost. Kapitán Hallowel s darem poslal Nelsonovi průvodní list, kde psal: „Až dokončíte svou vojenskou kariéru na tomto světě, můžete cestovat do dalšího v jedné ze svých trofejí.“¹²¹ To se pak opravdu stalo, Nelson byl ve své „trofeji“ pohřben.

Nutno dodat, že ani během této bitvy se Nelson neřídil Bojovými instrukcemi. Kdyby tak učinil, jeho lodě by se musely seřadit proti francouzským a nastal by duel děl lodě proti lodi napříč celou nepřátelskou linií. Namísto toho se Nelson soustředil pouze na část nepřátelské linie, díky tomu také vznikla možnost, že dvě jeho lodě střílely na jednu francouzskou, takže mohl získat palební převahu. Tímto vítězstvím bylo také odříznuto 35 000 Napoleonových mužů a zdálo se, že jeho tažení bude odsouzeno ke zkáze. Nelsonův úspěch na Nilu mimo jiné dodal Turecku odvahy k tomu, aby Francii vyhlásilo válku.

¹¹⁸ Vincent, s. 279.

¹¹⁹ Warner, s. 82.

¹²⁰ Bennett, s. 140. Bratrstvo neboli *Band of Brothers* má svůj původ v Shakespearově hře *Jindřich V.*, kde se ve třetí scéně čtvrtého jednání objevují tyto verše: „*We few, we happy few, we band of brothers; for he today that sheds his blood with me shall be my brother.*“ Volně přeloženo: „Je nás pár, ale je nás pár šťastných, jsme bratrstvo; protože když se mnou dnes prolil svou krev, stal se mým bratrem.“ Jednou z mála věcí, které si Nelson ještě ze školy pamatoval, bylo právě pár citátů ze Shakespeara a překvapivě ještě méně citací z Bible. Knihy, hudba, umění, architektura a historické památky Nelsona nikdy příliš nezajímaly. Dokonce i Nelsonovy výpočty, na rozdíl od Napoleonových, byly nespolehlivé. Dalo by se tedy říci, že škola na něm zanechala pramalé stopy.

¹²¹ Bennett, s. 134.

9. ÚTĚK S BOURBONY

9.1. Restaurátor

Po bitvě na Nilu, Nelson rozhodl, že jeho lodě potřebují být opraveny, což mohlo být vykonáno pouze v loděnici, a tak vydal rozkaz k vyplutí do Neapole. Tam chtěl také podpořit krále Ferdinanda, aby se konečně odhodlal a postavil se Francouzům na odpor. Teď, když podvrátil postavení Francie ve Středomoří, k tomu byla vhodná doba. 22. září 1798 dorazila *Vanguard* do Neapole. Nelson tu byl vítán jako hrdina a osvoboditel. Sám král Ferdinand ho vzal za ruku a nazval jej „Nostro Liberatore“¹²². Co víc, po pěti letech a pěti dnech znovu spatřil lady Hamiltonovou¹²³ a krátce na to také začal jejich skandální milostný vztah.

V Neapoli se slavilo. Byla uspořádána velká oslava Nelsonových narozenin a admirál byl zahrnován poctami, gratulacemi a dary. První dar získal od tureckého sultána Selima III.¹²⁴ Byla to diamantová agrafa, jež byla nejvyšším tureckým vyznamenáním za chrabrost a v tomto případě byla ještě cennější, neboť pocházela přímo z jednoho ze sultánových turbanů. Bylo do ní vsazeno třináct řad brazilských diamantů jako bylo třináct francouzských lodí v bitvě. Anglický král rozhodl, že Nelson bude jmenován baronem Nelsonem z Nilu a Burnham Thorpu s ročním důchodem 2000 liber šterlinků, který měl být vyplácen ode dne bitvy na Nilu. Nelsona se to dotklo. Vždyť lord St. Vincent byl jmenován hrabětem za vítězství, které se s bitvou na Nilu nemohlo srovnávat.

Bylo zapotřebí donutit Francouze, aby odtáhli z Itálie. Na počátku roku Francouzi obsadili Řím, sesadili papeže, založili tam svou vlastní republiku a Království obojí Sicílie muselo čelit dalším francouzským výpadům. Napoleon se svou armádou uvázl v Egyptě a společný útok neapolského a rakouského vojska by měl udělat své. Jenže rakouský kancléř nechtěl svou zemi ohrozit další válkou. Rakousko

¹²² „*Náš osvoboditel*.“ Vincent, s. 298.

¹²³ Lady Hamiltonová, která Nelsona viděla naposledy v době, kdy měl ještě obě ruce a viděl na obě oči, jej přivítala výkřikem: „Ach, Bože, je to možné?“ a klesla mu do náruče. Uvádí to Bryant na straně 63.

¹²⁴ Od téhož císaře Nelson později obdržel řád otomanského půlměsíce, který byl ustaven v srpnu 1799 na výročí bitvy na Nilu. Je to událost, jež v dějinách nemá obdoby, neboť muslimové zavedli vojenský řád, aby odměnili Křesťana, a připomněli si vítězství, kterého bylo dosaženo na jejich březích.

Království obojí Sicílie poslalo zatím na pomoc jen generála Macka, který měl vést armádu na Řím. Generál Mack se ovšem zajímal nejvíce ze všeho o své vlastní pohodlí, čehož si povšiml i Nelson, který poznamenal: „Generál Mack se nedokáže pohnout z místa, pokud nemá k dispozici pět kočárů – udělal jsem si na něj názor a doufám, že jsem se spletl.“¹²⁵ Přesto se Nelson domníval, že s podporou Rakouska má plán šanci na úspěch.¹²⁶ Jeho rolí v této věci byla především přeprava vojska do Livorna, kde měl vylodit 4000 mužů pěchoty a 6000 mužů od jezdeckva, kteří by odřízli spojení s livornskou pevností obsazenou Francouzi. Krátce před zahájením tažení na Řím, které měl vést král Ferdinand společně s generálem Mackem, přišel dopis z Vídně od císaře, zetě královny Marie Karoliny, že své vojsko odmítá vystavit nebezpečí a na pomoc nepřispěje. Bylo ale už příliš pozdě na změnu plánu, protože by král svými záměry, které veřejně oznámil, stejně vyvolal útok Francouzů. Nelson tehdy králi řekl: „Máte tři možnosti: buď se odevzdat Bohu a Božímu požehnání spravedlivé věci, nebo zemřít s mečem v ruce, a nebo se nechat vyhnat ze svých území.“¹²⁷

Dvaadvacátého listopadu 1798 se král a generál Mack vydali s armádou na cestu do Říma. Nelson vyplul do Livorna. Livorno vyzval ke kapitulaci a bylo mu postoupeno. 26. listopadu král a generál Mack obsadili Řím. V prosinci se Nelson vrátil do Neapole a napsal britskému velvyslanci ve Vídni: „Odkládaná válka na straně císaře zničí neapolskou monarchii. Kdyby válka začala už v září nebo říjnu, celá Itálie by v této chvíli byla osvobozená. Tenhle měsíc je ještě horší než ten předcházející, další měsíc učiní boj nerozhodným a do šesti měsíců, až bude zřízena Neapolská republika, nebude císař poražen pouze v Itálii, ale bude se třást na svém trůně ve Vídni. Ze všeho se stane republika, pokud císař nebude rychle a rázně jednat. Dolů, dolů s Francouzi! by mělo být napsáno v každé zemi na světě, a to v místnosti, kde zasedá rada. Kéž Všemohoucí Bůh vnukne správné myšlenky všem vládcům je mou vytrvalou modlitbou!“¹²⁸ Tou dobou už z armády krále Ferdinanda uprchlo několik mužů. 14. prosince do Neapole dorazily zprávy o porážce neapolského vojska. Šedesát tisíc mužů neapolské armády nestačilo na deset tisíc

¹²⁵ Russell, s. 63.

¹²⁶ „Pokud je Mack poražen, do čtrnácti dnů bude tato země zničena, protože císař (Rakouska) ještě nevypochodoval se svou armádou, a pokud se císař na pochod nedá, tato země nebude mít dost sil na to, aby se ubránila Francouzům.“ Bennett, s. 149.

¹²⁷ Vincent, s. 308.

¹²⁸ Southey, kapitola VI, www.worldwideschool.org

Francouzů pod velením generála Championneta. Řím byl znovu obsazen Francouzi.¹²⁹ Francouzská armáda pochodovala na Neapol. Jen útěk mohl královskou neapolskou rodinu zachránit.

Nelson společně se služebně starším důstojníkem neapolského válečného loďstva, komodorem Francescem Caracciolem, vypracoval plán útěku. Lid se v ulicích Neapole bouřil a prosil krále, aby je neopouštěl. Vše muselo proběhnout tajně. Druhým hlavním městem Království obojí Sicílie bylo sicilské Palermo, kam se 23. prosince vyplulo. Svou kajutu Nelson přenechal královské rodině, kapitán a důstojníci se svých kajut vzdali ve prospěch Hamiltonových a rakouského velvyslance. Ještě té noci vypukla veliká bouře během které Nelson, stejně tak jako královská rodina, zvracel¹³⁰ a nejmladší potomek královny Marie Karoliny, šestiletý princ Carlo Alberto, zemřel. 26. prosince *Vanguard* vplula do palermského přístavu. 23. ledna 1799 už Francouzi obsadili Neapol a vyhlásili tam Parthenopskou či Vesuvskou republiku. V témž roce provedl Napoleon, který se navrátil z Egypta, ve Francii státní převrat, když za pomoci armády svrhl Direktorium a jmenoval se Prvním konzulem, což je nazýváno jako tzv. Brummairový puč. Spolu s Napoleonem byli jmenováni ještě dva konzulové, ale faktickou moc měl jen První konzul.

Nelson, který byl v tomto období neformálně spíše ve službách Království obojí Sicílie, měl za úkol dopravit neapolskou infanterii v počtu 1700 mužů do Neapole. Město muselo být dobyto zpátky. 24. června *Foudroyant*, Nelsonova nová loď, a britská flotila vpluly do Neapolského zálivu. V Neapoli byly tři tvrze obsazené nepřáteli (Francouzi, ale především Neapolitány s nimi sympatizujícími). Bylo nutné, aby tvrze opustili. Na to šel Nelson léčkou. Souhlasil s tím, že vzbuřenci se mohou nalodit na loď směřující do Francie, ovšem nikde nebyla ani zmínka o tom,

¹²⁹ Neapolské vojsko mělo sice šestinásobnou přesilu, ale muži byli nedisciplinovaní, do boje s Francouzi se jim nechtělo a někteří dezertovali. Dokonce i jeden z generálů, který velel 19 000 mužům a střetl se s 3000 Francouzi, přešel k Francouzům jen co se k sobě obě armády přiblížily.

¹³⁰ Je s podivem, že Nelson, ačkoliv byl od dvanácti let námořníkem, neuměl plavat a dokonce při velkých bouřích trpěl mořskou nemocí. Během níže zmíněné plavby do Livorna, jedna z neapolských princezen zaznamenala, že mezitím, co se Nelson pokoušel cestující uklidnit, loď s sebou zakymácela tak divoce, že „zbledl jako stěna“ a pospíchal na palubu. Pocock, T.: Horatio Nelson, s. 213.

že by tato plavidla měla vyplout.¹³¹ Tak docílil toho, že vzbouřenci opustili tvrze, v nichž se opevnili, a nadto ti, kteří by mohli utéci, upadli do zajetí a byli vydáni na milost a nemilost králi Ferdinandovi.¹³² Mezi vězni byl i komodor Caracciolo. Téměř sedmdesátiletý neapolský šlechtic doprovodil krále na cestě do Palerma a pak dezertoval, aby přijal velení v parthenopském válečném loďstvu. Caracciolo byl předveden na Nelsonovu *Foudroyant* a Nelson nakvap svolal válečný soud, kde byl vynesena rozsudek smrti, který Nelson podepsal. Caracciolo byl převezen na palubu neapolské fregaty *Minerve*, kde byl na ráhnu pověšen. Neapol tedy byla zpět v rukou Bourbonů. Krátce na to se za přispění britského loďstva vzdal i Řím.

9.2. Návrat do vlasti

Prvního srpna 1799 na první výročí bitvy na Nilu vzdala Neapol Nelsonovi hold oslavami jubilea bitvy. Po návratu do Palerma byl králem Ferdinandem odměněn hodností vévody¹³³, která převýšila všechny jeho doposud dosažené šlechtické tituly. Získal také další vyznamenání, Řád svatého Ferdinanda. Tento řád byl králem udělen Nelsonovi, ale jinak se uděloval pouze členům královské rodiny. Někdy tou dobou poslal ministr zahraničí, lord Grenville, do Neapole nového, mladého vyslance, aby nahradil sira Hamiltona. William Hamilton se však o chystané výměně velvyslanců dozvěděl až z novin.¹³⁴ Nicméně bez svého zaměstnání nehodlal v Itálii setrvávat, a tak se rozhodl, že se po sedmatřicetileté službě u dvora Království obojí Sicílie navrátí s Emmou do Anglie. Nelson je měl doprovázet. 10. června 1800 Nelson a Hamiltonovi opustili Království obojí Sicílie nadobro. Nejprve pluli do Livorna, ale *Foudroyant* musela odplout na Míňorku, kde se měla nechat opravit. Takže další cestu do Anglie museli napláňovat po souši.¹³⁵ Pokračovali tedy fiakrem do Florencie. V Anconě se pak nalodili na palubě ruské fregaty, která je bezpečně dovezla do Terstu. 21. srpna dorazili do Vídně. V tomto městě se s Nelsonem viděla lady Mintová, manželka starého Nelsonova přítele, která poznamenala: „Prostí lidé s sebou berou své děti, aby se jej (Nelsona) dotkly.

¹³¹ Tyto události zachycuje Vincent na straně 329.

¹³² Z cca 8000 zajatců jich bylo 105 popraveno, 6 omilostněno, 222 odsouzeno na doživotí, 322 odsouzeno k odnětí svobody na kratší dobu, 355 bylo vypovězeno do vyhnanství a zbytek byl propuštěn. Tyto události trvaly celý rok a otřásly Evropou. Russell, s. 108.

¹³³ V Anglii mu byl tento titul uznán až v lednu 1801.

¹³⁴ Zmiňuje se o tom Russell na straně 143.

¹³⁵ Dalším důvodem, proč se cesta plánovala po souši bylo to, že „Lady Hamiltonová nesnesla myšlenku cestování po moři.“ Vincent, s. 371.

Jedno vzal do náručí a když je vracel matce, plakala radostí a řekla, že to dítě bude mít celý život štěstí. Nemyslím si, že se změnil. Má stále stejně rozčuchanou hlavu a totéž upřímné, prosté vystupování, ale je oddán Emmě, myslí si o ní, že je naprostým andělem a pořád o ní mluví a ona ho vodí sem a tam podobně jako medvědář medvěda.¹³⁶ Nelson a Hamiltonovi se zde také setkali s hudebním skladatelem Josephem Haydnem, který Emmě předal rukopisy dvou svých písní a doprovodil ji, když je zpívala.¹³⁷ Jednou z těchto písní, při které Haydn Emmu doprovázel na klavír, byla dnes již zapomenutá kantáta „Bitva na Nilu“. Také zahrál mši, kterou napsal přede dvěma lety inspirován zprávami o bitvě u Aboukiru; toto dílo je nyní známé jako „Nelsonova mše“.

Z Vídně pokračovali přes Brno do Prahy, která byla domovem synovce Marie Karoliny, arcivévodky Karla. Na počest Nelsonových dvaadvacátých narozenin byla Praha slavnostně osvěcena. Nelson a Hamiltonovi se zde ubytovali v luxusním hotelu U Černého lva na Malé Straně. Společně navštívili chrám Svatého Mikuláše, chrám Svatého Víta a klášter na Strahově, jehož práh přešla Emma Hamiltonová jako vůbec první žena. Praha si uchovala i jednu upomínku na Nelsonův pobyt: „V bibliotéce strahovské se do knihy levou rukou zapsal.“¹³⁸ Do návštěvní knihy kláštera se zapsala i Emma. Jeden ze současníků podává svědectví o Nelsonově návštěvě: „Lord Nelson, za ten čas, co se v Praze zdržel, téměř ve všech chrámech Páně byl, a jiná znamenitější místa osobně prohlédl.“¹³⁹

Z Prahy skupinka pokračovala do Drážďan. V této době byla již Emma Hamiltonová v pokročilém stadiu těhotenství. Čekala dítě s Nelsonem a Sir William, který o tom musel vědět, raději předstírat, že je hluchý a slepý. 21. října, po jedenáctidenní plavbě po Labi, výprava dorazila do Hamburku. Poslední říjnový den se nalodili na poštovní loď *King George* a vypluli do Anglie. Do Great Yarmouthu¹⁴⁰ dorazili šestého listopadu 1800. V Londýně se téměř po třech letech setkal se svou ženou. Vánoce toho roku prožili každý zvlášť – Fanny se svým

¹³⁶ Russell, s. 157.

¹³⁷ Fraser, F.: *Beloved Emma: The Life of Lady Hamilton*, London 1986, s. 268.

¹³⁸ Dubská, A. a kolektiv: *Kdo byl kdo – proslulí návštěvníci*, Praha 2001, s. 363.

¹³⁹ Tamtéž.

¹⁴⁰ Zde měl Nelson složit přísahu, aby se mohl stát čestným občanem města. Obecní tajemník města Great Yarmouth jej proto požádal, aby položil ruku na Bibli. Nelson to učinil, ale popletený tajemník se ho snažil opravit, řka: „Vaši pravou ruku, mylord.“ Všichni okolostojící vyprskli smíchy, ale Nelson duchapřítomně odvětil: „Tu jsem zanechal u Tenerife.“ Pocock, T.: *Horatio Nelson*, s. 217.

tchánem a Nelson s Hamiltonovými. Krátce před tím, než Nelson vyplul znovu na moře, došlo k incidentu mezi ním a Fanny. Podle záznamu očitého svědka, Nelsonova právního zástupce, Williama Heslewooda, mluvil Nelson během snídaně opět o Lady Hamiltonové. Jindy klidná Fanny to už nevydržela, vstala od stolu a řekla: „Je mi nanic z toho, jak musím pořád poslouchat o drahé lady Hamiltonové a rozhodla jsem se, že se vzdáš buď jí, anebo mě!“¹⁴¹ Nelson se už rozhodl. Bylo to prý naposledy, co se se svou manželkou viděl. Po čtrnácti letech manželství ji opustil. Ovšem, musí být připomenuto, že ji finančně zajistil. Jeho roční příjem byl 4000 liber, přiznal jí 2000 liber za rok, což byla polovina jeho platu.

10. BITVA U KODANĚ

Pátého září roku 1800 se konečně vzdala francouzská posádka v pevnosti Valletta na Maltě. Ruský car Pavel si na Maltu dělal nárok, protože byl velmistrem řádu rytířů Svatého Jana, a chtěl mít tedy podíl na konečném dobytí Malty, což však Britové zamítli a Maltu carovi nepostoupili. Toho využil Napoleon, který carovi vchytrale nabídl, že Maltu postoupí jemu, čímž Rusko dostal na svou stranu. Car Pavel uvalil embargo na všechna britská plavidla v ruských přístavech. Dvě stě britských obchodních lodí bylo zadrženo v ruských přístavech a jejich posádky vězněny. Když se Napoleon dozvěděl o ruském embargu, prohlásil, že tímto Rusko považuje za spojence Republiky a jediné, co brání formálnímu podpisu mírové smlouvy, je vzdálenost těchto dvou zemí. Napoleon, který měl stále ještě armádu v Egyptě, se nechal slyšet: „Mír není ničím ve srovnání se spojenectvím, které zdolá Anglii a zachová nám Egypt.“¹⁴²

V prosinci 1800 vydal car Pavel prohlášení, v němž vyzýval panovníky Pruska, Dánska a Švédska, aby se připojili k Rusku a na ochranu neutrálního obchodu společně vytvořili konfederaci severovýchodních států, známou jako Ozbrojená neutralita severu¹⁴³. Švédsko a Dánsko byly v poli působnosti Ruska a neměly tedy jinou

¹⁴¹ Russell, s. 190.

¹⁴² Warner, s. 107.

¹⁴³ Během americké války za nezávislost si britské námořnictvo uplatňovalo nárok na zajímání všech neutrálních lodí a zabavování nákladu, který byl určen pro přístavy nepřítel. Tímto způsobem Velká Británie ovládla většinu světového obchodu. V roce 1780 proto carevna Kateřina Veliká vyhlásila Ozbrojenou neutralitu, unii států, které se zavázaly, že budou vzdorovat Británii. Tehdy se Ozbrojená neutralita ukázala být neúčinnou, protože britské loďstvo se odplatilo tím, že porazilo holandskou flotilu a Britové zabrali holandské kolonie. Nyní ale byly okolnosti takové konfederaci

možnost než se ke konfederaci přidat. Baltské státy nadto tížilo to, že Britové pátrali po jejich lodích obchodujících s francouzskými přístavy a z času na čas jim zabavili náklad. Balt pro Velkou Británii znamenal mnoho, pokud šlo o obchod. Zajišťoval kvalitní materiál pro sklady námořnictva, např. stavební dříví, plachtovinu, konopí na lana, dehet, měď a železo. Švédsko, kde vládl král Gustav IV. Adolf, jenž měl za ministra rusofila Armfeldta, se k carovi přidalo ochotně stejně jako Prusko. Prusko nemělo žádné námořní zájmy, ale dychtilo po hannoverských teritoriích krále Jiřího. V Dánsku vládl Kristián VII., který si vzal sestru krále Jiřího III. Král sám nebyl postupu proti Anglii příliš nakloněn, což však neplatilo v případě korunního prince a ministra hraběte Bernstorffa. V březnu 1801 uvalilo Dánsko embargo na britské lodě ve svých přístavech a v ten samý den vstoupily dánské jednotky do Hamburku a prohlásily Labe za uzavřené pro britské obchodníky.

Prvního dne roku 1801 byl Nelson jmenován viceadmirálem a byla mu přidělena loď *San Josef*. Krátce na to byl už znovu na moři. Aby si mohl dopisovat s Emmou, která měla brzy přivést na svět jeho dítě, vymysleli plán, který jim umožňoval vyměňovat si dopisy, aniž by vzbuzovali podezření poštovních úředníků. Emma psala pod jménem „paní Thompsonová“, která byla spřátelená s lady Hamiltonovou a čekala dítě se svým milencem, námořníkem na palubě Nelsonovy lodi. Sňatek paní Thompsonové a onoho námořníka překazil zlý strýc, což byl sir William, a to i přesto, že ignoroval všechno, co se právě odehrávalo. 29. ledna 1801 Emma porodila Nelsonovi dceru, která dala jméno po otci, Horatia.¹⁴⁴ Nelson měl ze svého otcovství ohromnou radost, ale s nikým na lodi se o ni nemohl podělit. Svoji jedinou dceru vroucně miloval. Krátce po jejím narození pro ni uložil 4000 liber, aby se jí dostalo dobrého vzdělání a Emmě, která nikdy nevyšla s penězi a zakrátko vše rozházela, odebral pravomoc s dceřinými penězi disponovat.¹⁴⁵

příznivěji nakloněny. Ruské válečné loďstvo disponovalo šedesáti osmi řadovými loděmi a třiceti fregatami. Švédské a dánské námořnictvo mohlo přispět zhruba polovinou toho co ruské.

¹⁴⁴ Udává se, že Emma porodila dvojčata, ale druhé z dětí (patrně také holčičku) odložila do nemocnice Foundling a Nelsonovi řekla, že zemřelo. Až do smrti sira Williama zůstávala Horatia na Little Titchfield Street u jisté paní Gibsonové, kojné, která se o dítě měla starat. V únoru 1803 porodila Nelsonovi druhé dítě, o kterém se toho moc neví, neboť zemřelo ještě předtím, než mohlo být pokřtěno. Z Nelsonova dopisu je ale známo, že si přál, aby se jeho druhé dítě, pokud to bude opět dcera, jmenovalo Emma.

¹⁴⁵ Russell na straně 367 uvádí, co Nelson na toto téma napsal: „Odeberu ti pravomoc utrácet peníze drahé Horatie, vložím je do zplnomocněných rukou a nenechám nic náhodě.“

Operace v Baltském moři pokračovaly tak, aby bylo zabráněno spojení Francouzů, Skandinávců a Rusů. Britská flotila pod velením admirála sira Hyde Parkera a Nelsona, který byl druhý ve velení, osmnáctého března doplula k Norsku. Tou dobou Nelson už opustil *San Josef* a přemístil se na svou novou vlajkovou loď *St. George*. Úkol flotily bylo donutit Dánsko k vystoupení z Ozbrojené neutrality. Nicméně díky liknavosti a lenosti admirála Hyde Parkera byla celá flotila včetně Nelsona o tomto cíli špatně informována. Nelson si povzdechl: „Kdyby nebylo novin, tak bych nevěděl ani to, že plujeme na Balt.“¹⁴⁶ Parkerovým plánem bylo zakotvit u tvrze Cronenburg a nechat diplomaty vyjednávat s Kodaní. To se Nelsonovi nezamlouvalo, jak lze soudit z jeho reakce: „Nenávidím muže s perem a inkoustem! Flotila britských válečných lodí je nejlepším vyjednávačem v Evropě!“¹⁴⁷ Ale jak se dalo čekat, Brity předložené ultimátum bylo Dány vždy odmítnuto. Dalším plánem admirála Parkera bylo uvalit na Balt blokádu a čekat, jak na to nepřátelé budou reagovat. Nelson věděl, že takový přístup by jen Skandinávcům poskytl čas, aby spojili své síly a zaútočili. Nelson admirálovi přednesl svůj plán: „Čím více jsem nad tím přemýšlel, tím více jsem utvrzen v přesvědčení, že bychom neměli ztratit ani okamžik a zaútočit na nepřítel. Každým dnem a každou hodinou budou silnější, nikdy na tom nebudeme tak dobře, jako v tuto chvíli. (...) Jsem toho názoru, že nejodvážnější opatření jsou nejjistější.“¹⁴⁸ Pak Nelson na papír načrtl rozmístění dánské obranné linie a vysvětlil svůj plán útoku. Nejprve navrhoval, aby byla ke Kodani poslána eskadra britských lodí a provedena blokáda a se zbylými loděmi by byla napadena a zničena ruská flotila. To však bylo považováno za příliš smělý plán, a tak bylo rozhodnuto, že se nejprve zaútočí na Kodaň. Nelson se opět přemístil a vztyčil svou vlajku na lodi *Elephant*, která měla menší ponor a byla tedy vhodnější pro manévrování na písčínách u Kodaně.

Třicátého března celá britská flotila ve dvou oddílech bezpečně proplula úžinou na švédské straně mimo dostřel děl z tvrze Cronenburg. Nelson přijal velení asi nad polovinou flotily, což bylo deset řadových lodí s nízkým ponorem a sedmadvacet menších lodí, počítaje v to fregaty, bombová plavidla a zápalné lodi (těchto plavidel

¹⁴⁶ Bennett, s. 187.

¹⁴⁷ Russell, s. 227.

¹⁴⁸ Bryant, s. 73.

se ovšem v boji nedalo mnoho upotřebit). Měl být uskutečněn přímý útok na město. „Nelson musí být mezi prvními, nebo musí padnout“¹⁴⁹, napsal Horatio v dopisu Emmě. Když byla Kodaň v dohledu, Nelson se nalodil na průzkumnou fregatu *Amazon* a obhlédl dánské opevnění. Celé pobřeží pokrývaly dělostřelecké baterie. V dalším dopise Emmě Nelson psal: „Právě jsem prozkoumal dánskou obrannou linii. Připadá strašná těm, kteří jsou ve válce nováčci, ale já se domnívám, že s deseti řadovými plachetnicemi je mohu zničit – v každém případě doufám, že mi bude dovoleno, abych to zkusil.“¹⁵⁰

Sir Hyde zůstal na severu města se svými loděmi, které měly větší ponor a 1. dubna dal Nelsonovi poslední rozkazy. Ačkoliv sir Hyde Parker byl vrchním velitelem, rozhodl se, že útok povede Nelson, a proto mu přidělil ještě dvě další řadové lodi. Nelson o vítězství nepochyboval; tvrdil jen, že na počtu britských lodí závisí to, jak snadné bude vítězství nad Dány dosáhnout. Čím více lodí, tím snadněji získané vítězství.¹⁵¹ Počítal s tím, že mu sir Hyde Parker, který se bitvy sám aktivně nezúčastní, přidělí ještě nějaké další lodě, ale vrchní velitel mu už žádné nepřidělil. Nelson neměl v úmyslu zpusťit Kodaň, ale zničit její obrannou linii tak, aby byla donucena kapitulovat nebo přistoupit na podmínky.

Druhého dubna 1801 začala bitva u Kodaně. Nelsonovy lodě čelily síle devatenácti zakotvených dánských bitevních lodí a jedenácti plovoucím bateriím, které bránily východ města a dohromady měly více než 600 děl. Ačkoliv Dánové měli převahu a jejich baterie byly osazeny samými zarytými vlastenci, britské lodní posádky byly jedinečně vycvičené, neboť dokázaly vystřelit boční salvu každých čtyřicet sekund, což bylo téměř neuvěřitelné. V deset hodin čtyřicet minut zazněly první výstřely. Palbu zahájila dánská dělostřelecká baterie. Krátce na to disponoval Nelson pouze devíti loděmi namísto dvanácti, protože jeho bývalá *Agamemnon*, dále *Russell* a *Bellona*, najely na mělčinu a nemohly se dále účastnit boje. Nelson byl nucen změnit taktiku. Jeho *Elephant* zaujala místo po *Belloně* a nařídil všem svým lodím, aby zakotvily proti svým nepřítelům a předvedly Dánům svou boční salvu. *Elephant* zaútočila na dánskou admirálskou loď *Dannebroke*, na níž velel admirál

¹⁴⁹ Vincent, s. 415.

¹⁵⁰ Russell, s. 231.

¹⁵¹ Warner, s. 113.

Fischer, a na dvě baterie před ní. Mezitím se admirál Parker pokoušel zhodnotit situaci a vydat potřebné rozkazy. Boj trval už dvě hodiny a sir Hyde Parker, který nemohl se svým oddílem díky nepříznivému větru a proudu přispěchat Nelsonovi na pomoc, se začal obávat toho, že se Nelson dostane do slepé uličky a nebude chtít ustoupit bez rozkazů. Proto řekl svému vlajkovému kapitánovi: „Kvůli Nelsonovi dám vyvěsit signál pro odvolání. Jestliže je ve stavu, aby v bitvě pokračoval, nebude to brát na vědomí. Pokud ale není, bude to záminka pro jeho ústup a nebude na něj moci být svalena žádná vina.“¹⁵² Poručík Langford z Nelsonovy *Elephant* si povšiml, že vrchní velitel dal vyvěsit signál k zastavení bitvy a řekl o tom Nelsonovi. Nelson ale dělal, že neslyší, a tak to poručík ještě jednou zopakoval. Nelson se na něj utrl: „Pane Langforde, řekl jsem vám, abyste sledoval loď dánského komodora a dal mi vědět, až se vzdá. Mějte na ni upřený zrak!“ Poručík se tedy zeptal, zda-li má signál vrchního velitele zopakovat ostatním lodím. „Ne, potvrďte jeho příjem,“ odpověděl Nelson nevrle. Pak se zastavil u plukovníka Stewarta a zeptal se ho: „Víte, co je signalizována na palubě lodi vrchního velitele? Číslo 39!“ Plukovník se zeptal, co takový signál znamená a Nelson řekl: „Přestat s bitvou, proboha! Proklejte mě, jestli to udělám!“ Na to se Nelson otočil na svého vlajkového kapitána Foleyho a řekl mu: „Vy víte, Foley, že mám pouze jedno oko – na své pravé oko bývám někdy slepý.“ Pak si Nelson přiložil dalekohled ke svému pravému, slepému oku, a zvolal: „Skutečně nevidím žádný signál!“¹⁵³

Není pochyb o tom, že Nelsonovo rozhodnutí, aby se v bitvě pokračovalo, bylo správné. To, že Parker dal signál vyvěsit bylo takticky nerozumné. Dostal Nelsona do obtížné situace. Protože šlo o všeobecný signál, každá loď, která jej viděla, měla signál respektovat a předat jej dalším lodím. Kontraadmirál Graves se k signálu vyjádřil takto: „Kdybychom přestali bojovat předtím než by se nepřítel vzdal, všechny naše lodě by najely na mělčinu a byli bychom zničeni.“¹⁵⁴ Nelson byl téhož názoru, ačkoliv v té chvíli ještě s určitostí nemohl vědět, zda vyhrává. Vyvstává otázka, zda Parkerův signál neměl v případě porážky Britů posloužit spíše jako alibi pro Parkera. Kdyby totiž Nelson v bitvě navzdory signálu vrchního velitele pokračoval a byl poražen, byl by na vině pouze on.

¹⁵² Bennett, s. 195.

¹⁵³ Celý tento rozhovor je zaznamenán v knize *Nelson and his world* od Pococka na straně 95 a 96. Tato historka, vážící se k bitvě u Kodaně, nechybí v žádné Nelsonově biografii.

¹⁵⁴ Warner, s. 121.

Bitva trvala ještě další hodinu, až ve dvě hodiny odpoledne začala palba ustávat. Většina dánských lodí a baterií byla už zničena, ale britské lodě na tom nebyly o mnoho lépe. Tehdy se na scéně objevily dvě lodě z Parkerova oddílu, což dopomohlo tomu, že se zývající dánské lodě před *Elephant* vzdaly. Sedmnáct dánských lodí bylo potopeno, zapáleno nebo zajato. Krátce na to se britské lodě přiblížily ke zbývajícím dánským, které se tvářily, jakože se již vzdaly, ale pak začaly na Brity střílet. Díky tomu dal Nelson Dánům vzkázat: „Bratrům Angličanů, Dánům – lord Nelson má rozkazy ušetřit Dánsko, když nebude už nadále klást odpor, ale pokud se na straně Dánů bude pokračovat ve střelbě, lord Nelson bude nucen zapálit všechny plovoucí baterie, které získal, aniž by v jeho moci bylo zachránění odvážných Dánů, kteří je hájili.“¹⁵⁵ De facto dánských námořníků použil jako rukojmí. Nelson tvrdil, že chce ušetřit Dány ze zajatých lodí, aby nepadli v křížové palbě, ale všichni ostatní prohlašovali, že se chtěl vyprostit ze svízelné situace, a proto dal na pobřeží výše uvedený vzkaz pod bílou vlajkou poslat. Již šest z britských lodí najelo na mělčinu, další byly tolik zničené, že se už nedaly řídit a Nelson a jeho lodě byly v nebezpečné situaci. Nicméně obě strany potřebovaly přerušování válečného stavu. Dánské ztráty čítaly 790 mrtvých a 910 zraněných. Britské byly menší, asi 253 mrtvých a 688 zraněných. Přesto byly ztráty Britů větší než v bitvě na Nilu. Bylo to téměř 14% těch, kteří byli do bitvy zapojeni. Zdá se, že Nelson Dány podcenil.

Večer došlo ke čtyřadvacetihodinovému příměří a druhého dne, 3. dubna, měl Nelson na pobřeží jednat s dánským korunním princem Frederikem, synovcem krále Jiřího III. Tímto úkolem ho pověřil sám admirál Hyde Parker, který byl Nelsonovi vděčný skoro stejně jako admirál Jervis po bitvě u Svatého Vincenta. S korunním princem se setkal v paláci Amalienborg za doprovodu kapitána Hardyho a jejich překladatele, kapitána Thesigera, který jediný uměl dánsky. Hlavním cílem zůstávalo donutit Dánsko, aby se vyčlenilo z aliance s Ruskem. Vyjednávání pokračovalo dalších pět dní. 8. dubna Nelson Dánům předložil formální smlouvu o příměří, které mělo trvat čtrnáct týdnů. Příměří bylo podepsáno, takže ze strany Dánů se Britové nemuseli přinejmenším po tři měsíce obávat

¹⁵⁵ Warner, s. 125.

žádného zásahu. Krátce na to byl admirál Parker z vrchního velení Admirality odvolán a vrchním velitelem se stal Nelson. Ještě zbývalo vyřešit věc se Švédskem a Ruskem, ale to se nakonec vyřešilo samo. Krátce po bitvě u Kodaně se v novinách objevily zprávy o smrti cara Pavla¹⁵⁶ a o nástupu jeho syna Alexandra, který byl pro-britského smýšlení a okamžitě po svém nástupu nechal propustit všechny anglické námořníky uvězněné v Rusku.

Vítězství u Kodaně nebylo anglickým lidem tolik opěvováno jako vítězství nad Francouzi. Bylo tomu tak, že Dánsko nebylo znepráteleným státem, jako tomu v případě Francie bylo. Anglie nebyla s Dánskem ve válce od dob krále Knuta Velikého, tedy od jedenáctého století! V Morning Chronicle se psalo, že jediným výsledkem bitvy je čtrnáctidenní příměří, což zmenšuje významnost vítězství. Kritiku Nelson sklidil i za svou mírovou vlajku, o které se též noviny zmínily takto: „Návrh lorda Nelsona se nezdá být měřítkem lidskosti, ale úskokem a nejsme si tak docela jisti, jestli to je omluvitelné.“¹⁵⁷ Na stejné téma se vyjádřil i dánský velící důstojník Fischer: „Sám tento hrdina (Nelson) přesně ve chvíli, kdy byla bitva nejzuřivější, na pobřeží poslal mírovou vlajku, aby požadoval přerušování palby.“¹⁵⁸ A noviny Morning Post „pochválily“ Nelsona za jeho „dobře načasovanou mírovou vlajku“¹⁵⁹. Ačkoliv Nelson získal od svého krále titul vikomta z Nilu a Burnham Thorpu, jen těžko se srovnával s některými názory svých vlastních krajanů. Poslal dopis panu Addingtonovi, který se stal ministerským předsedou místo pana Pitta, kde vypsál své důvody ospravedlňující uzavření příměří a svou mírovou vlajku. Pan Addington, St. Vincent a První lord Admirality, lord Spencer, Nelsona podpořili. Ne, kritiku Nelson neměl rád.

V květnu Nelson vyplul směrem k Rusku, ale v té době byl již nový car rozhodnut, že Ozbrojenou neutralitu rozpustí. Nepřál si ale, aby to vypadalo, že tak učinil pod Nelsonovým nátlakem, který kotvil u ruských břehů, a tak mu poslal vzkaz, že dokud britské válečné lodě kotví v dohledu od ruských přístavů, nemůže

¹⁵⁶ Nejprve se tvrdilo, že car Pavel zemřel na mrtvici, ale později vyšlo najevo, že byl ve skutečnosti zaškrcený. Když se někdo zeptal ministerského předsedy Anglie, pana Pitta, zda se domnívá, že car Pavel zemřel přirozenou smrtí, Pitt odpověděl: „Velice přirozenou pro takového cara.“ Russell, strana 237.

¹⁵⁷ Vincent, s. 434.

¹⁵⁸ Russell, s. 237.

¹⁵⁹ Tamtéž.

vyjednávání vzít v úvahu. Britská flotila odplula několik hodin po tom, co Nelson tento dopis obdržel a 19. května, tři dny po Nelsonově odplutí, byla organizace Ozbrojené neutrality severu definitivně rozpuštěna.

11. INTERMEZZO

11.1. Amienský mír

Prvního října 1801 byl s Francií uzavřen mír. 4. října se Nelson tyto zprávy dozvěděl a zvolal: „Díky Bohu, je mír!“¹⁶⁰ Ovšem, když se doslechl i o podmínkách míru, byl zděšen. Všechny dobytá území se měla navrátit Francii, Španělsku a Holandsku, výjimkou byl Cejlon a Trinidad. Malta měla být navracena řádu maltézských rytířů. Francie si ponechala hranice na Rýně a měla udělat jen to, že schválí obnovení otomanských zákonů v Egyptě a stáhne se z Neapole a Papežského státu. Nelson to komentoval takto: „Obávám se, že nás ten všivák Buonaparte chce pokořit jako pokořil zbytek Evropy, ponížít nás v našich vlastních očích tím, že nás donutí, abychom se vzdali všech svých dobytých území na důkaz upřímnosti, kterou jsme projevíli při uzavření míru. Bude proklet.“¹⁶¹ Francouzský ministr zahraničí dosáhl všeho, britský ničeho.

Zatímco Nelson ještě dlel na moři, Emma na jihozápadě od Londýna pro něj našla dům, Merton Place¹⁶², který Nelson za 9000 liber zakoupil, aniž by ho předtím viděl. Žil tam společně s Emmou a jejím manželem až do jeho smrti 6. dubna 1803. Bylo mu dvaasedmdesát let. Pohřben byl vedle své první ženy Catherine. Nelson ani Emma se pohřbu nezúčastnili, ale drželi se vhodného chování alespoň tím, že se po několik dní oblékali do černých smutečních šatů a Nelson zrušil všechny oficiální schůzky. Ještě předtím než zemřel sir William¹⁶³, zemřel Nelsonův otec. Stalo se to 26. dubna 1802. U lůžka umírajícího byla jen Fanny, Nelson nepřijel ze strachu, aby se tam s ní nepotkal. Neúčastnil se ani pohřbu v Burnham Thorpu

¹⁶⁰ Bennett, s. 215.

¹⁶¹ Vincent, s. 468.

¹⁶² Nelson o Mertonu často mluvil jako o „Rajském Mertonu“ („*Paradise Merton*“). Lavery, s. 104.

¹⁶³ Není vyloučeno, jak píše Russell na straně 367, že sir William dokonce viděl malou Horatii a myslel si, že „je tím nejkrásnějším dítětem, jaké kdy viděl.“ Toto je ovšem jediná zmínka o tom, že by Nelsonovo a Emmino dítě skutečně viděl, nadto tato poznámka pochází od Emmy Hamiltonové, což není příliš věrohodný zdroj.

zřejmě ze stejného důvodu, ale tentokrát se obávat nemusel, protože Fanny na pohřbu také nebyla. Nelsonův otec byl pohřben ve stejném kostele jako jeho matka.

Během doby míru získal Nelson také svůj čtvrtý rytířský stav a hvězdu od řádu Sv. Jáchyma v Německu, o kterém nikdy předtím neslyšel. Seznámil se také s malířem Benjaminem Westem, prezidentem Královské akademie, který nakreslil jeden z jeho oblíbených obrazů. Nelson Westovi řekl: „Existuje jeden obraz, jehož sílu opravdu cítím. Nikdy neprojdou kolem obchodu s tiskem, kde je za výlohou vaše Smrt Wolfea, aniž bych se před ní nezastavil.“ Pak se Westa zeptal, proč nenamaloval více obrazů na takové téma. „Protože na to už není více námětů, mylorde,“ odpověděl malíř. „Hrom do toho! Na to jsem nepomyslel,“ řekl Nelson a West po chvíli pokračoval: „Mylorde, obávám se, že vaše nebojácnost by mi přece jen mohla poskytnout takový námět a kdybych mohl, tak bych toho určitě využil.“ „Využijete toho?“ zeptal se Nelson a nabídl malíři sklenku šampaňského. „Využijete toho, pane Weste? Pak doufám, že zemřu v příští bitvě!“¹⁶⁴ Příští bitvou bude bitva u Trafalgaru, za necelé tři roky. A už za necelé tři roky bude Benjamin West pracovat na obraze „Nelsonova smrt“¹⁶⁵.

Pětadvacátého března 1802 byla formálně ukončena válka s Francií Amienským mírem. Tím skončila válka druhé koalice, kdy proti Francii stála Velká Británie, Prusko a Rakousko. V listopadu Nelson, který nebyl s podmínkami uzavření míru spokojen, promluvil svým „otevřeným námořnickým způsobem“ v Parlamentu: „Pánové, v různých zemích jsem viděl utrpení války. Duší jsem tedy mužem míru. Leč kvůli žádnému míru bych nedovolil, aby bylo obětováno byť jen zrnko cti Anglie.“¹⁶⁶

Amienská smlouva získala Napoleonovi víc než jen mír, kterým zpečetil dominantní postavení Francie v Evropě, díky tomuto úspěchu byl v srpnu 1802 jmenován konzulem na doživotí. Ale ani to mu nestačilo, jeho ambice stále rostly. Krátce po svém jmenování doživotním konzulem, anektoval k Francii ostrov Elba, další měsíc k Francii přičlenil Piedmont, v říjnu dal rozkazy k invazi do Švýcarska,

¹⁶⁴ Warner, s. 238.

¹⁶⁵ Viz. Přílohy, strana 117, příloha č. 40

¹⁶⁶ Vincent, s. 484.

kteří se již v únoru 1803 ocitlo pod jeho nadvládou. Následně anektoval Nizozemí. V Amienské smlouvě také stálo, že Británie má stáhnout své jednotky z Malty, Pitt však přesvědčil Addingtona, aby realizaci tohoto článku smlouvy pozdržel. To Napoleona velmi popudilo, údajně jej „ovládl vlastenecký a zároveň osobní hněv a od té chvíle se jeho životní touhou stalo dobytí, pokoření, zadupání a zničení Anglie.“¹⁶⁷ 11. března 1803 Napoleon nařídil, aby byla vybudována invazní flotila a o dva dny později vydal rozkaz, aby se lodě připravily k vyplutí na moře. Napoleon prý prohlásil: „Nechejme Anglii, ať se bojí!“¹⁶⁸ Nelson ale situaci mezi Francií a Anglií za vážnou nepovažoval a napsal svému bratrovi, Williamovi: „Nevěřím tomu, že budeme válčit. Ani Francie, ani tato země si to nepřejí a myslím si, že Bonaparte je příliš prozíravý na to, aby dal v sázku svůj pád, když by obě tyto země měly stejný zájem na dokončení jeho zkázy.“¹⁶⁹ Ostatní s tím však nesouhlasili. Napoleon podnikal až příliš nápadné prohlídky přístavů Lamanšského průplavu, kde byl vítán patriotickými projevy. Nadto francouzský tisk začal Angličany vinit z toho, že napříč Evropou rozmísťují své tajné agenty a na francouzské pobřeží posílají v rybářských člunech skupinky vrahů, kteří zabíjejí bezmocné ženy a neozbrojené rolníky. Zdálo se, že se válka začala zase o krok přibližovat. Panu Addingtonovi Nelson poslal vzkaz: „Kdykoliv to bude třeba, jsem vaším admirálem.“¹⁷⁰

11.2. Hon na Villeneuve

Během května už bylo jasné, že Napoleonovým cílem je ohrožit existenci Británie jako nezávislého, suverénního státu, stejně jako její zahraniční obchod a území. Záminkou k nové válce se stala Malta. Lord Whitworth, britský velvyslanec v Paříži, se 12. května 1803 u Napoleona dožadoval toho, aby stáhl francouzské jednotky z Nizozemí a Švýcarska a prohlásil, že Británie má právo mít na Maltě vojenské posádky po dalších deset let. Napoleon britskému velvyslanci oznámil, že Malta musí být postoupena ruskému carovi, načež dodal: „Informujte svůj dvůr, že pokud nebudou vydány rozkazy pro okamžité vydání Malty, pak je vyhlášena

¹⁶⁷ Bennett, s. 220.

¹⁶⁸ Russell, s. 345.

¹⁶⁹ Russell, s. 322.

¹⁷⁰ Bennett, s. 221.

válka.¹⁷¹ Malta byla pro svou strategickou pozici důležitá, Britům poskytovala velký vliv na Východě a ve všech jižních částech Itálie, a proto se jí vzdát nechtěli. „Vzdát se Malty znamená vzdát se Francii,“ psalo se v *Morning Chronicle*¹⁷². Lord Whitworth opustil Francii a 14. května 1803 byl Nelson jmenován vrchním velitelem Středomořské flotily, jeho vlajkovou lodí se měla stát *Victory*. 16. května Velká Británie vyhlásila Francii válku. Rozkazy byly jednoznačné. Nelson měl „zajmout, potopit, zapálit nebo jinak zničit“¹⁷³ jakoukoliv francouzskou loď, se kterou by se střetl. Nelson na *Victory* vztyčil svou vlajku a Prvnímu lordu Admirality napsal: „Jestliže Dábel stojí za dveřmi, *Victory* vypluje zítra dopoledne.“¹⁷⁴ Nelsonova *Victory* vyplula k Brestu. Pak do Lisabonu a ke Gibraltaru, kde Nelson guvernérovi sdělil, že byla vyhlášena válka. Dorazil až ke Království obojí Sicílie, které teď bylo neutrální, navzdory tomu, že francouzské vojsko obsadilo přístavy Brindisi a Tarent. Britský velvyslanec v Neapoli, kterým byl nyní Hugh Elliot, Nelsonovi nabídl, že k němu na loď pošle spolehlivého francouzského posla s informacemi. Na to Nelson odpověděl: „Byl bych velmi šťastný, kdybych obdržel hodnověrnou zprávu o cíli francouzské flotily, její trase a době, kdy vyplula. (...) Ujišťuji Vaši excelenci, že v žádném případě nebudu mít ve flotile Francouze, jedině jako zajatce. Vůbec jim nedůvěřuji. Vy si myslíte, že ten váš je spolehlivý, královna si myslí to samé, ale věřím tomu, že všichni jsou stejní. Budu vděčný za jakoukoliv informaci, kterou mi budete moci poskytnout, ale sem nevkročí žádný Francouz. Odpusťte mi, ale moje matka Francouze nenáviděla.“¹⁷⁵ Toto tvrzení náhled odhaluje jak moc byl Nelson ovlivněn svou matkou, jakož i původní zdroj Nelsonovy nenávisti vůči Francouzům. Catherine Nelsonovou možná ovlivnila Sedmiletá válka, éra válek s Francií patrně podnítila její nenávist k tomuto národu.

Nelson odplul k Toulonu, aby se připojil ke své flotile. Bylo tam devět řadových plachetnic a tři fregaty pod velením kontraadmirála Bickertona, který předal velení Nelsonovi. Nelsonovým úkolem bylo sledovat francouzskou flotilu o přibližně stejné síle. Také měl ochraňovat Maltu a Gibraltar, ale hlavním důvodem jeho

¹⁷¹ Vincent, s. 484.

¹⁷² Russell, s. 323.

¹⁷³ Vincent, s. 489.

¹⁷⁴ Lavery, s. 114.

¹⁷⁵ Vincent, s. 512. Ovšem je zde jedna zajímavost. 21. října během bitvy u Trafalgaru na palubě *Victory* byli i čtyři Francouzi, kteří se dobrovolně zapsali.

přítomnosti u Toulonu bylo bránit Anglii před invazí. Napoleonova Grande Armée, čítající více než 120 000 mužů, se utábořila v Pas de Calais v Belgii. Předtím, než mohly vyplout válečné pramice, Francouzi museli ovládnout kanál La Manche – o to se mohli pokusit jedině v případě, že by se jim podařilo spojit všechny své eskadry. Ty od sebe však zatím byly odděleny a královským loďstvem byly drženy v přístavech: Lordem Keithem v Severním moři, Cornwallisem u Brestu a Nelsonem u Toulonu. Většinu svých lodí Nelson držel za obzorem mimo dohled francouzských strážních věží v naději, že francouzské loďstvo vyláká z přístavu. Celé dlouhé měsíce se ale nic nestalo.¹⁷⁶ Přes šest měsíců lodě hlídkovaly na rozbouřeném moři. Bylo nezbytně nutné obstarat mužům čerstvé ovoce a zeleninu, aby netrpěli kurdějem. Nelson své námořníky krmil cibulí a nakoupil také 30 000 pomerančů. O své námořníky se staral dobře, protože vždycky říkal: „Je snadnější, aby důstojník udržoval muže zdravé, než aby je doktor léčil.“¹⁷⁷

Řešily se ale také jiné záležitosti. V té době se například Nelsonovi svěřil kapitán Tyler z *Tonnant*, že jeho syn, námořní důstojník, utekl na Maltě z lodi za jakousi neapolskou operní hvězdou a skončil v Neapoli ve vězení pro dlužníky. Prosil Nelsona, zda by nemohl napsat přímluvu neapolskému králi. Nelson to přislíbil a, aniž to Tyler věděl, dokonce se nabídl, že dlužnou částku zaplatí.¹⁷⁸ Podobně štedře se Nelson zachoval po neúspěšném útoku na Boulogne, kde padl jeho oblíbenec, mladý kapitán Parker. Admiralita tehdy odmítla zaplatit za Parkerův pohřeb, Nelson tedy ihned celé náklady uhradil sám. Pohřeb mladého kapitána byl jednou z událostí během které Nelson plakal.¹⁷⁹ V tomto případě upustil od svého stoického

¹⁷⁶ „No to je ale divná válka, žádná bitva,“ psal Nelson. „*Well this is an odd war, not a battle.*“ V té době se také Nelson dozvěděl, že se v Londýně říká, že provádí blokádu Toulonu. Starostovi města vysvětlil: „Dovoluji si informovat vaše lordstvo, že jsem nikdy neprováděl blokádu přístavu Toulon, ale právě naopak. Nepříteli byla poskytnuta každá příležitost k tomu, aby vyplul na moře.“ Russell, strana 366.

¹⁷⁷ Bennett, s. 227.

¹⁷⁸ Kovařík, J.: *Trafalgar – Anatomie námořní bitvy*, Praha 2008, s. 219.

¹⁷⁹ Ovšem byly také jiné chvíle, kdy se Nelson nechal dojmout až k slzám. Krátce po té, co byla Bourbonům navrácena Neapol, byla uspořádána slavnost na Nelsonovu počest. Byl vyzdoben a osvětlen řecký templ, který byl překřtěn na Chrám bohyně Slávy a v tomto chrámu stály tři figuríny v životní velikosti, které představovaly Nelsona, lady Hamiltonovou a sira Williama Hamiltona. Orchester hrál „Bůh ochraňuj krále“, načež bourbonský korunní prince Leopold položil vavřínový věnec na hlavu figuríny Nelsona. Tímto gestem malý princ Nelsona dojal natolik, že admirál před princem poklekl a políbil mu ruku. Na to princ přehodil paže kolem Nelsonova krku, přivinul se k němu a objímal ho. V Nelsonových očích se objevily slzy. Svědkem tomu byl lodní poddůstojník Parsons, který si poznamenal: „City lorda Nelsona byly zasaženy a velké slzy stékaly po jeho větrem ošlehaných tvářích. Když klečel na jednom koleně, nechal mladého prince spočinout ve své jediné paži, který jej s nenapodobitelným půvabem objal a nazval jej strážným andělem svého tatínka a

přijímání smrti, neboť mladý Parker byl pro Nelsona téměř synem. Doktoru Bairdovi, který Parkera ošetřoval psal: „Doufám, že mi dovolíte, abych přišel navštívit svého syna, drahého Parkera.“¹⁸⁰ Když Parker zemřel, Nelson poprvé poznal skutečný smutek. Říkali mu, že smrt byla pro Parkera vysvobozením z utrpení a bolesti, ale slova útěchy nepomáhala. Psal: „Nemohu se přimět k tomu, abych řekl, že jsem rád, že zemřel. Byla by to lež, protože jsem se utrápil skoro k smrti.“¹⁸¹

Šestého června 1803 Nelson psal Emmě: „Nepřihodilo se nic nového vyjma toho, že jsme slyšeli slavnostní salvu v Toulonu za prohlášení císaře. Jaký vrtkavý národ musí být tihle Francouzi.“¹⁸² Ano, Napoleon se stal císařem. Krátce před tím došlo ve Francii ke spiknutí royalistů se záměrem unést Prvního konzula. Znepokojený Napoleon se rozhodl, že musí posílit svou osobní autoritu tím, že zřídí dědičnou monarchii. 18. května 1804 se za přítomnosti přihlížejícího papeže Pia VII. sám korunoval císařem s titulem Napoleon I.

Francouzské noviny, které byly plné Napoleonovy korunovace, se mimo jiné také zabývaly děním na moři. A vymýšlely si. Napsaly, že admirál La Touche-Tréville, který Nelsona porazil u Boulogne, pronásledoval britskou flotilu a ta před ním prchla. Nelsona to rozčílilo natolik, že do Anglie poslal lodní deník z *Victory* jako důkaz, že Francouzi lžou. Svému bratrovi napsal: „Uvidíš dopis monsieur La Touche o tom, jak mne pronásledoval a jak já jsem utíkal. Nechávám si to u sebe a, dá-li Bůh, jestli ho dostanu, bude to muset sežrat!“¹⁸³ Jenže La Touche-Tréville v srpnu zemřel na infarkt a ve vrchním velení ho vystřídal admirál Villeneuve, který byl u Aboukiru kapitánem na lodi *Guillaume Tell*, se kterou také utekl. Díky tomu jej Napoleon nazýval Šťastlivcem.

Čtrnáctého prosince 1804 Napoleon přinutil Španělsko, aby Británii vyhlásilo válku. V lednu následujícího roku se Nelson dozvěděl, že francouzská flotila je konečně na moři. Kdyby se francouzské flotile podařilo spojit se se španělskou,

jeho držav. Množství rozvahy, s kterým s lhotejností pohlížel na bitvu a na boj, nyní zmizelo, zastíněno svou ženskou slabostí.“ Pocock, T.: Horatio Nelson, s. 208.

¹⁸⁰ Vincent, s. 452.

¹⁸¹ Vincent, s. 453.

¹⁸² Russell, s. 362.

¹⁸³ Bryant, s. 95.

převýšily by počtem kteroukoliv jinou flotilu a mohly by ovládnout kanál La Manche na tak dlouho, aby to stačilo na přepravení Grande Armée na druhou stranu. Tehdy Napoleon směle prohlašoval, že kanál La Manche je jen strouha, kterou může přelout každý, kdo má tu drzost, aby se o to pokusil. Napoleon byl velmi sebejistý. V létě 1805 psal z Boulogne: „Mám tu 120 000 mužů a 3000 lodí i šalup, které čekají jen na příznivý vítr, aby donesly císařského orla na londýnský Tower.“¹⁸⁴ Dále směle prohlásil: „Vše je připraveno a stanu-li se pánem moře na pouhé tři dny, bude nám umožněno uzavřít osud Anglie.“¹⁸⁵ Brzy francouzská flotila v Rochefortu prolomila blokádu stejně tak jako flotila admirála Villeneuvea v Toulonu za což ovšem nemohl Nelson nýbrž vichřice. Hrozba invaze do Anglie teď byla skutečnější než kdy jindy.

Stejně tak jako před bitvou na Nilu, začala honba na francouzskou flotilu. Nelson měl za to, že nepřítele zastihne v Neapoli nebo na Sicílii, a tak tímto směrem jeho flotila o síle jedenácti řadových plachetnic a dvou fregat, vyplula. Nepřítel tam ale nebyl, nebyl ani u Maltý. Od rybářů u Palerma se Britové dozvěděli, že francouzská flotila možná plula na východ, a tak Nelson dal rozkaz k vyplutí do Alexandrie. Tam byl ale přístav prázdný, a tak se lodě vrátily k Maltě. Krátce na to se Nelson dozvěděl, že loďstvo nepřítele stíhá marně, protože Francouzi jsou zase v Toulonu. Nakonec přece jen došel dílčího uspokojení, neboť zjistil, že francouzská flotila za jedinou noc vytrpěla víc než britská během celého roku.¹⁸⁶ *Victory* byla na moři už dvacet měsíců a z 840 mužů byl nemocný jen jediný.¹⁸⁷ 18. února 1805 Nelson psal Emmě o Francouzích: „Kvůli nim jsem po moři urazil 1000 mil. Francouzská flotila, francouzská flotila, to je všechno, co chci. Dokud je nedostanu nebudu mít

¹⁸⁴ Kovařík, J.: Korzáři francouzské revoluce, Třebíč 2001, s. 270.

¹⁸⁵ Warner, s. 166.

¹⁸⁶ Tento fakt potvrzuje Villeneuvovo hlášení ministru námořnictví: „Námořníci nejsou na bouře zvyklí, byli mezi masou vojáků ztraceni. Hromady těch, kteří trpí mořskou nemocí, se povalují na palubách. Lodě nebylo možné ovládat, proto také došlo k ulámání ráhen a strhání plachet. Naše ztráty byly zaviněny stejnou měrou neobratností a nezkušeností jako defekty na materiálu dodaném ze zbrojnic.“ Barnett, s. 100.

¹⁸⁷ Barnett na straně 100 rovněž uvádí, že po vichřici, která zahнала Villeneuvea do přístavu, napsal na Admiraltu: „Flotila pod mým velením je v mimořádně dobrém zdravotním stavu a naše lodě, ačkoliv jsme zakusili velmi špatné počasí, neutrpěly žádné škody, ani jedno ráhno či stěžň nejsou naštipnuté nebo poškozené a stěží se najde nějaká plachta, která by byla roztržená.“ Napoleon, který o tom nevěděl, se však přimkl k víře, že anglická flotila, která tráví roky v jednom kuse na moři, musí být vyčerpaná a ve špatném stavu, zatímco francouzské eskadry jsou odpočaté z přístavů. Dopustil se však omylu. Jak píše Barnett na straně 102, Napoleon ještě ujistil velitele svého loďstva, že jej Nelson jistě až do Karibiku pronásledovat nebude, že je buď v Anglii nebo ve Středomoří a napsal: „Jeho lodě nejsou v takovém stavu, aby mohly absolvovat dlouhé plavby, a jeho posádky jsou krajně vyčerpané.“

klid a oni také ne.¹⁸⁸ Prvnímu lordu Admirality psal: „Raději bych tisíckrát zemřel než abych se vzdal velení, když nepřítel může být každým dnem na moři.“¹⁸⁹ U Majorky se Nelson dozvěděl, že Francouzi opět opustili Toulon. V dubnu se doslechl, že flotila nepřítele proplula Gibraltarským průlivem a směřuje na západ. Povíдалo se o tom, že jejich cílem bude Západní Indie, a tak tam Nelson vyplul. Dozvěděl se, že Villeneuve křížuje Atlantský oceán a že oproti Nelsonovi má dvakrát větší sílu v lodích – dvanáct francouzských a osm španělských. Nelson stíhal francouzsko-španělskou flotilu do Karibiku. Plul 3500 mil od Evropy. Atlantik přeplul za dvacet čtyři dní, o deset méně než Villeneuve. A to Nelsonovy lodě dosáhly průměrné rychlosti pěti uzlů¹⁹⁰, protože „malá *Superb* se celou cestu loudala.“¹⁹¹ Jejímu kapitánovi, Richardu Keatsovi, Nelson napsal: „Obávám se, že máte za to, že *Superb* nepluje tak rychle, jak bych si přál. Ačkoliv to tak může být (protože kdybychom my všichni pluli rychlostí deseti uzlů, nepovažoval bych to za dost rychlé), chtěl bych vás ujistit, že vím a uvědomuji si, že *Superb* dělá všechno možné, čeho je loď schopna. Přeji si, abyste se tím netrápil.“¹⁹² Tato slova symbolizují to, proč byl Nelson tak dobrým velitelem: pochvala je mnohem efektivnější než odsouzení.

Nelsonovy lodě dorazily na Barbados, kde se Nelson doslechl, že nepřítel zaútočí na Trinidad a Tobago, sám si ovšem myslel, že mají namířeno k Martiniku. To byla také pravda. Vyplul ovšem podle zpráv na Trinidad a Tobago, ale ani u jednoho z ostrovů Francouzi nebyli. Nelsonova přítomnost v Karibiku nebyla ale zbytečná, uchránil západoindické kolonie. Tvrdil, že „zachránil tyto kolonie a přes dvě stě lodí naložených cukrem.“¹⁹³ Poté Nelson hnal nepřítele zpátky do Evropy. Přesto prohledal všechny přístavy v Karibiku než se doslechl, že jedna z eskader nepřítele se vrátila zpět do Rochefortu a že Villeneuve je už zřejmě také na cestě zpátky.

V Atlantiku se s francouzsko-španělskou kombinovanou flotilou místo Nelsona střetl sir Rober Calder. Calder měl patnáct řadových lodí, kombinovaná flotila nepřítele dvacet, přesto Calder dvě lodi zajal než hustá mlha nepříteli umožnila, aby

¹⁸⁸ Russell, s. 380.

¹⁸⁹ Vincent, s. 536. Všimněme jak teatrální Nelson byl.

¹⁹⁰ Jeden námořní uzel je přibližně 1,85 km za hodinu. 5 uzlů = 9, 25 km/h.

¹⁹¹ Bennett, s. 242.

¹⁹² Tamtéž.

¹⁹³ Vincent, s. 546.

utekl. Calder chtěl na nepřítele zaútočit znovu a bitvu dobojovat do konce, ale Francouzi a Španělé¹⁹⁴ mu unikli nadobro. V novinách se psalo, že Calder není Nelson a kdyby se s nepřítelem místo Caldera střetl on, výsledek by byl naprosto jiný. K tomu se Nelson vyjádřil: „Bojoval bych s nepřítelem, stejně tak jak to učinil Calder. Ale kdo může tvrdit, že by byl úspěšnější než někdo jiný? (...) Možná, že bych se svojí malou silou nedokázal ani tolik.“¹⁹⁵

Ačkoliv Nelson sám trpěl tím, že se do Anglie vrací bez vavřínů, jeho přítel Hugh Elliot mu složil poklonu: „Buďto se vzdálenosti na zeměkouli zmenšily nebo jste předčil to, co je v lidských silách. Bez přestání jste po dva roky křižoval v rozbouřeném Lyonském zálivu, aniž byste navštívil přístav v Alexandrii, pokračoval jste z Alexandrie do Západní Indie a pak zpátky na Gibraltar; přitom jste udržel všechny vaše lodě na vodě, vaše ráhna na místě a posádky zdravé a v dobré náladě – to je něco, co nikdy předtím nebylo uskutečněno a také pochybuji o tom, že by to kdy v budoucnu bylo zopakováno nějakým jiným admirálem. Celé dva dlouhé roky jste nás chránil a ubránil jste Západní Indii.“¹⁹⁶ Zkrátka, přestože Nelson nevybojoval žádnou bitvu, jeho nepřetržitá hlídka u Toulonu, následovaná vytrvalým pronásledováním Villeneuvovy flotily napříč Atlantikem a zpátky – už jen tohle jej řadí mezi nejschopnější britské námořní velitele.

Po dvou letech strávených na moři se Nelson vylodil v Portsmouthu. Strávil posledních pětadvacet dní se svými milovanými a 15. září byl už zpět na *Victory*. Do té doby absolvoval několik návštěv na Admiraltě. Vláda po něm požadovala, aby odhadl strategii kombinované francouzsko-španělské flotily, která byla po eskadrách rozptýlena v přístavech Atlantského oceánu. Pokud by se francouzské flotily spojily, vzniklo by loďstvo o šedesáti dvou řadových lodí, čemuž by žádná flotila nedokázala čelit. Na válečné poradě ve Whitehallu Nelson navrhl, aby se vrchního velení nad flotilou ujal jeho přítel, admirál Collingwood. „Ne,“ řekl ministr Pitt, „to nepostačí. Velení si musíte vzít vy.“ Na to se Nelsona zeptal, zda bude připraven do tří dnů, když to bude nezbytně nutné. „Jsem připraven teď,“ odpověděl Nelson. Poté si měl vybrat jaké chce důstojníky a byl mu podán seznam

¹⁹⁴ Španělské části kombinované flotily velel viceadmirál Gravina, který proti Britům bojoval u Cádiz.

¹⁹⁵ Russell, s. 391.

¹⁹⁶ Bennett, s. 247.

se jmény všech důstojníků válečného loďstva. „Vyberte sám, mylord. Nemůžete zvolit špatně,“¹⁹⁷ řekl Nelson.

Během jedné z četných návštěv na Admiralitě, když Nelson čekal, až bude uveden k lordu Castlereaghoovi, ministru válek a kolonií, došlo k náhodnému setkání mezi ním a brigádním generálem, sirem Arthurem Wellesleym, pozdějším vévodou z Wellingtonu, jenž se právě navrátil z válečné výpravy v Indii. Wellesley vzpomíná na to, jak se s Nelsonem sešel: „Díky tomu, jak se podobá svým obrazům a díky ztrátě paže, jsem lorda Nelsona ihned poznal. Nemohl vědět, kdo jsem, ale okamžitě se mnou zapředl rozhovor, pokud to rozhovorem mohu nazvat, neboť skoro pořád mluvil jen on a jen o sobě samém, a to tak ješitným a hloupým způsobem, až jsem tím byl konsternován a málem se mi díky tomu zhnusil. Myslím, že něco, co jsem náhodou řekl, mu mohlo dát tušit, že jsem *někdo*, načež na chvíli odešel z místnosti, nemám pochyb o tom, že se šel zeptat státního úředníka, kdo jsem, protože jakmile se vrátil zpátky, byl to naprosto jiný člověk.“ Nelson se skutečně na chvíli omluvil, aby se na svého společníka informoval. Když se vrátil do místnosti, Wellesley ve svém vzpomínání na toto setkání pokračuje: „Hovořil o stavu země a o aspektech a pravděpodobnostech na kontinentě se zdravým rozumem a s vědomostmi o dění jak doma, tak v zahraničí, což mne překvapilo pozitivněji než první část našeho rozhovoru – skutečně mluvil jako důstojník a státník. Ministr zahraničí nás nechal dlouho čekat a asi nikdy jsem nezažil rozhovor, který by mne zaujal víc než ten, který se odehrál během poslední půl nebo tři čtvrtě hodiny. Takže, kdyby byl ministr zahraničí přesný a přijal lorda Nelsona v první čtvrt hodině, musel bych si o něm myslet, že je to povrchní a obyčejný člověk, ale naštěstí jsem viděl dost na to, abych byl přesvědčen, že je vskutku nadřazeným mužem, ale je jisté, že jsem nikdy nebyl svědkem náhlejší či dokonalejší proměny.“¹⁹⁸

¹⁹⁷ Bryant, s. 129.

¹⁹⁸ Vzpomínka brigádního generála Wellesleyho je zaznamenána u Poccocka, T. v knize Nelson and his world na straně 108. Tento záznam je ovšem vcelku matoucí. Je známe, že Wellesley byl arogantní snob, který nesnesl žádnou konkurenci. Nadto měl prý sklon k tomu, že si špatně pamatoval. Výše uvedené generálovy vlastnosti potvrzuje i jeho výrok: „*Jsem někdo*.“ Tuto historku nelze tedy považovat za věrohodnou.

Pokud jde o popis Nelsonova zevnějšku, dochoval se (stejně jako svědectví o Nelsonově popularitě mezi lidmi) v zápise návštěvníka z Ameriky, Benjamina Sillimana, nově jmenovaného profesora na univerzitě v Yale, který do Londýna zavítal, aby si koupil knihy a laboratorní vybavení. Do svého deníčku si 26. srpna 1805 o admirálovi zaznamenal: „Kráčel ve společnosti svého kaplana a jako obyčejně byl následován davem. Lord Nelson se neobjeví na ulici, aniž by si okamžitě nenashromáždil průvod, který se rozrůstá, jak pokračuje dál. Když vstoupí do obchodu, je ve dveřích nával až do chvíle, kdy zas vyjde ven, pak v ovzduší zazní provolání slávy a tmavý mrak lidu se dá opět do pohybu drže se ho za šosy. Je to velký miláček všech společenských vrstev. Viděl jsem ho z profilu. Jeho rysy jsou přísné a jeho pleť je teď velmi opálená, protože byl dlouhou dobu na moři. Má balancující chůzi námořníka, jeho postava je hubená a asi prostřední výšky¹⁹⁹, či spíše vyšší, a je zmrzačený díky ztrátě paže a oka.“²⁰⁰ Máme také popis Nelsonova hlasu – díky záznamu malého Charlese Macreadyho, syna divadelního ředitele, jehož divadlo v roce 1802 Nelson ještě s Hamiltonovými navštívil. Macready vzpomínal, jak bylo představení na ten večer vyprodáno, když se lidé dozvěděli, že do divadla zavítá i Nelson: „Ryk venku ohlásil příjezd kočáru. Tlačénice byla obrovská, ale protože jsem stál po boku mého otce, nenaskytl se mi jen pohled na hrdinův pobledlý, zajímavý obličej, ale s horlivou pozorností jsem poslouchal každé slovo, které vyřkl. (...) Pochopitelně, nic neuniklo mému klukovskému nadšení: prázdný rukáv pravé paže připevněný k hrudi a na ní řády, avšak smutný výraz jeho tváře a neobyčejná vlídnost a mírnost jeho hlasu na mne zapůsobily nejvíce.“²⁰¹

Krátce před vyplutím na moře se Nelson zastavil u čalouníka, u kterého měl schovanou svou rakev zhotovenou z hlavního stěžně *L'Orient*. Čalouník tvrdil, že mu Nelson nařídil, aby rakev důkladně vypoštěřoval, neboť ji zřejmě bude potřebovat, až se vrátí. Tohle nebylo jediné proroctví, které se Nelsona týkalo. Vzpomněl si také na věštkyni ze Západní Indie, která, když předvídala jeho

¹⁹⁹ Nelson měřil 167, 6 centimetrů, což byla na tu dobu výška spíše průměrná. Jeho váha se pohybovala kolem pouhých 59 kilogramů.

²⁰⁰ Pocock, T.: Horatio Nelson, s. 309.

²⁰¹ Vincent, s. 479. Je pozoruhodné, že Nelson měl „neobyčejně vlídný a mírný hlas“. Takový hlas bychom patrně u námořního důstojníka, zvyklého dávat rozkazy drsným námořníkům, nečekali.

budoucnost a dospěla k roku 1805, řekla: „Dál už nic nevidím.“ Když byl Nelson sám se svou sestrou Catherine, prý jí řekl: „Ach, Katty! Katty, ta cikánka.“²⁰²

12. TRAFALGAR

12.1. Anglie očekává, že každý muž splní svoji povinnost

Dvacátého osmého září 1805 se Nelson u Cádizu spojil s flotilou admirála Collingwooda, který byl druhý ve velení. V Cádizu byla i nepřátelská flotila. Nelson nyní disponoval sedmadvaceti plachetnicemi, 2148 děl a 17 000 muži. Na straně francouzsko-španělské flotily bylo třiatřicet řadových lodí, 2568 děl a 30 000 mužů. Nelson se domníval, že až Villeneuve z Cádizu vypluje (buď kvůli Napoleonovým rozkazům nebo nedostatku zásob), bude směřovat na sever, aby osvobodil admirála Ganteauma z Brestu, nebo na jihovýchod, aby hledal útočiště v Toulonu. V naději, že vyláká Villeneuvea z přístavu, opakoval svou taktiku od Toulonu, kdy přístav sledovaly pouze fregaty a flotila se stáhla za obzor. Prvního října psal Nelson Emmě: „Myslím, že můj příchod byl velmi uvítán, nejenom velitelem flotily, ale rovněž každým jednotlivcem ve flotile a když jsem přišel, abych jim vysvětlil Nelsonův způsob hry²⁰³, bylo to velice působivé. Někdo proléval slzy, všichni souhlasili - „Je to nové – je to jedinečné – je to prosté!“²⁰⁴

Devatenáctého října 1805 nepřátelská flotila opustila přístav. Villeneuvea k tomu donutily nejenom potíže se zásobováním, úpadek morálky mužstva a hrozba epidemie žluté zimnice, která se šířila Andalusíí, ale především Napoleonovo naléhání a také to, že jej císař chtěl nahradit třiapadesátiletým admirálem Rosilym. Villeneuve tehdy překvapivě přesně předvídal jakou taktiku na něj uplatní Nelson. Předpokládal útok ve více než jedné divizi, vedený kolmo na francouzské loďstvo za účel proražení nepřátelské linie. Kupodivu nepočítal s tím, že Nelson povede

²⁰² Pocock, T.: Horatio Nelson, s. 315. „Katty“ bylo oslovení nejmladší Nelsonovy sestry Catherine.

²⁰³ *Nelson's Touch* (doslovně přeloženo: Nelsonův dotyk nebo tah) tj. Nelsonův plán bitvy: chtěl svou flotilu rozdělit do dvou oddílů a prorazit nepřátelskou linii na dvou místech. Výhodou této taktiky bylo, že nepřítel nebude moci přijmout posily, „jejich předvoj by nemohl poskytnout pomoc zadní části linie“ (Vincent, s. 565) a Britové budou moci odříznout jakékoliv množství nepřátelských lodí, což by situaci měnilo v jejich prospěch. Tohoto chtěl Nelson dosáhnout pomocí tzv. „pell-mell battle“ (Bennett, s. 261) – „bitva bez ladu a skladu“. Pro vysvětlení tohoto termínu je do přílohy přidána mapka s bitvou u Trafalgaru (na straně pod názvem „Bitva u Trafalgaru“). To ovšem znamenalo, že Nelson opět bojoval proti Bojovým instrukcím.

²⁰⁴ Russell, s. 401.

útok rovnoběžně, ačkoliv to byl obvyklý postup.²⁰⁵ Úkolem francouzsko-španělské flotily bylo vyplout do Středomoří, vyložit v Neapoli vojsko a zabránit tomu, aby Angličané poskytli posily Rakousku.²⁰⁶

Nelsonovy lodě nepřátele ihned pronásledovaly. Aby Nelson zabránil Villeneuvovi v návratu do přístavu, nařídil lodím své flotily, aby pluly souběžně s nepřátelskou flotilou. Nelson si uvědomoval, že na jeho činech nezávisí jen budoucnost Anglie, ale možná i celé Evropy. Nepovažoval se už jen za Brita, ale také za Evropana.²⁰⁷ Do deníku si zapsal řádky, jimž se později bude říkat Nelsonova modlitba: „Kéž veliký Bůh, jehož uctívám, dopřeje mé zemi a celé Evropě velké a slavné vítězství a ať je žádná osobní slabost nezkalí; kéž po vítězství nikdo v britském loďstvu nezapomene na svatá práva lidskosti. Pokud jde o mne samotného, svěřuji svůj život tomu, který mě stvořil. Kéž jeho požehnání zazáří nad snahami věrně sloužit mé vlasti. Jemu se podrobuji já sám a i správná věc, která je mi svěřena, abych ji obhájil. Amen, amen, amen.“²⁰⁸

V pondělí 21. října 1805 se dvě řady britských lodí pomalu přiblížily k dlouhé, nepravidelné linii nepřítele, který chtěl uniknout do Středomořího moře. Nelsonovy lodě se teď nacházely asi deset mil od mysu Trafalgar. V jedenáct hodin dopoledne byly *Victory* a Collingwoodova *Royal Sovereign* tři míle od nepřátelské linie. Tou dobou se již Villeneuve přestal snažit o útěk ke Gibraltaru a místo toho se vracel na Cádiz, odkud připlul, aby tam našel útočiště. Díky tomuto manévru se bitevní linie nepřítele proměnila v jakýsi půlměsíc obrácený hroty k Britům, do jehož středu Nelson směřoval svůj útok.²⁰⁹

²⁰⁵ Kovařík, J. ve své knize *Korzáři Francouzské revoluce* na straně 278, píše: Zvláštní je, že Pierre de Villeneuve Nelsonův plán vytušil téměř do posledního písmene. Takřka ve stejné době psal: „Nepřítel se nespokojí se zformováním do linie, která by plula paralelně s naší (...) Bude se snažit obklíčit náš zadní voj, proplout skrze nás, vrhnout se ve skupinách na naše lodě, které budou odděleny, aby je obklopil a vyřadil...“ Nelsona by toto zjištění jistě překvapilo. Nikdy mu nepřišlo na mysl, že by měl co dočinění s bystrým a přemýšlivým soupeřem, který se ledacos naučil z toho, co na vlastní kůži zažil v bitvě na Nilu.

²⁰⁶ Na počátku roku obnovilo Rakousko, Prusko, Rusko a Velká Británie starou koalici.

²⁰⁷ To u Britů, kteří mluví o Evropě převážně jako o Kontinentě a sami se vyčleňují, nebývá příliš časté.

²⁰⁸ Vincent, s. 571.

²⁰⁹ Kovařík, J.: *Korzáři francouzské revoluce*, s. 278.

„Co byste považoval za vítězství, Blackwoode?“ zeptal se Nelson kapitána fregaty. „Kdybychom zajali čtrnáct lodí, mylord, byl by to skvělý výsledek,“ odpověděl kapitán. „Nebudu, Blackwoode, spokojen s ničím co bude pod dvacet.“²¹⁰ Krátce před polednem se Nelson přidal k signalizačnímu důstojníkovi, Pascovi: „Pane Pasco, chtěl bych říct flotile: ‚Anglie se spoléhá, že každý muž splní svoji povinnost.‘“ Pasco na to řekl: „Pokud mi vaše lordstvo dovolí, abych nahradil ‚očekává‘ za ‚spoléhá se‘, signál by byl brzy dokončen, protože slovo ‚očekává‘ je ve slovníku a ‚spoléhá se‘ musí být hláskováno.“ Nelson netrpělivě zvolal: „Hrom do toho! Dejte si tam, co chcete, Pasco, ale udělejte to hned.“²¹¹ Pasco šel rozkaz vykonat a za krátko byl vyvěšen jeden z nejslavnějších signálů v historii námořních válek: „Anglie očekává, že každý muž splní svoji povinnost.“²¹²

Collingwoodova *Royal Sovereign* se brzy dostala pod palbu nepřítele a za deset minut dvanáct začal nepřítel střílet i na *Victory*. Toho dne na sobě měl Nelson všechna svá vyznamenání, čtyři třpytivé hvězdy a zlaté výšivky na kabátě – to vše z něj mohlo učinit snadný cíl pro nepřátelské ostřelovače. Lodní chirurg, doktor Beatty, kapitán Blackwood a Hardy se obávali o Nelsonovo bezpečí. Blackwood Nelsonovi navrhl, aby se přemístil na loď *Euryalus*, odkud by měl větší rozhled a byl by tam ve větším bezpečí. Nelson ovšem návrh zamítl se slovy, že jeho místo je na *Victory*²¹³. Pak přišel Hardy s nápadem, že linii by mohla vést *Téméraire*, která by odnesla hlavní nápor nepřátelské střelby. I to Nelson zamítl s tím, že *Téméraire* bude hned za *Victory* a bude jí oporou. Když Hardy neuspěl, naléhal alespoň na to,

²¹⁰ Russell, s. 405.

²¹¹ Warner, s. 190. Rozhovor mezi Nelsonem a signalizačním důstojníkem Pascem je zaznamenán v celé řadě Nelsonových biografii.

²¹² *England expects that every man will do his duty.* (Viz. Přílohy, strana 114, příloha č.33)

²¹³ Kovařík, J.: Trafalgar, s. 302: „V té kritické chvíli jsem se před Jeho Lordstvem pokusil předestřít to, jakou cenu jeho život má zejména v nadcházející bitvě,“ zaznamenal kapitán Blackwood, „a navrhl jsem mu, aby svoji vlajku přenesl na *Euryalus*, odkud by mohl lépe sledovat dění a na situaci reagovat v případě nutnosti rozkazy. O tom on ale nechtěl ani slyšet, hodlal jít příkladem.“ Ve stejné knize, na straně 316, je další záznam kapitána Blackwooda, tentokrát v momentě, kdy se těsně před bitvou loučil s Nelsonem a admirál ho šokoval svou temnou předtuchou: „Pak se se mnou chtěl rozloučit a já jej, když jsme stáli na zadní palubě, uchopil za ruku se slovy: ‚Věřím, mylord, že se na *Victory* vrátím co nejdříve a že najdu Vaše Lordstvo v pořádku i s oněmi dvaceti zajatými loděmi.‘ Na to mi on odpověděl: ‚Bůh vám žehnej, Blackwoode, už s vámi nikdy mluvit nebudu.‘“ Ovšem, jak zmiňuje Bennett na straně 265, je možné, že Blackwood zaslechl jen útržek toho, co Nelson řekl nebo byl natolik zaujat myšlenkou, že si Nelson přál v bitvě zemřít, že si slova svého admirála přetvořil k obrazu svému. Je vyloučené, že by si Nelson přál zemřít, neboť i z jeho korespondence víme, že už kvůli Emmě Hamiltonové a své dceři Horatii chtěl žít. Lze se tedy domnívat, že Blackwoodovi mohl ve skutečnosti říci např.: „Budou s vámi mluvit až po bitvě.“

aby si Nelson vzal jiný kabát²¹⁴, který by tolik neupoutával pozornost nepřítele. Nelson odpověděl, že toho si je vědom, ale je už příliš pozdě na to, aby si převlékal kabát.²¹⁵

12.2. Nelsonova smrt

Sedm nebo osm lodí střílelo na *Victory*. Nelsonova loď postupovala k nepřátelské linii, aniž by sama do té doby vystřelila, a od přídě po zád' byla zasypávána střelami nepřítele. Přesto měl Nelson největší strach z toho, že se nepřátelé dají na útěk, neočekával, že zůstanou a budou bojovat. Nelson chtěl zaútočit přímo na Villeneuveovu vlajkovou loď, *Bucentaire*. Když proplouvala kolem řady oken admirálské a kapitánské kajuty, rozpoutala svou první boční salvu. Napálila jí to do zádi, zničila dvacet děl a zabila nebo zranila polovinu posádky. Na to Hardy nařídil směřovat k *Redoubtable*²¹⁶. Ve stoupajícím dýmu, přes který nebylo téměř vidět, do sebe obě lodě narazily. Ráhna, plachtoví a lanoví se do sebe zakleslo, děla střílela hlaveň na hlaveň. Nějaký čas se obě lodi navzájem ostřelovaly. *Redoubtable* několik ran vypálila dokonce zevnitř, protože její posádka nemohla děla vytlačit ze střílen, které byly zataraseny boky *Victory*. Hodinu po prvních výstřelech byli Nelson a Hardy ještě stále na zadní palubě. Většinou byli ukryti v dýmu, ale občas se dým rozplynul... Bylo čtvrt na dvě, když ostřelovač z *Redoubtable* vystřelil na Nelsona a zasáhl jej do levého ramene.

Nelson padl na kolena a prsty levé ruky se podpíral o krví potřísněnou palubu²¹⁷, načež padl na levý bok. Seržant od námořní pěchoty a dva námořníci jej nadzvedli za ramena. Kapitán Hardy poklekl vedle něj a řekl: „Doufám, že nejste vážně raněn, mylorde.“ Nelson ale odvětil: „Konečně mě dostali, Hardy.“²¹⁸

²¹⁴ První, kdo chtěl Nelsona přesvědčit o tom, aby se převlékl do něčeho méně nápadného, byl lodní chirurg Beatty. Ten se k tomu ovšem nedostal, neboť neměl možnost promluvit, zatímco Nelson před bitvou rozpravoval se svými důstojníky a nedal se přerušit. O obavě o Nelsonovo zdraví se Beatty zmínil také lodnímu kaplanovi, panu Scottovi. Když byl Nelson smrtelně zraněn, pan Scott řekl Beattymu: „Ach běda, Beatty, jak prorocký jste byl!“ Warner, s. 219.

²¹⁵ Oman, s. 147.

²¹⁶ Na *Redoubtable* velel malý kapitán Lucas (měl prý jen 142 centimetrů – uvádí to Worrall na straně 133), jehož posádka byla nejlépe vycvičena k abordování a ostřelování ze stěžňů. Jeho plánem, pokud by se střetl s britskou lodí, bylo střílet na palubu a snažit se zastřelit důstojníky.

²¹⁷ Bylo to prý přesně na místě, kde předtím padl Nelsonův tajemník, pan Scott.

²¹⁸ *They have done me at last*. Pocock, T.: Nelson and his world, s. 117. Ovšem nutno dodat, že bez výjimky všichni autoři, kteří líčí poslední hodiny Nelsonova života, vycházejí z autentických záznamů Sira Williama Beattyho, který vše zapsal a poté vydal jako *The Authentic Narrative of the*

„Doufám, že ne...“ vyjádřil se kapitán, ale Nelson už věděl, že je zranění smrtelné. „Ano, mám prostřelenou páteř.“ Tři muži ho pak na Hardyho příkaz zvedli, aby ho odnesli do spodní paluby k chirurgovi. Když došli do středu paluby, Nelson přikázal, aby zastavili a lodnímu poddůstojníkovi, který tam stál, dal rozkaz, aby kapitánovi připomněl, že mají být nahrazena lana kormidelní páky. Na to si Nelson z kapsy vyndal šátek a rozprostřel si jej přes obličej a přes svá vyznamenání v naději, že jej takto jeho muži nepoznají. Nechtěl je znepokojovat, neboť tušil, že by to mohlo mít nepříznivý vliv na další průběh bitvy. Jakmile Nelsona donesli do spodní paluby, kde se lodní chirurg, pan Beatty, věnoval více než čtyřiceti zraněným, zavolali: „Pane Beatty, admirál je raněn.“ Chirurg ihned přispěchal a nechal admirála položit na lůžko. Tehdy Nelson vzhlédl ke svému lékaři a řekl: „Ach, pane Beatty! Nemůžete pro mne nic udělat. Budu žít už jen krátce, mám prostřelenou páteř.“ Lodní lékař se ho snažil uklidnit slovy: „Doufám, že zranění není tak vážné, jak si myslíte. Snad zůstanete na živu dost dlouho na to, abyste se těšil ze svého slavného vítězství.“ Krátce potom lékař vyšetřil zranění a zjistil, že kulka z muškety pronikla ramenem hluboko do hrudi a zůstala vězet v páteři. Zeptal se Nelsona na jeho pocity a ten mu odpověděl, že cítí proud krve v hrudi²¹⁹, nemá cit v dolní polovině těla, těžko se mu dýchá a cítí, že mu to láme páteř.

Mezitím pokračovala bitva. Ačkoliv se díky Nelsonově taktice nepřátelům podařilo do bitvy zapojit místo 33 lodí pouze 23, *Victory* se ocitla v ohrožení. Čtyři námořníci z *Redoubtable* se dostali na její palubu, aby kapitánu Lucasovi oznámili, že je možné provést abordáž a *Victory* obsadit. Ve chvíli, kdy se další námořníci z *Redoubtable* měli aborovat, čímž by pravděpodobně celá *Victory* i s umírajícím Nelsonem padla do rukou Francouzů, přispěchala admirálské lodi na pomoc britská loď *Téméraire*, jejíž posádce neuniklo to, že *Victory* již nebojuje a je nebezpečí, že se jí nepřítel zmocní. *Téméraire* přirazila k boku *Redoubtable* a zasypala ji plnou

Death of Lord Nelson (1807). Díky tomu má zcela stejné vylíčení Nelsonových posledních minut Pocock, Russell, Bryant, Warner, Bennett atd. U některých autorů jsou pouze drobné odchylky, např. Oman na straně 152 píše, že Nelson řekl: „*Hardy, I believe they have done it at last.*“ Tedy: „Hardy, věřím tomu, že se jim to konečně povedlo.“ Podle této autorky se prý Nelson při těchto slovech dokonce usmál.

²¹⁹ Kule z muškety, vypálená ze zadního stěžně *Redoubtable*, pronikla levým Nelsonovým ramenem, šikmo prořízla levý plicní lalok, rozdělila plicní tepnu, rozlomila páteř a usadila se ve svalu na zádech. S každým nádechem se Nelsonovi do plic hrnula krev, což pak také bylo shledáno jako příčina smrti. Když požádal svého lodního číšníka, aby jej obrátil na pravý bok, neboť si myslel, že mu to uleví od bolesti, jen to uspíšilo neodvratnou smrt – krev, která zaplavila levou plíci, začala odtékat i do pravé.

boční salvou. Díky jediné takové salvě více než dvě stě mužů z *Redoubtable* padlo nebo bylo raněno. Brzy *Redoubtable* kapitulovala, ale ještě téhož večera klesla pod hladinu. Nepřátelská loď se vzdala a dělové posádky se radovaly. „Nepřítel byl přesvědčivě poražen,“ prohlásil lodní hospodář Burke. „Doufám, že vaše lordstvo bude poslem těch radostných zpráv.“

„Je hloupost, pane Burke, domnívat se, že bych mohl žít. Mé bolesti jsou velké, ale brzy jim bude konec.“

„Prosím, mylorde,“ promluvil lodní kaplan Scott, „neztrácejte naději na život. Věřím tomu, že vás Boží prozřetelnost znovu navrátí vaši drahé vlasti a přátelům.“

„Ach, doktore! Je po všem, je po všem,“ vzdychal Nelson a už po několikáté vyjádřil přání vidět svého kapitána, Thomase Hardyho. Chirurg pro něj dal poslat, ale Hardy ještě nepřišel.

„Nikdo mi nepřivede Hardyho?“ ptal se Nelson. „Musí být mrtev. Určitě byl zabit.“

Teprve po hodině a deseti minutách od doby, co byl Nelson zasažen, za ním přišel kapitán Hardy, poklekl vedle něho a potřásl mu rukou. Nelson se konečně uklidnil, že se jeho kapitánovi nic nestalo, a ihned se ho zeptal: „Nuže, Hardy, jak pokračuje bitva? Jak to s námi vypadá?“

„Velmi dobře, mylorde. Zajali jsme dvanáct nebo čtrnáct nepřátelských lodí, ale pět z jejich předvoje projevilo zájem zamířit k *Victory*. Proto jsem přivolal dvě nebo tři z našich čerstvých lodí a nepochybuji o tom, že jim udělíme lekci.“

„Doufám, že se žádná z našich lodí nevzdala, Hardy?“

„Ne, mylorde, z toho strach nemám.“ Pak se oba odmlčeli a po krátké pauze Nelson řekl: „Jsem mrtvý muž, Hardy. Odcházím rychle. Zakrátko to skončí. Pojd'te ke mně blíž. Žádám vás o to, abyste se postaral, ať lady Hamiltonová dostane mé vlasy a všechny další věci, které mi náleží.“

„Máte velké bolesti?“ zeptal se Hardy svého umírajícího velitele.

„Ano, ale budu žít už jenom půl hodiny.“

„Doufám,“ vyjádřil naději Hardy, „že pan Beatty přece jen může zachovat nějaké naděje na život.“

„Ó ne, to je nemožné. Má páteř je prostřelená. Beatty vám to potvrdí.“ Poté si Hardy s Nelsonem ještě jednou stiskl ruku a odešel zpět na palubu.

Lodní chirurg Beatty zůstal s Nelsonem, kterému se slzami v očích sdělil, že pro něj nemůže nic udělat a zeptal se ho, zda má velké bolesti. Nelson odpověděl: „Pořád to tolik bolí, že bych už chtěl být mrtvý.“ Po chvíli ale dodal: „Přesto by každý rád žil o něco déle.“ Několik minut nepromluvil, ale pak řekl: „Co by se stalo s ubohou lady Hamiltonovou, kdyby věděla v jaké jsem situaci?“ Padesát minut po své první návštěvě za ním opět přišel kapitán Hardy, vzal admirálovu studenou ruku do své a řekl: „Gratuluji vám ke skvělému vítězství, mylorde. Je úplné, ačkoliv nevím, kolik nepřátelských lodí jsme zajali. Nebylo možné vidět zřetelně všechny lodě. Nicméně si jsem jist, že se nám vzdalo čtrnáct nebo patnáct lodí.“

„To je dobré, ale počítal jsem s dvaceti,“ reagoval Nelson na tuto zprávu, načež vydal svůj poslední rozkaz: „Zakotvěte, Hardy, zakotvěte!“ Cítil jak vzrůstá dmutí moře, předvídal, že se blíží vichřice.

„Domnívám se, mylorde,“ odpověděl Hardy nerozvázně, „že se teď admirál Collingwood ujme kontroly nad těmito záležitostmi.“

„Doufám, že ne dokud žiji, Hardy!“ zvolal Nelson a pokusil se nadzvednout na lůžku, což se mu nepodařilo. Ještě jednou důrazně zopakoval svůj rozkaz:

„Zakotvěte, Hardy.“

„Máme to signalizovat, pane?“

„Ano, protože kdybych žil, zakotvil bych.“ Nelson se odmlčel, ale po chvíli zase promluvil: „Cítím, že za několik minut už bude po všem. Neházejte mne přes palubu, Hardy.“

„Ach, ne, to rozhodně ne.“

„Pak tedy víte, co dělat,“ pokračoval Nelson. „Chci být pohřben po boku svého otce a matky, pokud král nenařídí, aby tomu bylo jinak. Postarejte se o mou drahou lady Hamiltonovou, Hardy, postarejte se o ubohou lady Hamiltonovou.“ Potom tiše řekl: „Polibte mne, Hardy.“²²⁰ Hardy poklekl a políbil ho na tvář. Pak minutu dvě tiše stál než si znovu klekl a tentokrát ze své vlastní vůle políbil Nelsona na čelo. „Kdo

²²⁰ Lee, Ch.: *Nelson and Napoleon: the long haul to Trafalgar*, London 2005, s. 355, uvádí, že se nyní spekuluje o tom, zda Nelson řekl *Kiss me, Hardy* (Polibte mne, Hardy) nebo *Kismet, Hardy* (Osud, Hardy). I Kovařík v knize *Trafalgar* na straně 433 tvrdí, že se opakuje posledně zmíněná interpretace, neboť polibek mezi muži působil nepatřičně, a tak je výklad často měněn za použití tohoto takřka stejně znějícího slova, ačkoliv ono *Kiss me, Hardy* slyšeli nejméně tři svědci a předchozí teorii nepodporuje žádné svědectví současníků. Naproti tomu Bennett na straně 275 píše, že bylo v té době běžné, aby se muži objímali a dávali si polibek. Víme, že admirál Jervis (pozdější lord St. Vincent) po bitvě u Mysu Sv. Vincenta Nelsona objal a Nelson po bitvě na Nilu políbil kapitána Thompsona z lodi *Leander*.

je to?“ zeptal se Nelson. Mohl se v té chvíli domnívat, že je to Emma, na kterou myslel nebo snad jeho dlouho zesnulá matka.

„To je Hardy.“

„Bůh vám žehnej, Hardy.“ Po osmi minutách odešel kapitán zpět na palubu. Nelson se obrátil na svého lodního kaplana, doktora Scotta, a pošeptal mu: „Doktore, nikdy jsem nebyl velkým hříšníkem.“ Pak ještě řekl: „Pamatujte, že lady Hamiltonovou a svou dceru Horatii zanechávám jako dědictví své vlasti. A... nikdy nezapomeňte na Horatii.“²²¹ Poté promluvil naposledy: „Díky Bohu, svou povinnost jsem splnil.“²²² Bylo půl páté, když Nelson zemřel. Tři hodiny a patnáct minut od chvíle, kdy byl raněn.

Po bitvě začala vichřice, kterou Nelson předvídal. Collingwood, který převzal velení, nezakotvil, ale s celou flotilou a ukořistěnými loděmi vyplul na moře, což mělo za následek, že z osmnácti zajatých nepřátelských lodí pouze čtyři bouři přežily. Britové o žádnou loď nepřišli, ale 1224 námořníků bylo raněno, 449 jich zemřelo - jen na *Victory* zemřelo 57 mužů, jedním z nichž byl Nelson. Na francouzsko-španělské straně bylo zraněno 1160 Francouzů a 1385 Španělů, zabito

²²¹ Smutnou skutečností je, že Emma a Horatia nedostaly po Nelsonově smrti nic. Emma zemřela ve věku padesáti let, v roce 1815, v Calais – do Francie uprchla, aby se vyhnula věznicí pro dlužníky. Lady Hamiltonová, která si osvojila „zhoubný zvyk požívat víno a alkohol ve strašlivém množství“ (Bennett, s. 287), zemřela v roce 1815 zřejmě na žloutenku. O Horatii se po její smrti postarala Nelsonova rodina. Horatia zemřela v roce 1881, ve věku 81 let a celý život uznávala Nelsona za svého otce, ale lady Hamiltonovou za svou matku neuznala nikdy – tu považovala pouze za opatrovnici. Poslední dodatek Nelsonovy závěti byl tento: „Služby Emmy Hamiltonové, vdovy po ctihodném siru Williamu Hamiltonovi, byly největšími službami prokazanými našemu králi a vlasti, ale přesto, pokud je mi známo, ani král, ani vlast je nikdy neodměnili.“ První službou, kterou lady Hamiltonová Anglii prokázala, bylo to, že v roce 1796 z dopisu španělského krále pochopila, že se Španělsko chystá Anglii vyhlásit válku, o čemž britskou vládu informovala – není ovšem prokázáno, jestli tomu skutečně tak bylo, např. Russell se na straně 50 k tomuto bodu kriticky vyjadřuje a tvrdí, že to není pravda. Druhou, již zmíněnou službou, bylo využití jejího vlivu u královny Marii Karoliny, aby se Nelsonovo loďstvo mohlo zásobit v syrakuských přístavech před tím, než porazilo francouzskou flotilu na Nilu. O těchto službách se Nelson ve své poslední vůli zmínil a pokračoval: „Kdybych byl sám s to odměnit její zásluhy, nevyzýval bych k tomu nyní svou vlast, ale protože to není v mých silách, poroučím lady Hamiltonovou do péče svého krále a vlasti s tím, aby jí bylo poskytnuto dostatečné zabezpečení, které by jí umožnilo žít tak, jak odpovídá jejímu stavu. Dobročinností své země také zanechávám svou adoptovanou dceru Horatii Nelsonovou Thompsonovou a přeji si, aby v budoucnu užívala pouze jméno Nelsonová. Toto jsou jediné laskavosti, o které žádám svého krále a vlasti v této chvíli, kdy pro ně jdu vybojovat bitvu. Kéž Bůh žehná mému králi a vlasti a všem těm, kteří mi jsou drazí. Je zbytečné, abych se zmiňoval o svém příbuzenstvu, jistě bude bohatě zaopatřeno.“ Tato Nelsonova závěť byla podepsána 21. října 1805, v osudný den bitvy u Trafalgaru, na palubě *Victory*, přičemž svědky při podepisování vůle byli kapitán Hardy a Blackwood. Celé původní znění závěti můžeme najít např. u Russella na straně 405.

²²² „Thank God, I have done my duty.“ Většina autorů zabývajících se Nelsonovým životem, kteří při psaní o Nelsonově smrti vycházejí ze záznamů doktora Beattyho, uvádějí, že jeho poslední slova jsou ta, uvedená nahoře v textu. Ovšem výjimkou je Bryant (s. 159) a Vincent (s. 583), kteří uvádějí, že Nelsonova poslední slova byla: „Bůh a moje vlast.“

bylo 3370 Francouzů a 1038 Španělů. 20 000 mužů se stalo válečnými zajatci, mezi nimiž byl i admirál Villeneuve²²³. Vítězství Královského válečného loďstva bylo dokonalé, nebezpečí invaze bylo zažehnáno, ale přesto byla veškerá radost přehlušena smutkem. Jistý námořník z lodi admirála Collingwooda napsal domů, že muži, kteří bojovali jako d'asi od chvíle, co byl Nelson zabit, jenom brečí jako holky. Stejný námořník také udává, že admirál Collingwood se dal do pláče hned, jak se doslechl, že Nelson zemřel.²²⁴

12.3. Reakce na Trafalgar

Nelsonovo tělo měla do Anglie přivést fregata, ale posádka *Victory* protestovala, protože se bála, že by jejich admirál padl do rukou nepřítele, což by ztrátu učinilo dvakrát tak bolestnou, a proto se námořníci z *Victory* usnesli, že tělo svého velitele přivezou do Anglie oni. Collingwood byl touto oddaností vůči svému mrtvému příteli dojat, a tak to povolil. Nelsonovo tělo bylo nejprve uchováváno v sudu s brandy²²⁵ a na Gibraltaru bylo přemístěno do sudu s vínem. Sud, největší, co na lodi byl, umístili do střední dělové paluby a ve dne v noci jej hlídala stráž námořní pěchoty, jak tomu bylo u Nelsonovy kajuty.

Zprávy o vítězství do Anglie přivezl škuner *Pickle*, jehož vlajka, stejně jako tomu po celé dva měsíce bylo na *Victory*, byla na znamení smutku vztyčena do půlky stěžně. Collingwoodova depeše však nezačínala zprávou o vítězství, které zajistilo Anglii bezpečí a upevnilo její dominantní postavení na moři, nýbrž slovy: „Sire, navždy se bude oplakávat smrt viceadmirála lorda vikomta Nelsona, který v nedávné bitvě s nepřítelem v hodině vítězství padl, zanechav mi povinnost informovat lordy zmocněnce Admirality. (...) Taková bitva nemůže být vybojována bez těžkých ztrát. Společně s britským válečným loďstvem a britským národem

²²³ Villeneuve byl v dubnu 1806 Angličany propuštěn a vrátil se do vlasti. Ve Francii se ubytoval v hotelu, odkud napsal své manželce dopis na rozloučenou. 22. dubna byl v posteli nalezen mrtvý. Na hrudi měl šest bodných ran od nože. Smrt prý byla způsobena zraněním, které si přivodil sám. Tělo nešťastného admirála bylo pohřbeno v noci bez vojenských poct.

²²⁴ Dopis, který Collingwood napsal jedenáct dní po bitvě své manželce Sáře do Anglie, mluví za své: „Jeho smrtí jsem nesmírně zarmoucen. Jeho udatnosti a skvělému velení se nikdo nevyrovná. Nevedla ho žádná šílená vášň pro boj, byla to a nejlaskavější lidská bytost, muž, který si často stýskal nad krutostí války. Cítil však silný smysl pro povinnost bránit zákony a svobodu své země, onu povinnost všech mužů. Cenil si života jen tehdy, když mu bylo umožněno, aby činil něco dobrého, a nesnažil by se zachovat si ho kvůli něčemu, co by nepovažoval za důležité. Je mrtev a já ho budu oplakávat, dokud budu chodit po tomto světě.“ Uvádí to také Worrall na straně 137.

²²⁵ Legenda praví, že se jednalo o rum.

netruchlím pouze nad tím, že zahynul vrchní velitel, netruchlím pouze nad ztrátou hrdiny, jehož jméno se stane nesmrtelným a vzpomínka na něj navždy drahá jeho zemi, ale mé srdce je rozerváno nejbolestnějším smutkem nad smrtí přítele, k němuž jsem po dlouhá léta důvěrného přátelství připoután nejpevnějšími pouty náklonnosti. Není mi útěchou ani taková slavná událost, při které padl.²²⁶ Tyto zprávy doručil na Admirality 5. listopadu poručík Lapenotiere, kde pánům z Admirality oznámil: „Pánové, dosáhli jsme velkého vítězství, ale ztratili jsme lorda Nelsona.“²²⁷

Lord Barham, První lord Admirality, napsal Fanny, aby jí vyjádřil účast nad smrtí jejího „slavného manžela“²²⁸. 6. listopadu se tyto zprávy dozvěděla i Emma. Do Mertonu za ní přišel kapitán Whitby, kterého poslali z Admirality. Jakmile se Emma dozvěděla, že Nelson padl, upadla do mdlob a když se probudila, nedokázala mluvit ani plakat, deset hodin tiše a bez hnutí seděla.

V tisku bylo Nelsonovo jméno uvedeno bez titulů a křestního jména, což dle anglických tradic bylo vyjádřením nejvyššího stupně úcty a lásky k jeho osobě. Celá Británie truchlila. Nelsonova smrt „byla chápána jako něco horšího než státní katastrofa. Muži strnule zírali na tu zprávu, jako kdyby se dozvěděli o ztrátě drahého přítele.“²²⁹ V *Naval Chronicle* se psalo: „Veřejnost je sklíčena. Mnoho hesel a transparentů dává znát, že smutek nad ztrátou lorda Nelsona je větší, než radost z vítězství.“²³⁰ Nelsonovi byla věnována také kázání a mše: „Jeho jméno je pomníkem, který bude nezmenšen existovat po celé věky a vřele uchovávan ve vzpomínkách Britů.“²³¹ K této události se vyjádřil dokonce i známý básník William Wordsworth v hrabství Cumberland. Dne 10. listopadu 1805 si do svého deníku zapsal: „Během snídane k nám dorazily zprávy o smrti lorda Nelsona a o vítězství u Trafalgaru. Byli jsme v šoku, když jsme se dozvěděli, že v Penrithu radostně znějí zvony.“²³² V Penrithu se skutečně vyzvánělo zvesela, protože tam věděli pouze o vítězství, nikoliv o Nelsonově smrti.

²²⁶ Lee, s. 328. Zde je celý Collingwoodův dopis.

²²⁷ White, C.: *The Nelson Companion*, London 2005, s. 3.

²²⁸ Pocock, T.: *Horatio Nelson*, s. 334.

²²⁹ Southey, kapitola IX, www.worldwideschool.org

²³⁰ Pocock, T.: *Horatio Nelson*, s. 335.

²³¹ White, úvodní strana. Výňatek z kázání reverenda Thomase Wooda 5. prosince 1805.

²³² Bennett, s. 285.

O Trafalgaru a Nelsonově smrti nemlčely ani francouzské noviny, i když fakta si poněkud přetvořily. Jediné, co byla v jejich podání pravda, bylo to, že Nelson padl. Jinak si nestydatě vymýšlely. Psaly, že Nelson dělal všechno pro to, aby se vyhnul bitvě, ale francouzsko-španělská flotila jej pronásledovala a dostihla u Trafalgaru. Kombinovaná flotila zvítězila, načež obdržela císařův rozkaz k vyplutí směrem k pobřeží nepřítele, kde rozdrtila zbytek britského loďstva. Nicméně, když se císař Napoleon dozvěděl o této bitvě pravdu, pouze lakonicky poznamenal: „Nemohu být všude.“²³³ Celý debakl, jehož výsledkem bylo před osm tisíc obětí, shrnul francouzský *Moniteur* do jedné věty: „Následkem bouřky po nerozumně vedené bitvě jsme přišli o několik lodí.“²³⁴ Jelikož v té době Napoleona zaměstnávaly naléhavější problémy, zpráva o Trafalgaru na něj neměla tak bezprostřední dopad. Její význam mu měl dojít až v následujících letech.²³⁵ Za zmínku stojí Napoleonův výrok, který pronesl několik měsíců po bitvě u Waterloo cestou do exilu na Svatou Helenu: „Všechny mé plány byly zmařeny britskou flotilou.“²³⁶

13. IMMORTAL MEMORY

Nelson se pro Angličany stal legendou, která je dodnes stále živá. Každý rok 21. října, v den bitvy u Trafalgaru, si Angličané na palubě lodi *Victory* toto vítězství připomínají a připíjejí na „Immortal Memory“²³⁷. Vzdávají tak hold admirálovi, který je v povědomí každého vlasteneckého Angličana hrdinou a ochráncem vlasti. Už Nelsonovi současníci o jeho hrdinství nepochybovali - stal se hrdinou ještě během svého života, zejména po bitvě na Nilu. Domnívám se ale, že především Nelsonova hrdinská smrt ve chvíli, kdy bránil Anglii před invazní flotilou nepřítele, měla velký podíl na upevnění tohoto Nelsonova statusu. Zaměříme se nyní na to, jak se tento kult vyvíjel.

Vše začalo Nelsonovou smrtí a jeho pohřbem, který se konal ve čtvrtek 9. ledna 1806. Jeho tělo bylo zabaleno do bavlněného plátna, ovinuto obvazy a uloženo do

²³³ Wintr, S.: *Napoleon a ti druzí*, Cheb 2003, s. 65.

²³⁴ Bennett, s. 284. Je třeba dodat, že o své porážce u Trafalgaru se Francouzi nezmínili dříve než po Novém roce.

²³⁵ Barnett, s. 114.

²³⁶ Warner, s. 241.

²³⁷ Tj. „Nesmrtelná vzpomínka.“

daru kapitána Hallowella, rakve zhotovené před sedmi lety z hlavního stěžně *l'Orient*. Tato rakev byla potažena saténem a uložena do rakve z jilmového dřeva, ta do olověné rakve a olověná byla uzavřena do další rakve z jilmu. Po tři dny bylo Nelsonovo tělo vystavěno v Greenwichi, kam se na mrtvého admirála přišlo podívat přes 100 000 lidí, což bylo mnohem více než se čekalo, takže musely být povolány zvláštní jednotky, aby pomohly kontrolovat dav.

Po veřejném vystavení před pohřbením následovalo pohřební procesí. Pohřební vůz byl navržen tak, aby připomínal řadovou loď, která měla místo plachet baldachýn. V průvodu pochodovalo téměř deset tisíc vojáků, jednatřicet admirálů a víc jak sto námořních kapitánů. Doktor Scott, Nelsonův kaplan, k pohřebnímu průvodu napsal, že „i ti největší žebráci opustili svoje stanoviště, nevšímali si procházejícího zástupu a zdálo se, že vzdávají čest jeho památce svým pohledem. Viděl jsem jich mnoho, byli potřeni a o berlich, smutně kroutili hlavou. To je skutečně náklonnost, jakou nelze koupit.“²³⁸ Pohřeb se konal v londýnské katedrále Svatého Pavla a trval přes čtyři hodiny. Obřadu se zúčastnili všichni princové z královské rodiny. Avšak neobjevila se tam ani Fanny, ani Emma. Jedna se bála, že by se tam mohla potkat se ženou, která ji připravila o manžela; druhou nikdo nepozval. Jakmile byla rakev spuštěna do krypty, byla uložena do sarkofágu s černého mramoru²³⁹ na nejčestnější místo katedrály, přímo pod dómem Svatého Pavla. Během obřadu zazněly skladby Purcella a Handela zkomponované u příležitosti pohřbu královny Marie v roce 1695 a královny Karoliny, choti krále Jiřího II., v roce 1737. Nelsonův pohřeb byl jedním z nejvelkolepějších obřadů v historii Británie až do té míry, že by se dal svou okázalostí srovnat s pohřbem královským. Na tuto událost by dnes mohlo být nahlíženo jako na kombinaci pohřbů sira Winstona Churchilla a princezny Diany – muže, který bránil svou zem, a milované celebrity.²⁴⁰

Krátce po zprávách o Nelsonově smrti se v divadlech se uváděly hry²⁴¹ na jeho počest. Nezůstalo jen u divadelní produkce. Brzy se po celé zemi začaly stavět

²³⁸ Bennett, s. 286.

²³⁹ Tento sarkofág byl původně navržen pro kardinála Wolseyho před třemi staletími, ale tento kardinál byl obviněn z velezrady, a tak, když v roce 1530 zemřel, sarkofág nebyl použit. (Viz. Přílohy, strana 118, příloha č. 41)

²⁴⁰ Toto přirovnání použil Lavery na straně 134.

²⁴¹ V Drury Lane to byla hra „Vítězství a smrt Lorda Nelsona“ („*The Victory and Death of Lord Nelson*“), v Covent Garden „Nelsonova sláva“ (*Nelson's Glory*). Obě hry zmiňuje Russell na s. 411.

památníky připomínající admirála a jeho vítězství. Nejznámějším z nich je beze sporu Nelsonův sloup²⁴² na Trafalgarském náměstí v Londýně, který byl dokončen v roce 1849. V roce 1940, když plánoval invazi do Anglie, Adolf Hitler prohlásil: „Od bitvy u Trafalgaru Nelsonův sloup symbolizuje britskou námořní moc a světovou nadvládu. Bylo by impozantním zdůrazněním německého vítězství, kdyby se Nelsonův sloup převezl do Berlína.“²⁴³ Operace Lvoun se naštěstí nezdařila, tudíž Nelson na Trafalgarském náměstí stojí dodnes. Avšak mnoho let před sloupem na Trafalgar Square byl vztyčen pilíř v Dublinu, který byl v roce 1966 Irskou republikánskou armádou vyhozen do povětří na protest proti britskému imperialismu. Ve Skotku dvě soupeřící města Dublin a Edinburgh také postavila tomuto admirálovi památník²⁴⁴. Pomník v Dublinu byl v roce 1810 poškozen během bouře, když do něj udeřil blesk, byl ale opraven. Nelson má svou sochu i v Bridgetownu na vzdáleném Barbadosu. Po Nelsonovi se také začala pojmenovávat města např. v Lancashiru, ve Walesu, na Novém Zélandu nebo v Britské Kolumbii v Kanadě. Řeka nesoucí admirálovo jméno ústí do Hudsonského zálivu a na jižním pobřeží Austrálie můžeme najít mys Nelson. Jak se dá předpokládat, také mnoho lodí bylo pojmenovaných po Nelsonovi nebo po některé z jeho bitev (např. *HMS Lord Nelson*, *HMS Horatio*, *HMS Trafalgar*, *HMS Nile* atd.).

Nelson se stal nesmrtelným. Admirál Collingwood už ve své první depeši o Nelsonovi řekl, že je to „hrdina, jehož jméno bude nesmrtelné.“²⁴⁵ Slovo „nesmrtelnost“ bylo v souvislosti s Nelsonem nepočítaněkrát skloňováno. Za prvé ve smyslu, že Nelsonův duch se stále vrací, aby dohlédl na osud své vlasti a podnítil své druhy k tomu, aby konali další hrdinské činy. Mnoho básní z té doby má za námět toto téma. Inspirovalo se tím umění i literatura. Písně a básně o Nelsonovi byly oblíbené ještě na počátku dvacátého století. Za druhé jde o křesťanský smysl - Nelson je vykreslen jako Spasitel své země, který za svou vlast a přátele obětoval svůj vlastní život. Malíř Samuel Drummond je autorem obrazu, kde je zachycena Nelsonova smrt, avšak zobrazeny jsou jen ústřední postavy, okolo zuřící bitva zobrazena není – tento obraz blízce připomíná náboženské téma „Snímání z Kříže“.

²⁴² Viz. Přílohy, strana 119, příloha č. 45

²⁴³ White, s. 131.

²⁴⁴ Viz. Přílohy, strana 118, příloha č. 43

²⁴⁵ White, s. 14.

Podobnost s tímto tématem je ještě větší u obrazu „Nelsonova nesmrtelnost“²⁴⁶ od Benjamina Westa.

V padesátých letech devatenáctého století byla Velká Británie ve válce s Ruskem, načež následovaly koloniální války a dlouhé období soupeření s Francií. To vedlo k obnovení zájmu o ozbrojené síly, zejména o námořnictvo. Nelson se stále víc a víc stával symbolem patriotismu. Například když měl být Parlament vyzdoben freskami zobrazujícími historické a alegorické scény, ta nejprestižnější místa byla vyčleněna pro „Waterloo: Setkání Wellingtona a Bluchera“ a „Trafalgar: Nelsonova smrt“. Nelson se stal ikonou – symbolem slavné minulosti Británie a její nadějí na podobně slavnou budoucnost. Jak jsem již napsala v úvodu, Nelsonovo jméno se stalo jakýmsi talismanem. Když začala první světová válka, na keramických předmětech, papírových a hedvábných kapesnicích a dalších upomínkových předmětech se objevovaly portréty britského vrchního velitele flotily, sira Johna Jellicoa, a Nelsona. Poválečná deziluze Nelsonovu legendu ještě posílila, namísto toho, aby ji pohřbila. Poprvé byl Nelson vážně studován dramatiky a začaly se o něm hrát divadelní hry, které rozebíraly vztah mezi ním a Emmou Hamiltonovou. Později se točily o Nelsonovi také filmy. Nejznámější z nich je film z roku 1942 *That Hamilton Woman* režírovaný Alexandrem Kordou, kde titulní roli Nelsona věrně ztvárnil Laurence Olivier a Emma Vivien Leigh. Jde údajně o nejpřesnější zachycení Nelsona na filmovém pásu. Colin White na straně 27 udává, že tento film se těšil velké oblibě u sira Winstona Churchilla, který se při jeho sledování rozplakal před skupinou námořních důstojníků. Můžeme se jen domnívat, že se to stalo během finální scény filmu, kdy Nelson umírá. Churchill měl svou vlastní kopii, kterou si často pouštěl a vždy u toho plakal. Dnes už víme, že se podílel na realizaci filmu. Kordův syn v biografii svého otce odhalil, že Churchill pomáhal napsat několik promluv mezi něž patří i Nelsonovo zvolání: „S diktátory se nedá uzavřít mír!“²⁴⁷

Během druhé světové války Nelsonova legenda ožila více než kdy jindy. Jeden ze současných námořních historiků prohlásil: „Nelsonovo jméno se stává národním

²⁴⁶ Viz. Přílohy, strana 118, příloha č. 42

²⁴⁷ White, s. 27. Vzato ze zmíněného filmu – scéna, kdy se Nelson rozčiluje na Admiraltě kvůli tomu, že byl s Francií podepsán v roce 1802 Amienský mír.

symbolem v dobách nebezpečí. V dané chvíli ho moc nepotřebujeme, ale na počátku čtyřicátých let minulého století (během 2. světové války) se Nelson objevoval snad v každé druhé Churchillově větě. Považujeme ho za jakýsi talisman, maskot, který s sebou bereme do války.²⁴⁸ Zase se psaly básně o jeho putujícím duchovi, který ochraňuje Británii. Každý druhý rok se vydávaly jeho biografie. V roce 1993 byla poprvé uvedena dokumentární série „Velcí velitelé“ ve které byl Nelson jediným Britem a jediným námořníkem. V roce 2002 skončil na devátém místě v anketě o největšího Brita. Je tedy jasné, že platí slova admirála St. Vincenta: „Existuje pouze jeden Nelson.“²⁴⁹ Ke shrnutí této kapitoly, abychom pochopili Nelsonovu důležitost i v dobách přítomných, cituji slova námořníka z *HMS Fearless*: „Nelsonův duch žije dál.“²⁵⁰

²⁴⁸ Worrall, s. 135. Autorem výroku je Andrew Lambert. Pravdou je, že sir Winston Churchill byl velkým Nelsonovým obdivovatelem. Lavery na straně 9 uvádí svůj názor: „Pokud je Churchill slavnějším z těchto dvou, je tomu tak hlavně proto, že byl posledním velkým ochráncem své vlasti.“

²⁴⁹ Bennett, s. 288.

²⁵⁰ White, s. 31.

14. ZÁVĚR

Ve své práci jsem se zaměřila na Nelsonův veřejný život, jen okrajově jsem zmínila jeho soukromí. Tato práce se může jevit jako příliš jednostranně zaměřená, avšak, jak už bylo řečeno, Nelson nebyl muž mnoha zájmů, ve skutečnosti žádné koníčky neměl. V podstatě celý svůj život strávil na moři, sloužit svému králi a vlasti povyšoval nad všechno ostatní, což byl ostatně také jeho názor. Třebaže měl, kupříkladu díky vzdělanému siru Williamu Hamiltonovi, příležitost obeznámit se s historií a uměním v podobě antických soch a vzácných obrazů, nikdy o knihy, umění a historické památky neprojevil větší zájem, což u velkých mužů, jako je například Napoleon, nebývá příliš obvyklé. Ovšem je třeba zopakovat, že během krátkého pobytu v Praze Nelson dle očitých svědků osobně navštívil Strahovský klášter a kostel Svatého Mikuláše na Malé Straně. Jedná se však jen o stavby sakrálního charakteru a jsem tudíž toho mínění, že tento fakt nelze přisuzovat tomu, že by admirála Nelsona zajímaly pražské historické památky, ale spíše jeho víře v Boha. Zdá se tedy, že celých sedmačtyřicet let Nelson zasvětil pouze své aktivitě na moři, plnění povinnosti vůči svému vladaři. Z toho a vztahu s lady Hamiltonovou sestával celý jeho svět.

Prostřednictvím této práce si čtenář může udělat vlastní úsudek o této osobnosti. Je jisté, že byl velmi statečným velitelem, navzdory tomu, že neuměl plavat a po celý život trpěl mořskou nemocí. Tuto jeho odvahu bych ovšem přičetla i tomu, že byl velmi pobožný a věřil tomu, že se bude dít vždy Boží vůle²⁵¹ a jen Bůh rozhodne o tom, kdy učiní konec jeho žití – pakliže přijmeme jeho ideologii, nepovažoval za riziko jít v čele svých námořníků do bitvy, pokud by se Bohu zachtělo, ukončil by jeho život nějakým jiným způsobem i v bezpečí lodi. S jeho náboženským cítěním se ovšem rozchází to, že ačkoliv byl sám ženat, vstoupil do mimomanželského

²⁵¹ Často říkával: „Děj se vůle Boží.“ „*God's will be done.*“ Když opouštěl Merton a jel do Portsmouthu, zapsal si do svého deníku: „Kéž mi Bůh, kterého uctívám, umožní vyplnit očekávání mé vlasti; a pokud je Jeho laskavým přáním, abych se vrátil, nikdy se nepřestanu s díky obracet na trůn Jeho milosti. Ale pokud mi stanovil, že je mým osudem, aby byly zkráceny mé dny na zemi, skláním se před Ním s největší pokorou.“ Oman, strana 141. V roce 1795 také v jednom ze svých dopisů psal: „Životy všech jsou v Jeho rukou, který nejlépe ví, zda život zachovat nebo ne. Přijímám Jeho vůli. (...) Slavná smrt by měla být záviděna. Pokud se mi něco stane, pamatujme, že smrt je dluh, který musíme všichni splatit – jestliže teď nebo až za několik let má jen malý význam.“ Vincent, s. 141. V září 1805 psal svému příteli Davisonovi: „Kdybych padl při takové slavné příležitosti, bude mou pýchou, že jsem se postaral o to, aby se za mě moji přátelé nemuseli stydět. Tyto věci jsou v rukou moudré a spravedlivé Prozřetelnosti, stane se Jeho vůle!“ Vincent, s. 560.

poměru a zplodil nemanželské dítě. Víme, že byl díky tomu stíhán výčitkami svědomí a sám sebe obhajoval, tak jako to dělával i v dopisech svým nadřízeným, pokud si přiznal, že chybil.

Není také sporu o tom, že byl posádkami lodí jeho flotily milován, neboť byl skvělým nadřízeným. Jeho muži neplnili rozkazy ze strachu, jak to bylo u jiných velitelů, ale protože sami chtěli udělat to, co po nich Nelson žádá a vyhovět mu. Třebaže je Nelsonovi přičítána velká ješitnost a domýšlivost, tato vlastnost se neprojevovala ve společnosti jeho důstojníků a přátel. Byla patrná pouze cizincům, ale nebyla čitelná dokonce ani z jeho korespondence, kde ventiloval své emoce tak jako jiní lidé ve svých denících. Zřídka někdo zaznamenal, že byl domýšlivý, ať už ti, kteří s ním sloužili nebo ti, kteří jej potkali na pobřeží. Lékař flotily, Leonard Gillespie, zaznamenal, že Nelson je „oproštěn od upjatosti a formálnosti do takové míry, kterou povoluje důstojnost, a je velmi komunikativní.“²⁵² Kapitán Duff z *HMS Mars* napsal své ženě, že Nelson „je jednoznačně tím nejpříjemnějším admirálem, pod kterým jsem kdy sloužil.“²⁵³

Jakkoliv byl dobrým nadřízeným, byl špatným podřízeným - neuváděla jsem případ, kdy třikrát opakovaně odmítl rozkaz vrchního velitele lorda Keitha k vyplutí na Minorku a stále prodléval na Sicílii, neboť považoval za důležitější ochraňovat Království obojí Sicílie než jedno z dominií Velké Británie. Lze se ovšem domnívat, že toto Nelsonovo tvrzení bylo pouze jakýmsi ospravedlněním toho, že navzdory rozkazům zůstává na Sicílii po boku své milenky, Emmy Hamiltonové. Za toto vážné provinění Nelson od Admirality obdržel pouze mírnou výtku: „Jejich lordstva nevidí adekvátní důvod k tomu, proč jste neuposlechl rozkazy svého velícího důstojníka a proč jste nechal Minorku vystavenou riziku, že bude napadena, aniž by jí mohla být námořní síla oporou.“²⁵⁴ S velkou pravděpodobností lze říci, že mnozí jiní, kteří by se takto prohřešili, by stanuli před vojenským soudem za neuposlechnutí rozkazů nadřízeného důstojníka.

²⁵² Lavery, s. 117.

²⁵³ Lavery, s. 126.

²⁵⁴ Bennett, s. 162.

Přitom to byl Nelson, který ke svým mladým kadetům promlouval se slovy: „Jsou tu tři věci, mladý muži, které musíte mít stále na paměti. Zaprvé, musíte bezvýhradně dbát rozkazů, aniž byste se pokusil utvořit si jiný názor, týkající se jejich správnosti, za druhé, musíte každého, kdo mluví zle o vašem králi, považovat za nepřítele a, za třetí, musíte nenávidět Francouze, tak jako nenávidíte ďábla.“ Jedině snad u poslední věty, kde se více než kdy jindy projevila jeho zaujatost, si můžeme být jisti, že ji považoval skutečně za neporušitelnou zásadu (víme, že nechtěl na svou loď přijmout ani Francouze, který mu přinášel informace o nepřátelské flotile). První zásadu ovšem pravidelně porušoval – odmítal striktně dodržované manévry a ani během bitev neuposlechl rozkaz velitele, pokud byl přesvědčen o tom, že jedná správně. Druhou zásadu do porušil jen jednou, a to v případě, kdy před soudem obhajoval plukovníka Desparda. Nad tím bych se v závěru chtěla pozastavit. Jak by někdo, kdo byl svému králi věrný a uctíval ho, mohl hájit potenciálního vladařova vraha? Je možné, že Nelsonův vztah ke králi ochladl. Pokud tomu tak skutečně bylo, mohlo to být způsobeno několika faktory. Za prvé tím, že o Nelsonovu mimomanželském poměru se dobře vědělo i u dvora a bylo to nepřipustné. To mělo také za následek, že lady Hamiltonová, ač pro svou vlast mnohé vykonala, nebyla nikdy u dvora přijata, což netrápilo jen ji, ale pochopitelně i Nelsona. Za druhé, díky tomu pravděpodobně ochladl i králův vztah k Nelsonovi, takže toto ochladnutí bylo zřejmě oboustranné. Během jedné audience byl Nelson velmi dotčen tím, že se jej král formálně zeptal, zda je už zdravý, načež se otočil ke svému generálovi a půl hodiny s ním v dobré náladě hovořil, aniž by počkal na Nelsonovu odpověď.²⁵⁵ Toto úmyslné královo přehlížení mohlo být způsobeno kupříkladu tím, že Nelson se prohřešil proti etiketě, neboť byl na banketu u starosty Londýna dříve než navštívil krále. Také je možné, že se králi protivilo, že Nelson nosí zahraniční řády a vyznamenání, a to i přesto, že se Nelson o těchto věcech, zda je to vhodné či není, nechal poučit. Také není vyloučeno, že toto královo chování bylo předzvěstí nadcházejícího záchvatu šílenství. Po bitvě u Kodaně se stalo něco podobného, když se Nelsona král Jiřímu na audienci zeptal: „Lorde Nelson, vy jste se vrátil?“ Když o tom Nelson vyprávěl, poznamenal: „Lákalo mne, abych řekl: ‚Sire, byl jsem pryč a zase jsem přijel. Vaše Veličenstvo asi neslyšelo o bitvě u Kodaně?‘“²⁵⁶ Tato poznámka také příliš nevyovídá o tom,

²⁵⁵ Russell, s. 175.

²⁵⁶ Pocock, T.: Horatio Nelson, s. 243.

že by Nelsonovy vztahy ke králi byly vřelé. Za třetí, králův syn, princ z Walesu, zatoužil po lady Hamiltonové a chtěl s ní povečeřet. Tehdy Nelson ve svých dopisech Emmě Hamiltonové ukázal, jak žárlivých scén je schopen a k princovi pojal nedůvěru, což k dobrým vztahům s králem také nepřispělo. Přesto byl král Jiří hluboce zasažen zprávami o Nelsonově smrti. Vše se dozvěděl 5. listopadu v sedm ráno a téměř pět minut se nezmohl na slovo. On i královna byli nešťastní namísto toho, aby se radovali, že invaze už nehrozí. Byl to král, kdo navrhl, aby se Nelsonova poslední bitva jmenovala bitva u Trafalgaru.

K tomu, že byl mimořádným velitelem nesporně přispívalo to, jaké měl vztahy se svými podřízenými, ale také jeho osobní vlastnosti. Nejenom jeho odvaha, také smysl pro povinnost a ctižádostivost - ambice pro čest a slávu, která jej inspirovala k tomu, aby se poprvé vzeprl Bojovým instrukcím a na vlastní pěst se angažoval v bitvě u Sv. Vincenta, kde se svou lodí vyjel z bitevní linie. Když po bitvě na Nilu dosáhl slávy, hnala jej touha splnit svou povinnost. Jeho ambice byly vysoké, chtěl dosáhnout ohromujících vítězství, nekladl si za cíl nepřítele porazit, ale přímo rozdrtit. K tomu mu nejednou přispěla novátorská taktika, kterou sám vymyslel a ne ta, která byla formulována v Bojových instrukcích. Ačkoliv byl nepopíratelně vynikajícím velitelem a stratégem, nelze ho idealizovat. Zakusil také neúspěch, o čemž mluví jeho porážky u Tenerife a u Boulogne. Dalo by se říci, že hlavními příčinami těchto nezdarů byla Nelsonova nerozvážnost a unáhlenost. Ale na druhou stranu, kdyby se u něj tyto vlastnosti neobjevovaly, dokázal by ještě v bitvě u St. Vincenta vyvinout iniciativu, která přinesla jeho veliteli vavříny za vítězství? Byl by ještě schopen překvapit Bruyese nočním útokem v Aboukirské zátocě? Je možné, že nebýt těchto vlastností, třeba by u Kodaně stejně jako admirál Hyde Parker váhal, zda má podstoupit riziko a zaútočit na město nebo zda se má střetnout s Villeneuvem, který měl početní převahu. Tyto otázky už nikdo nezodpoví, ale je dobré alespoň se nad nimi zamyslet.

Často je Nelsonovi vytýkána, především v Southeyho biografii, krutost a úskočnost, kterou projevil během potlačování revoluce v Neapoli. Taková kritika může být jen zmírněna faktem, že Nelson jednal pod nepřímým nátlakem neapolské královny a Emmy Hamiltonové. Přesto je tato epizoda jednou z nechvalně známých z jeho života. Pokud jde o jeho taktiku, ačkoliv byla novátorská, často se uchýloval k jedné

a té samé, která se mu již předtím osvědčila. Taktika, kterou použil v bitvě na Nilu, je tatáž uplatněná v bitvě u Kodaně. O idealizaci nemůže být řeč ani na poli soukromém. Od doby, co se stala lady Hamiltonová jeho milenkou, byl k Fanny velmi bezohledný a krutý. V roce 1801 lady Spencerová, choť Prvního lorda Admirality, si během večeře u Prvního lorda všimla toho, jak se Nelson ke své manželce choval: „...dával jí najevo každou možnou známku odporu, dokonce pohrdání. Takovou změnu jsem nikdy neviděla!“²⁵⁷

Nelsonův přínos spočívá zejména ve vítězství u Trafalgaru, které s ním je spojováno. Velmi zajímavá je poznámka publicisty Tima Claytona: „Trafalgar byl svědkem triumfu britské síly. Díky Trafalgaru se angličtina stala celosvětovým jazykem námořního obchodu.“²⁵⁸ Toto vítězství mělo ohromný význam. Podle Paula Johnsona učinila bitva u Trafalgaru z jakékoliv invaze už jen neuskutečnitelný sen.²⁵⁹ Také André Maurois se zmiňuje o tom, že od bitvy u Trafalgaru a pak po celé devatenácté století považovali všichni vladaři včetně Napoleona myšlenku napadnout anglické loďstvo za absurdní. Bitva u Trafalgaru znamenala pro francouzské válečné loďstvo totéž, co Waterloo pro pozemní vojska.²⁶⁰ Byla to poslední bitva plachetnic, která Velké Británii na celé století zajistila nikým nepopíranou vládu nad oceány a obhájila její status Královny moří. Jak už jsem ale zmínila v úvodu a v kapitole věnované bitvě na Nilu, musí být rovněž připomenuto toto Nelsonovo vítězství na egyptských březích. Bylo neoddiskutovatelně důležité, zejména proto, že byla odříznuta francouzská armáda, což jistě napomohlo tomu, že byl zmařen Napoleonův plán na vytlačení Britů z Indie, a díky tomuto úspěchu Turecko vyhlásilo Francii válku. Dalším Nelsonovým přínosem je jistě jeho nový přístup k bitevní taktice, čímž se stal inspirací pro další námořní velitele až do dnešních dnů.

²⁵⁷ Pocock, T.: Horatio Nelson, s. 219.

²⁵⁸ Worrall, s. 135.

²⁵⁹ Johnson, P.: Napoleon, Brno 2003, s. 60.

²⁶⁰ Elton, G. R.: Angličané, Praha 2000, s. 167.

SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY

Prameny

Sir Harris Nicolas, The Dispatches and Letters of Vice-Admiral Lord Nelson (1844-6)

James Harrison, The Life of Horatio Lord Viscount Nelson (1806)

The Letters of Lord Nelson to Lady Hamilton (vydáno anonymně v roce 1814)

Sir William Beatty, The Authentic Narrative of the Death of Lord Nelson (1807)

Literatura

Arnold-Baker Ch., The companion to British history, London 1996

Bandasová M., Horation Nelson – Hrdina od Nilu, Praha 2007

Bankl H., Život a smrt slavných, Praha 2004

Barnett C., Bonaparte, Brno 2005

Bennett G., Nelson the Commander, London 1972

Bouhler P., Napoleon – Hvězdná dráha génia, Praha 1944 (přeložil V. Fiala)

Bryant A., Nelson, London 1970

Cannon J., The Oxford companion to British history, Oxford 1997

Christie I. R., Wars and Revolution: Britain 1760-1815, London 1982

Dubská A. a kolektiv, Kdo byl kdo – proslulí návštěvníci, Praha 2001

Dumas A., Lady Hamiltonová, Praha 1989

Dumas A., La San Felice, Český Těšín 2000

Elton G. R., Angličané, Praha 2000

Forester S. C., Řadová loď, Praha 2004

Fraser F., Beloved Emma: The Life of Lady Hamilton, London 1986

Giorgetti F., Slavné plachetnice, Praha 2003

Herenberg B. a kolektiv, Kronika lidstva, Bratislava 1992

Holmes R., Napoleonské války, Brno 2008

Johnson, P., Napoleon, Brno 2003

Jůn L., Napoleonské války, Praha 2005

Kennedy L., Nelson and his captains, Glasgow 1975

Kossak V., Nevěry slavných, Praha 2001

Kovařík J., Korzáři Francouzské revoluce, Třebíč 2001
Kovařík J., Trafalgar – Anatomie námořní bitvy, Praha 2008
Lavery B., Horatio Lord Nelson, London 2003
Lee Ch., Nelson and Napoleon: the long haul to Trafalgar, London 2005
Marcus, G. J., A Naval History of England. Vol 2. the Age of Nelson, London 1971
Marshall D., Eighteen century England, London 1974
Maurois A., Dějiny Anglie, Praha 2000
McDowall D., An Illustrated History of Britain, London 1989
Michelet J., Francouzská revoluce, Praha 1989
Mountfield D., England, London 1978
O'Brian P., Kapitán fregaty, Praha 2002
Oman C., Lord Nelson, London 1968
Parkinson C. N., Britannia rules; the classic age of naval history 1793-1815, London 1977
Plumb J. H., England in the eighteenth century, Harmondsworth 1985
Pocock T., Horatio Nelson, London 1999
Pocock T., Nelson and his world, London 1968
Robertson G., England under the Hannoverians, London 1911
Russell J., Nelson and the Hamiltons, New York 1969
Sinoué, G., Sladká Emma, Frýdek-Místek 2003
Soboul A., Velká francouzská revoluce, Praha 1964
Tinková D., Francouzská revoluce, Praha 2008
Truchanovskij V., Osud admirála Nelsona, Praha 1992
Vincent E., Nelson – love and fame, London 2003
Warner O., A Portrait of Lord Nelson, Harmondsworth 1963
Warner O., Nelson's Battles, London 1965
White C., The Nelson Companion, London 2005
Wintr S., Napoleon a ti druzí, Cheb 2003
Worrall S., Bitva u Trafalgaru - Osudné vítězství, National Geographic (Praha, říjen 2005)

Internetové stránky:

Oficiální stránky britské Nelsonovy společnosti : www.nelson-society.org.uk

Stránky Národního námořního muzea: www.nmm.ac.uk

Nelsonovy dopisy a depeše od roku 1797 do roku 1805: www.wtj.com

Odkaz na stránku, kde je v elektronické podobě k dispozici kompletní kniha Roberta Southeyho „The Life of Horatio Lord Nelson“: www.worldwideschool.org

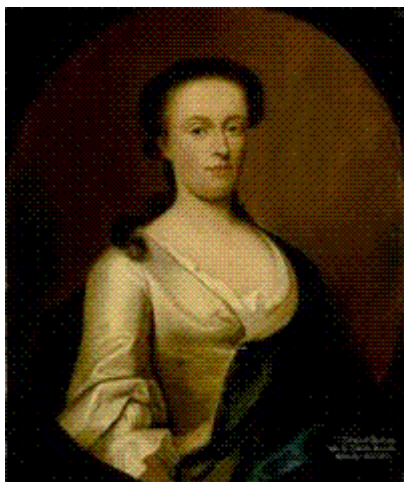
KLÍČOVÁ SLOVA

Nelson
Lady Hamiltonová
Velká Británie
Královské námořnictvo
Napoleonské války
Biografie
Kodaň
Mys Svatého Vincenta
Bitva na Nilu
Bitva u Trafalgaru
Velká francouzská revoluce
Válka za nezávislost

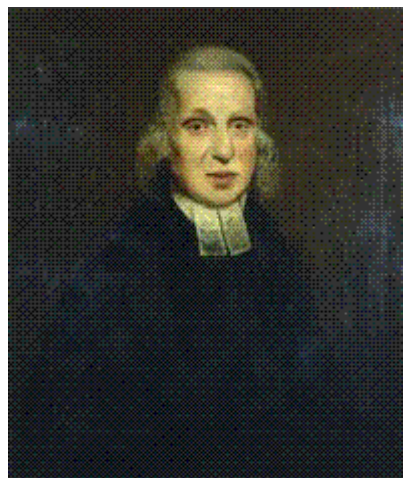
KEY WORDS

Nelson
Lady Hamilton
Great Britain
Royal Navy
Napoleonic wars
Biography
Copenhagen
Cape St Vincent
Battle of the Nile
Battle of Trafalgar
French Revolution
The American war of Independence

PŘÍLOHY



1. Nelsonova matka Catherine



2. Nelsonův otec, farář Edmund Nelson



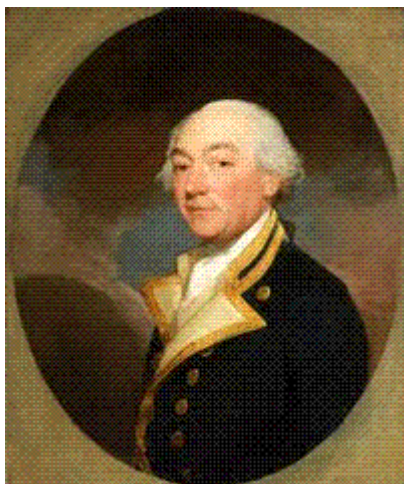
3. Nelsonův strýc, kapitán Suckling



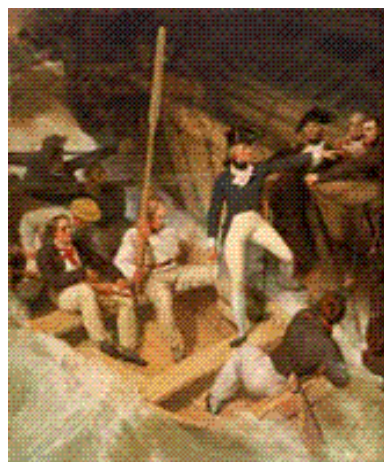
4. Nelsonovo rodiště, fara v Burnham Thorpu



5. Nelson v chlapeckých letech při potyčce s ledním medvědem na Severním pólu. Snadno si domyslíme, že tato představa je poněkud odlišná od skutečnosti (přínejmenším vzdáleností obou aktérů).



6. Kapitán Locker, jeden z Nelsonových přátel a učitelů.



7. „Teď je řada na mně!“ aneb americká pašerácká loď zajata Nelsonem, druhým důstojníkem z *Lowestoffe*.



8. Nelson jako jednadvacetiletý kapitán po návratu z neúspěšné výpravy do Nicaragui na obraze od Johna Riguada.



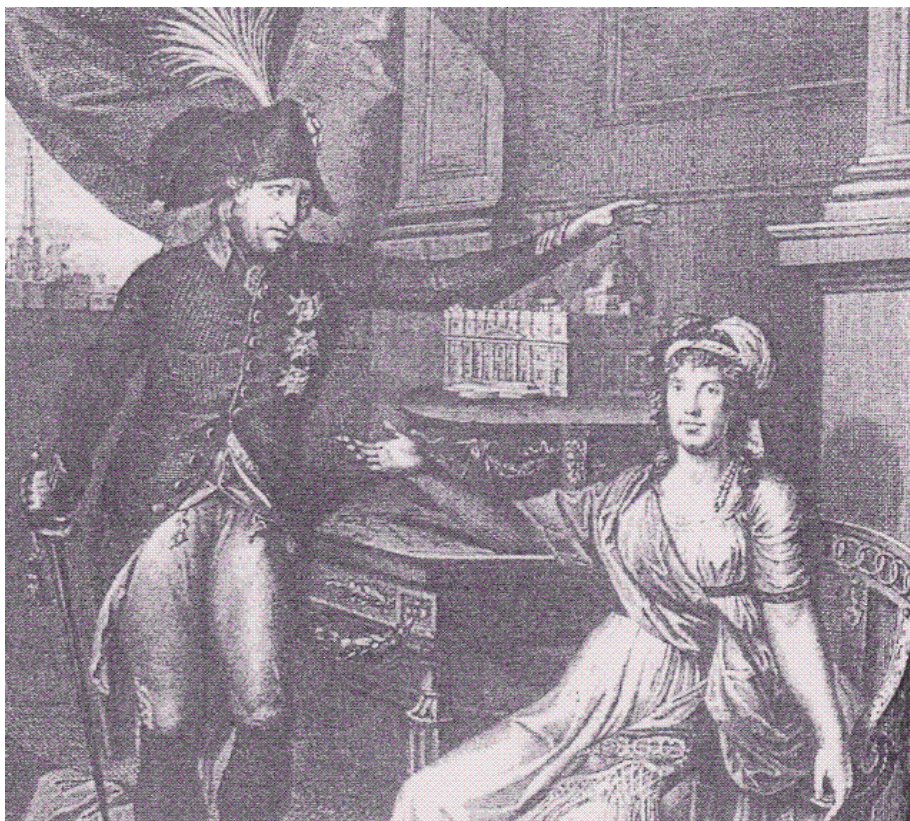
9. Alexander Davison, Nelsonův dobrý přítel, finanční poradce a později také kořistný agent.



10. Fanny Nisbetová, Nelsonova choť.



11. Sir William Hamilton, britský velvyslanec v Neapoli a manžel Emmy Hamiltonové.



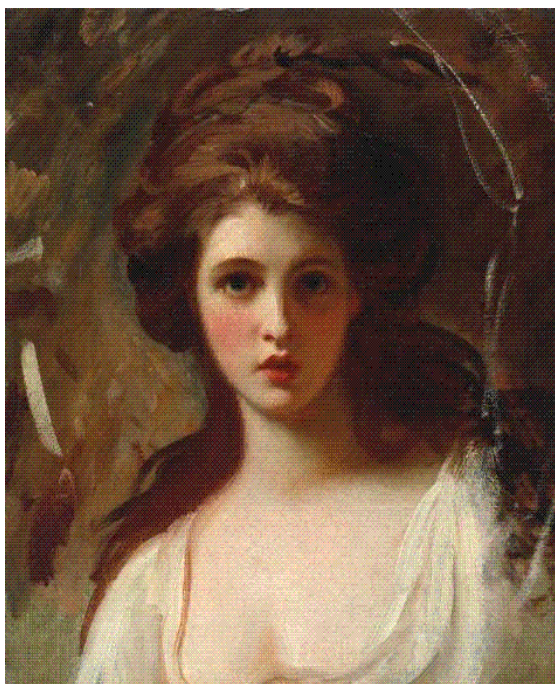
12. Neapolská královna Marie Karolína a král Ferdinand v imponantních pózách. Skutečnost však byla poměrně odlišná.



13. Lady Hamiltonová, Nelsonova milenka.



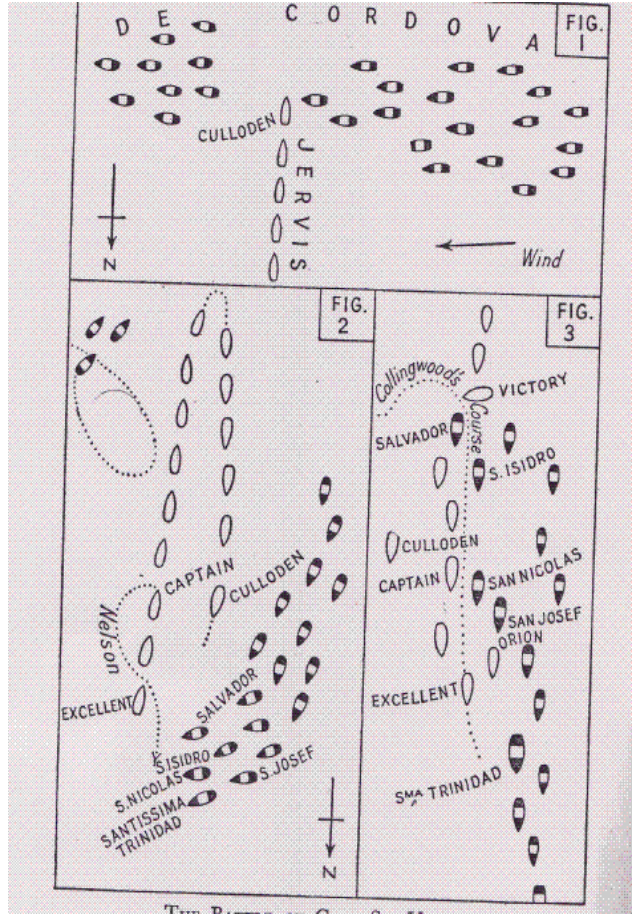
14. Emma Hamiltonová



15. Horatia, dcera Nelsona a Emmy. Jde o kresbu, kterou měl Nelson pověšenou ve své kajutě na *HMS Victory*. Zde je Horatia jako již dvouleté, baculaté dítě.



16. Admirál John Jervis – po bitvě u Mysu Sv. Vincenta Lord St. Vincent.



17. Mapa bitvy u St. Vincenta, 14. 2. 1797



18. Obraz bitvy u Mysu Svatého Vincenta, kde je zachycen i „Nelsonův patentní most pro abordování lodí první třídy“.



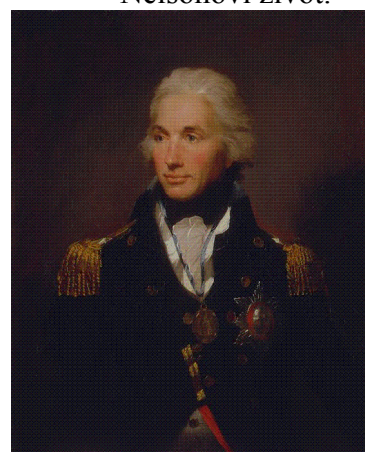
19. Španělská loď *San Josef* kapituluje před Nelsonem.



20. Boj u Cadizu v červenci 1797, kde kormidelník Sykes dvakrát zachránil Nelsonovi život.



21. Obraz zachycuje situaci po nezdařeném útoku na Tenerife na Santa Cruz, 24. července 1797. Mladík, podpírající Nelsona, který byl zasažen do pravé paže, je Nelsonův nevlastní syn Josiah.



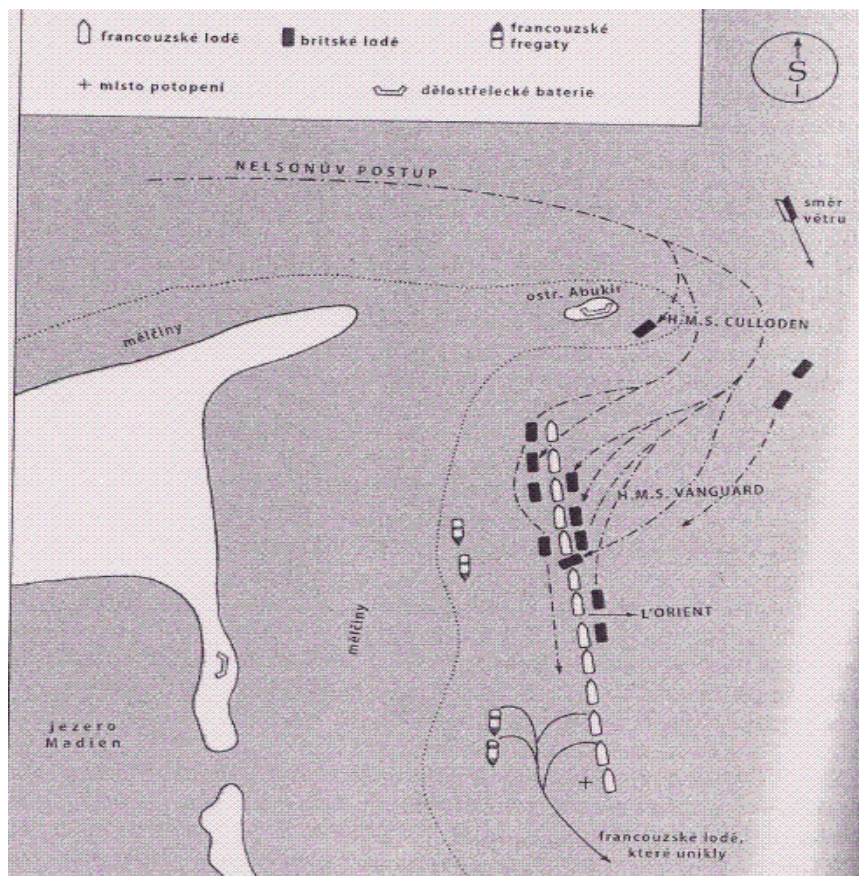
22. Nelsonův portrét od Lemuela Abbotta. Nelson byl portrétován po ztrátě paže a dle jeho manželky Fanny jej tento obraz věrně zachycuje.



23. Admirál Nelson



24. Bitva na Nilu neboli u Aboukiru, 1. srpna 1798



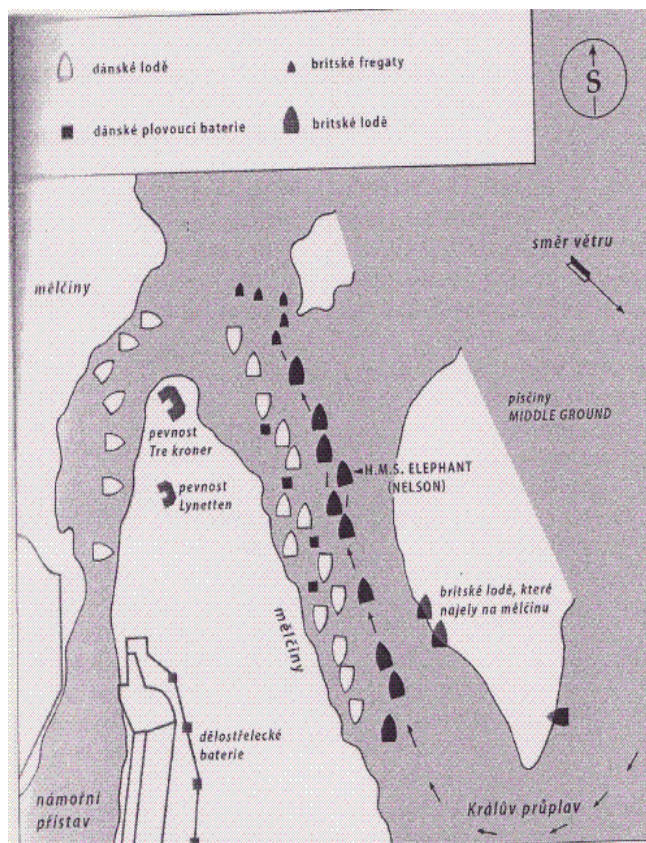
25. Bitva na Nilu, mapka



26. Vyvrcholení bitvy u Aboukiru – výbuch francouzské vlajkové lodi *L'Orient*.



27. Admirál Nelson



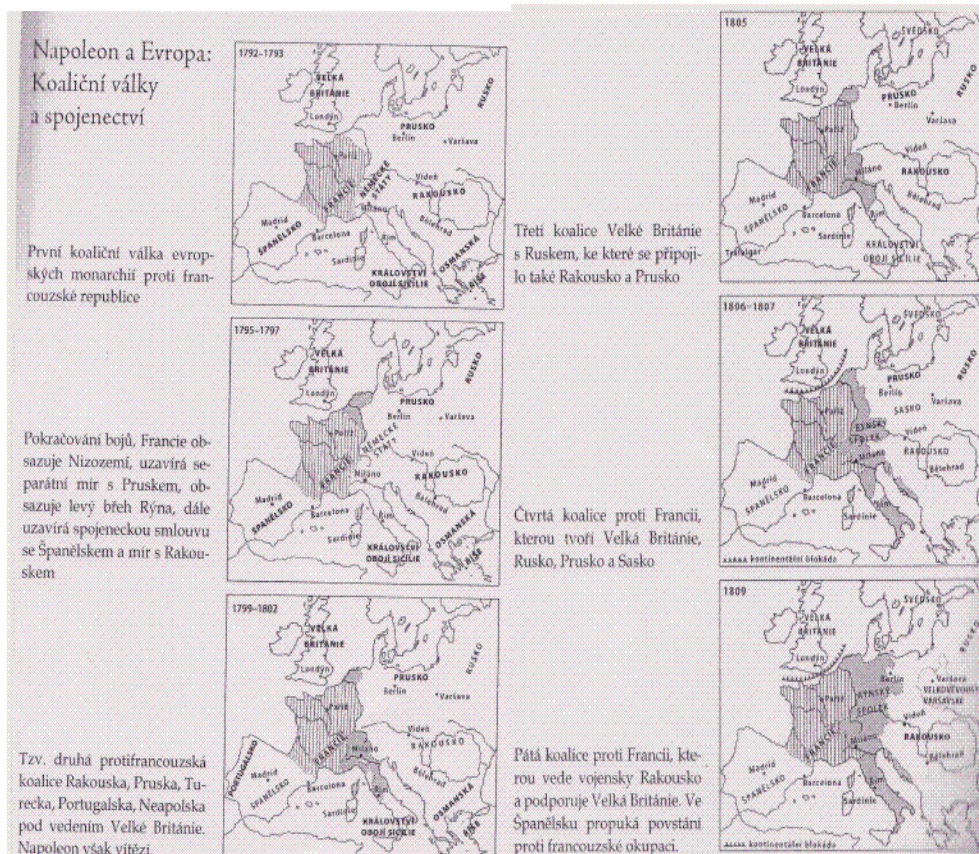
28. Bitva u Kodaně, 2. dubna 1801



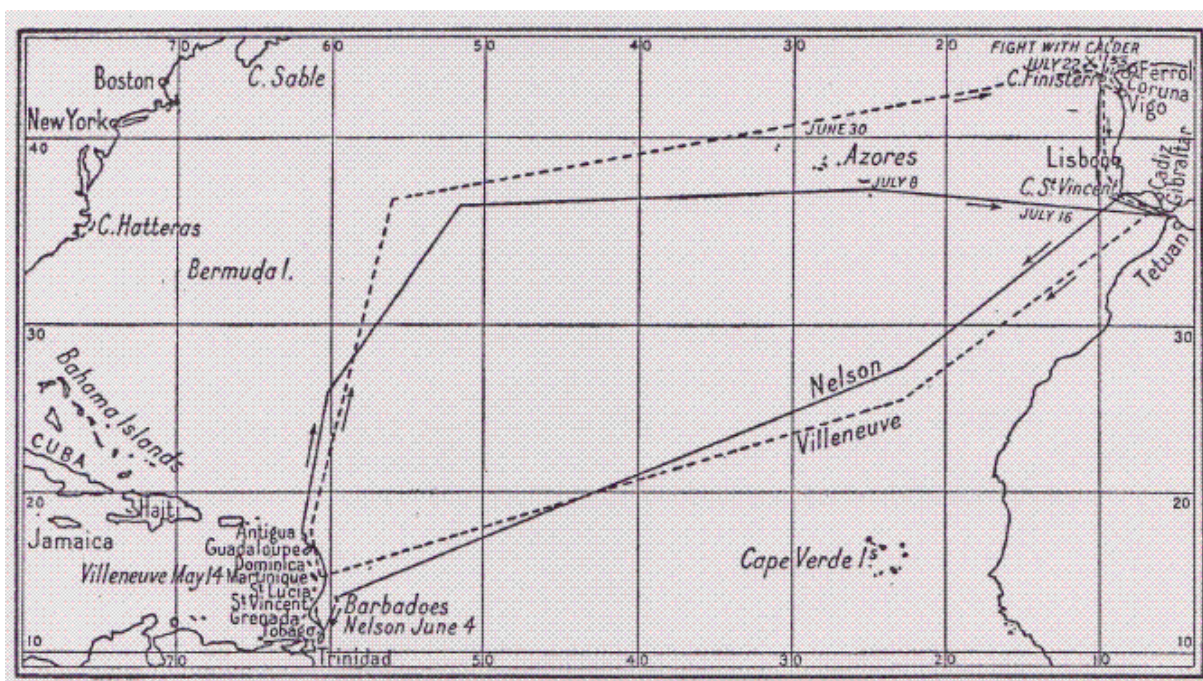
29. Bitva u Kodaně (zde je patrné, že díky zakotvení dánských válečných lodí, byl Nelsonův postup podobný jako u Trafalgaru).



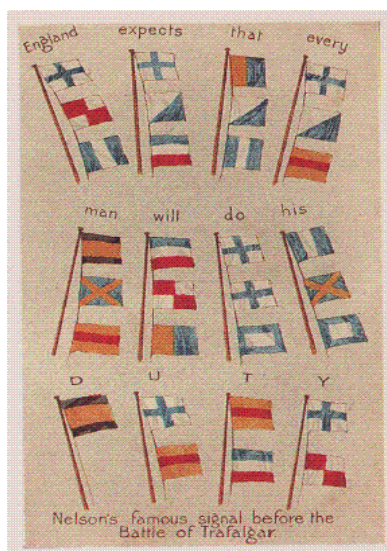
30. Kotvíčí britské válečné loď s *HMS Victory* v popředí.



31. Koaliční války s Francií (od válek první koalice v letech 1792-1793 s revoluční Francií až do válek páté koalice v roce 1809 s Francií napoleonskou).



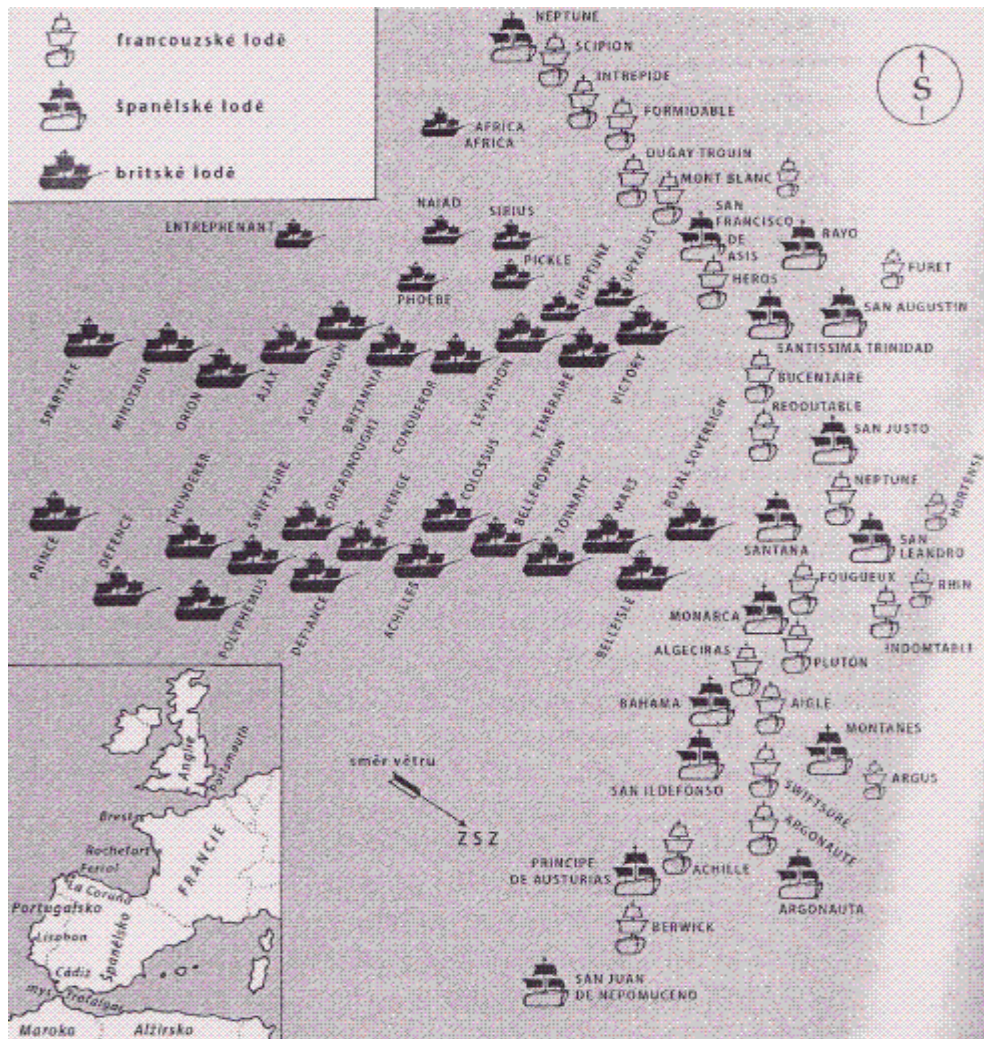
32. Mapa zachycující Nelsonovu a Villeneuovu plavbu do Západní Indie. (Francouzský admirál Villeneuve proplul Gibraltarským průplavem 9. dubna 1805, Nelson 10. května. Osmého června Francouzi odpluli z Antigy, Britové 13. června.)



33. Nelsonův signál, jeden z nejslavnějších signálů v námořních dějinách: „Anglie očekává, že každý muž splní svoji povinnost“.



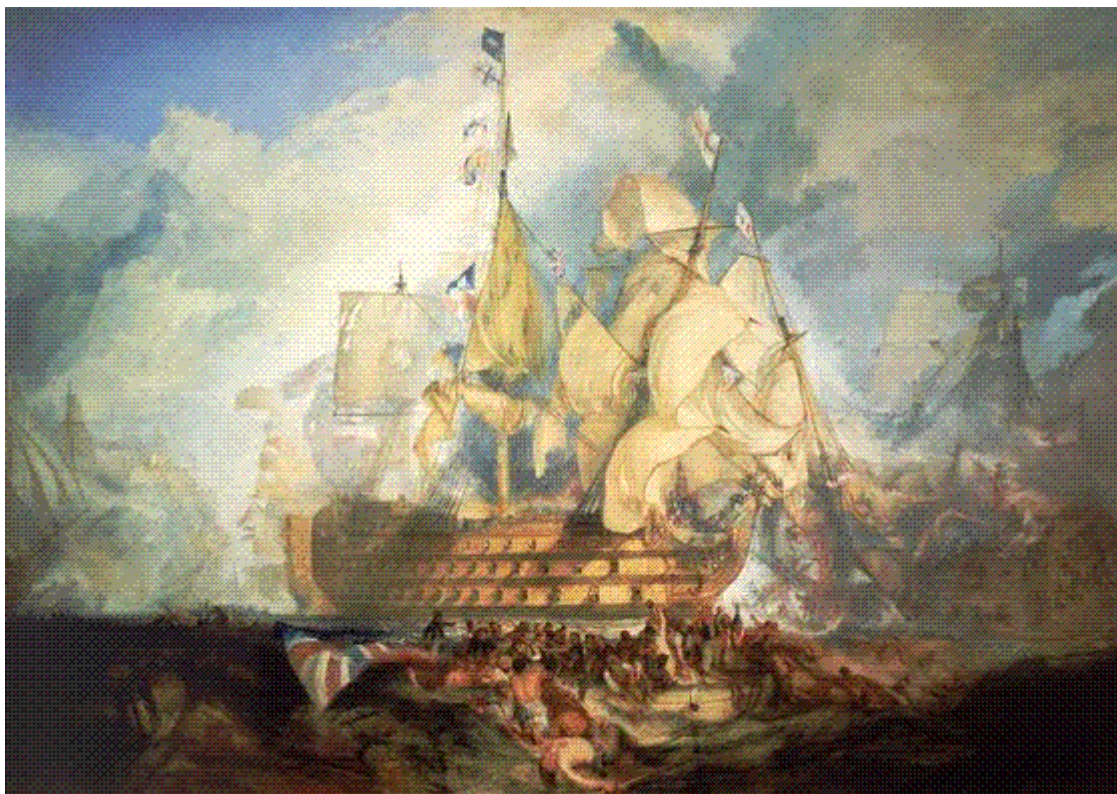
34. Nelsonova vlajková loď *Victory* dnes – kotví v suchém doku č.2 v Portsmouthu.



35. Bitva u Trafalgaru, 21. října 1805.



36. Bitva u Trafalgaru.



37. Obraz Williama Turnera zachycující *HMS Victory* během bitvy u Trafalgaru. Signál „Anglie očekává, že každý muž splní svoji povinnost“ je ovšem na obraze zachycen dlouho potom, co bitva začala – v této chvíli už signál ve skutečnosti na stěžních nevisel. Nadto dodatečné průzkumy dokázaly, že ne všechny Turnerovy signální vlajky jsou vyobrazeny správně.



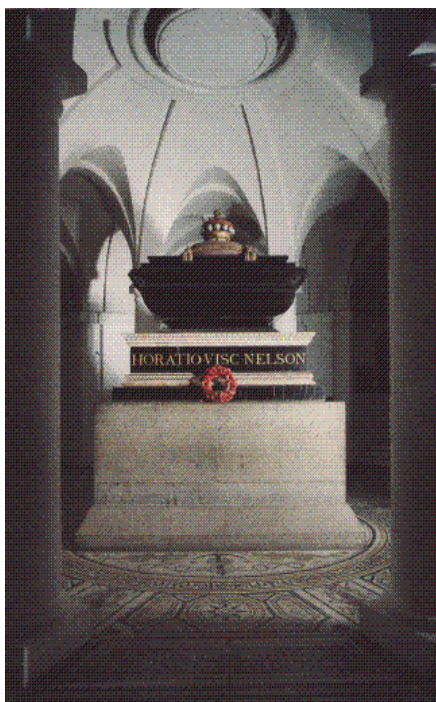
38. Rozmístění lodí před začátkem bitvy.



39. Umírající Nelson. Obraz zachycuje skutečnost. Nelson umírá v podpalubí, vedle něj stojí kapitán Hardy, je tu také loďní chirurg Beatty a Nelsonův kaplan, pan Scott.



40. „Nelsonova smrt“, obraz Benjamin Westa. Při malování tohoto obrazu se ovšem West nedržel reality. Nelson na obraze umírá na palubě a ne v podpalubí, jak tomu bylo doopravdy.



41. Nelsonova hrobka v londýnské katedrále Svatého Pavla.



42. „Nelsonova nesmrtelnost“ - další zmiňovaný obraz Benjama Westa, který připomíná biblický námět Snímání z Kříže.



43. Nelsonův pomník v Edinburghu.



44. Nelsonův pomník v katedrále Svatého Pavla v Londýně, který připomíná Nelsonova vítězství a demonstruje ideologickou sílu Nelsonovy osobnosti – je zde zachycen jako inspirační zdroj pro dva malé chlapce, kteří chtějí vstoupit do Královského námořnictva.



45. Trafalgarské náměstí v centru Londýna. Pět a půl metru vysoká Nelsonova socha stojí na žulovém sloupu vysokém 56 metrů. Podstavec sloupu je dekorován bronzovými plastikami vyrobenými z ukořistěných francouzských děl. Plastiky zobrazují čtyři velká Nelsonova vítězství (Mys Svatého Vincenta, Nil, Kodaň, Trafalgar). Sloup stráží čtyři bronzoví lvi.

SEZNAM ZDROJŮ K PŘÍLOHÁM

- Příloha č. 1: www.nmm.ac.uk
- 2: Lavery, s. 43
- 3: Lavery, s. 15
- 4: White, s. 106
- 5: www.nmm.ac.uk
- 6: Tamtéž
- 7: Tamtéž
- 8: Vincent, s. 248
- 9: Bandasová, M.: Horatio Nelson – Hrdina od Nilu, Praha 2007. Strana 67
- 10: Vincent, s. 255
- 11: Vincent, s. 371
- 12: Pocock, T.: Horatio Nelson, strana 273
- 13: Vincent, s. 258
- 14: www.nmm.ac.uk
- 15: Bandasová, s. 325
- 16: www.nmm.ac.uk
- 17: Oman, s. 44
- 18: www.nmm.ac.uk
- 19: Tamtéž
- 20: Tamtéž
- 21: Bryant, s. úvodní strana
- 22: www.nmm.ac.uk
- 23: Tamtéž
- 24: Tamtéž
- 25: Bandasová, s. 194
- 26: www.nmm.ac.uk
- 27: Tamtéž
- 28: Bandasová, s. 345
- 29: www.nmm.ac.uk
- 30: Vincent, s. 361
- 31: Bandasová, s. 507-508

- 32: Oman, s. 135
- 33: www.nmm.ac.uk
- 34: Tamtéž
- 35: Bandasová, s. 470
- 36: www.nmm.ac.uk
- 37: Tamtéž
- 38: Tamtéž
- 39: Lavery, s. 134
- 40: www.nmm.ac.uk
- 41: Pohlednice zakoupená v katedrále Sv. Pavla
- 42: White, s. 109
- 43: Vlastní fotografie
- 44: Vlastní fotografie
- 45: Vlastní fotografie